

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

Bakalářská práce

Jazyková analýza vybraných internetových diskusí

Language Analysis of Selected Internet Discussions

Vedoucí bakalářské práce: | PhDr. Radka Holanová, Ph.D.

Autorka BP: | Kateřina Brůnová
Křížová 15, 150 00 Praha 5
ČJ – AJ
Prezenční studium
2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.
Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze BP je identická s její tištěnou podobou.

V Praze dne 8. 6. 2012

.....

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce, PhDr. Radce Holanové, Ph.D., za její vstřícnost a ochotu, cenné odborné rady a konstruktivní připomínky.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Charakteristika analyzovaného materiálu.....	7
3. Fenomén internetové diskuse	10
3.1 Internetová komunikace	10
3.2 Rozvoj neformální počítačově zprostředkované komunikace	11
3.3 Typy neformálního internetového diskurzu	12
3.4 Internetový dialog většího množství uživatelů: diskuse a chat	14
4. Slohotvorní činitele příspěvků internetových diskusí	18
4.1 Prostředí internetu.....	18
4.1.1 Metody úspory času	19
4.1.1.1 Zkratky	20
4.1.1.2 Opomíjení formálních znaků komunikátu.....	22
4.1.2 Vliv anglického jazyka.....	23
4.1.3 Uživatelská anonymita.....	25
4.1.3.1 Virtuální identita	25
4.1.3.1 Charakter anonymního prostředí	26
4.2 Situace, adresát	28
4.3 Funkce komunikátu	28
4.4 Ráz komunikátu.....	29
4.5 Forma a míra připravenosti komunikátu	30
4.5.1 Absence nonverbálních projevů komunikace	33
4.5.2 Ironie	35
4.6 Téma	36
4.7 Subjektivní slohotvorní činitele.....	37
5. Vztah ke kodifikaci jazyka	38
5.1 Útvary národního jazyka a jejich zastoupení na internetu.....	38
5.1.1 Variety současného českého jazyka.....	38
5.1.2 Čeština internetových diskusí	39
5.2 Pravopis v diskusích na internetu	40
5.2.1 Postoje k pravopisu	40
5.2.2 Pravopisné chyby, jak je vnímají sami diskutující.....	42
5.2.3 Intencionální chybování	44

5.2.4 Specifika diskusních příspěvků v rovině syntaktické.....	45
6. Internetové diskuse z hlediska lexikologie a slovtvorby	48
6.1 Slovtvorné procesy a jejich vlivy	48
6.1.1 Přejímání slov z cizích jazyků	49
6.1.1.1 Fonetická adaptace	49
6.1.1.2 Morfologická adaptace	51
6.1.1.3 Slovtvorná adaptace	53
6.1.1.4 Překlad.....	54
6.1.1.5 Další vlivy anglického jazyka	55
6.1.2 Univerbizace a další možnosti zkracování.....	56
6.1.3 Tvorba přezdívky	58
6.1.3.1 Význam přezdívky	59
6.1.3.2 Motivovanost přezdívky.....	60
Motivovanost vlastními jmény	60
Motivovanost apelativy	61
Další vlivy.....	61
6.2 Lexikum v diskusích na internetu.....	62
6.2.1 Lexikum v diskusi Módní peklo na serveru Nyx.....	63
6.2.2 Lexikum v diskusi Módní trendy na serveru Mimibazar.....	68
6.2.3 Lexikum v diskusi Skinny jeansy na serveru Omlazení	68
7. Závěr.....	70
Literatura a zdroje	72
Resumé	76
Summary	77
Klíčová slova / Key words	78
Seznam příloh.....	79

1. Úvod

V nedávné době došlo k obrovskému rozmachu komunikace uskutečňované přes nejmodernější spojovací a informační kanál, internet. Tato práce se snaží popsat jeden z typů komunikace uskutečňovaných tímto masmédiem, neformální internetovou diskusí. Pokoušíme se zde postihnout charakter tohoto typu diskurzu a specifickou podobu jazyka, kterým je uskutečňován. Abychom mohli popsat prostředí internetové diskuse, je třeba jej nejprve vymezit v kontextu dalších typů internetové komunikace. Nejblíže se tohoto tématu dotýkají moderní lingvistické práce zaměřené na prostředí online chatu, je tedy možné stálější diskuse s chatem porovnat a posoudit, které vlastnosti mají tyto diskurzní praktiky společné a čím se naopak liší. Toto srovnání nám pomáhá i k vymezení pojmu internetová diskuse, s nímž zde dále pracujeme.

Podoba komunikačního prostředí a dojem, jakým působí na pisatele, ovlivňuje následně i způsob, jakým uživatelé do tohoto prostředí přispívají (a jak tedy i jeho charakter zpětně ovlivňují). V práci se tedy pokusíme nastínit, jaké vlivy (a jakým způsobem) se podílí na utváření nepsaných pravidel přispívání do internetové diskuse a jak se ty pak promítají do podoby jazyka. K postižení těchto vlivů využíváme i poznatků dalších, nelingvistických, oborů, které se elektronickou komunikací také zabývají, jako je např. psychologie či sociologie. Pokusíme se zařadit diskusní příspěvky dle stylové příslušnosti a budeme se věnovat také vztahu jazyka internetových diskusí k varietám národního jazyka a k jeho kodifikované podobě. Dotkneme se i jazyka anglického, který dominuje prostředí internetu, rozebereme možnosti začleňování anglických slov do češtiny a představíme i další vlivy angličtiny na češtinu, konkrétně na češtinu internetových diskusí. Nakonec se budeme věnovat volbě konkrétních lexikálních prostředků u přispěvatelů internetových diskusí (se zaměřením na lexémy s dobovým, a hlavně citovým příznakem) a nastíníme možnosti jejich motivace a interpretace.

V práci se dotkneme i vlivu moderace (potažmo cenzury) na podobu diskusních příspěvků a volbu lexikálních prostředků. Práce je koncipována jako syntéza výsledků pozorování (doplňených ilustrativními příklady) vztažených k obecným lingvistickým poznatkům. Je však třeba zmínit, že v rozsahu bakalářské práce není prostor pro analýzu všech jazykových jevů, které se v internetových diskusích mohou objevit, snažíme se tedy předložit ty, které považujeme za časté, výrazné, případně nějakým způsobem zvláštní, zajímavé. Interpretace jevů a jejich motivovanosti je navíc často nejasná (jazykové změny nejsou obvykle jasně zaznamenány), chceme tedy nastínit i různé možnosti jejich zdůvodnění.

2. Charakteristika analyzovaného materiálu

Materiálem pro sledování jsou diskuse na třech internetových serverech, Nyx.cz, Mimibazar.cz a Omlazení.cz,¹ které se (jak můžeme odvodit z témat dalších diskusí na jednotlivých serverech) primárně zaměřují na různé zájmové skupiny. Všechny sledované diskuse ovšem spojuje téma módy. Jako první a pro zkoumání hlavní byla vybrána diskuse s názvem *Módní peklo – nejhorší šaty, boty, kabelky, ksichty a vůbec* (dále jen *Módní peklo*), která patří k nejpoblárnějším a nejživějším na serveru Nyx. Zde se diskutující často (zpravidla nechvalně) zmiňovali o serverech Mimibazar a Omlazení, což dalo podnět k možnosti komparace charakteru této primární diskuse a diskusí ze serverů, které přispěvatelé Nyxu tak negativně hodnotí. Konkrétní diskuse z těchto dvou serverů byly pak z množství diskusí týkajících se zvoleného tématu vybrány náhodně. Na Mimibazaru se jedná o diskusi *Módní trendy aneb co právě frčí* (dále jen *Módní trendy*), na fóru serveru Omlazení nás pak už svým názvem zaujala diskuse *Skinny jeansy – pro jakou velikost?* (dále jen *Skinny jeansy*).

Vzhledem k tématu mezi diskutujícími výrazně převažují ženy (nebo alespoň jako ženy vystupují – srovnej kap. 4.1.3 Uživatelská anonymita), servery Omlazení a Mimibazar jsou pak prezentovány vyloženě jako ženské komunity. Na základě obsahu diskusních příspěvků můžeme předpokládat převažující věk mezi dvaceti a třiceti lety.² Mimibazar a Omlazení předkládají prostor pro diskuse jako jednu z více funkcí těchto komunitních portálů (na prvním z nich je ve středu uživatelského zájmu systém pro obchod s dětským oblečením a potřebami, jak už napovídá název; bazar je součástí i druhého, který vedle diskusí přináší uživatelům především články a systém recenzí výrobků, převážně z oblasti péče o vzhled). Na Nyxu je pak primární funkcí diskusní prostředí (funguje zde i bazar, tentokrát bez vymezení předmětů obchodu, stojí však stranou hlavního zájmu uživatelů serveru).

Jednotlivé sledované diskuse se od sebe odlišují už obecnými charakteristikami a technickými parametry. Jednou z odlišností je způsob organizace a návaznosti příspěvků v diskusi. Na Mimibazaru se objevuje (v archivaci nejpřehlednější) stromová struktura, na ostatních dvou serverech jsou diskuse provázány hypertextovými odkazy: na začátek příspěvku se přidává odkaz v podobě přezdívky autora příspěvku, na který odkazujeme (na Nyxu je to jen přezdívka a dvojtečka, na Omlazení se objevuje text „Reaguji na“ plus

¹ Dále i jen Nyx, Mimibazar a Omlazení.

² Některé ze serverů realizují nebo realizovaly i ankety o věku přispěvatelů, vzhledem k volnosti při zadávání odpovědí se však nedají považovat za fakticky průkazné.

přezdívka, případně je možné označit část textu původního příspěvku, na niž reagujeme a která bude uvedena slovy „Cituji“ plus přezdívka).

Na Mimibazaru nás na první pohled zaujmou emotikony, které jsou zde grafické, v původním prostředí jde navíc ještě o pohybující se, animované obrázky. K obličejům s grimasami vyjadřujícími emoce jsou někdy připojeny i ilustrativní předměty, výjimečně se dokonce předměty objevují v obrázku samy.³ Grafické emotikony se objevují i v diskusi na Omlazení, tentokrát se však jedná o obrázky statické a v diskusi ne tak početné. Server Nyx oproti tomu žádnou sadu grafických smajlíků nenabízí, uživatelé je tedy zapisují textově (typicky :-) nebo :), viz kap. 4.5.1). Funkcí, kterou má naopak prostředí Nyxu navíc, je možnost bipolárního neslovného hodnocení příspěvku (v příloze č. 1 si můžeme u každého příspěvku povšimnout ikon ruky s palcem nahoru nebo dolů, celkovou bilanci příspěvku pak značí číslo v závorce a žluté prosvícení), takto můžeme pozorovat, jak uživatelé své příspěvky vzájemně hodnotí.

Rozdíl mezi jednotlivými servery je i v dalších možnostech, které pro tvorbu příspěvku (vedle zmíněné možnosti vložení emotikonu) nabízí. Fórum na Omlazení poskytuje pisateli obdobu textové editoru, implementovanou přímo do stránky s diskusí (obrázek je pak možno vložit do vlastní galerie na serveru a v diskusi na něj spolu s jeho zmenšeným náhledem odkázat), Nyx nabízí možnost formátovat text a např. i vkládat obrázky (které se v diskusi pak přímo zobrazují) pomocí HTML kódu, podobně jako při tvorbě webových stránek. Mimibazar pak, pomineme-li možnost vkládání smajlíků z vlastní standardizované sady, umožňuje vkládat jen prostý text.

Téma mají diskuse na Nyxu a Mimibazaru definováno spíše vágně, téma zde zastřešuje celou oblast zájmu, z níž si pak příspěvatelé volí jednotlivá podtémata. Oproti tomu, téma diskuse na Omlazení má být už dle pravidel serveru definováno co nejkonkrétněji, zpravidla to bývá dotaz nebo problém, na který hledá zakladatelka řešení nebo se snaží shromáždit názory ostatních diskutujících. Takové téma je tedy zpravidla nosné jen pro diskusi menšího rozsahu, moderátoři serveru jsou si toho vědomi a tak v pravidlech také definují možnost uzavření diskuse (tj. nemožnost přidání dalšího příspěvku) v případě, že se příspěvky začnou opakovat nebo se problém bude jevit jako vyřešený.⁴

³ Kompletní seznam použitelných emotikonů se vždy vypisuje v diskusi pod formulářem pro přidání příspěvku a před samotnými příspěvky. Viz přílohu č. 3.

⁴ Toto upozornění se objevuje vždy na stránce pod výpisem diskusních příspěvků, viz přílohu č. 5, s. 5.

Diskuse na serveru Omlazení je specifická tím, že je (na rozdíl od ostatních dvou sledovaných diskusí) moderována a omezena poměrně striktními pravidly pro přispívání,⁵ jak se to odráží v charakteru příspěvků, naznačíme v kapitolách 4 a 6.

Příspěvky z hlavní zkoumané diskuse Módní peklo pochází z období březen 2011 až březen 2012, s tímto materiálem pak srovnáváme příspěvky ze serverů Omlazení a Mimibazar v menším rozsahu, z února a března 2012. Zdrojovým materiálem pro oddíl o pravopisných chybách, jak je vnímají sami diskutující, je pak navíc další diskuse ze serveru Nyx, s názvem *Gramatické kiksy na nyxu*. V části věnované tvorbě přezdívky a jejímu významu čerpáme z diskuse *Jak jste si vybrali svůj "nick" a co znamená. Svěřte se :)*, opět ze serveru Nyx.cz.⁶

Citace z diskusních příspěvků uvádíme v autentické podobě, včetně případných překlepů, jazykových a typografických chyb.

⁵ Diskuse Omlazení.cz: Pravidla diskuze. [Online.] Dostupné z WWW: <<http://www.omlazení.cz/sekce-pravidla.html>>

⁶ Příspěvky z těchto dvou diskusí jsou obsaženy v přílohách č. 6 a 7. Rozsah příspěvků zabírá delší časový úsek, především proto, že tyto diskuse jsou znatelně méně „živé“, příspěvky v nich nepřibývají v takovém tempu a počtu jako v diskusi Módní peklo. V diskusi o gramatických chybách jde o období leden 2010 až březen 2012, v diskusi o přezdívkách se objevují dokonce příspěvky z roku 2003, z toho důvodu, že řada diskutujících je na tomto diskusním serveru registrována už dlouho a výklad své přezdívky vkládá do diskuse každý jen jednou.

3. Fenomén internetové diskuse

3.1 Internetová komunikace

Internet se stal jedním z nejvýznamnějších technických výdobytků naší doby. Toto moderní médium rozšiřuje možnosti komunikace na dálku a tuto komunikaci jako takovou významně urychluje, ať se jedná o přenos informací o aktuálním politickém, kulturním dění, vědeckých pokrocích, nebo pracovní i soukromou korespondenci.

Pro dnešní techniku není nijak obtížný přenos mluveného slova. Stále běžnějším se stává telefonování přes internet, doplněné popř. i přenosem obrazu: *videohovory*, *live chat* (v překladu *pokec naživo*), či *videology* (kratší kamerové záznamy monologického prezentačního charakteru, zpravidla s formou osobního deníku). Přesto v komunikaci po internetu stále převažuje přenos informací prostřednictvím psaného projevu, textová komunikace.⁷

*Každé médium ovlivňuje typ diskurzu, který je jím zprostředkován. Přenáší na tento diskurz své charakteristické rysy, své možnosti, svá omezení a vyvolává k životu komunikační strategie specifické právě pro daný typ zprostředkované komunikace.*⁸ I komunikace prostřednictvím internetu jakožto specifický druh diskurzu je tedy určitým způsobem ohraničena (specifickým slohotvorným činitelům, ovlivňujícím tento druh komunikace, je věnována kapitola 4) a uživatel k ní – jak při produkci, tak i při percepci – přistupuje se sumou předpokladů. A jazyk, nejen český, jako prostředek pro vyjádření v daném prostředí, je tímto využitím také zpětně ovlivňován a jeho podoba specifika tohoto typu diskurzu odráží. *Rozvoj techniky nabízí nové možnosti dálkového přenosu slova a jazyk reaguje tím, že využívá dosavadní komunikační stereotypy a upravuje je podle dispozic média.*⁹

Diskurzní praktiky na internetu dělíme v první řadě *na základě jejich vztahu k sociálním a kulturním institucím, jako jsou např. škola, zaměstnání, stát a jeho orgány právní, politické, ekonomické apod.* Takto vydělujeme diskurzní praktiky institucionální, oficiální, které jsou zpravidla veřejné, od diskurzních praktik opozičních, neoficiálních nebo

⁷ BLINKA, L. Jak komunikujeme přes internet: bez ostychu a bez zábran! [online]. 28. 4. 2010 [cit. 15. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/david-smahel.php?itemid=9645>>

⁸ ČMEJRKOVÁ, S. Čeština v síti: Psanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu). *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 5, s. 227.

⁹ Tamtéž, s. 226.

také neformálních. Opoziční diskurzní praktiky mají tradičně charakter soukromé korespondence, v současné době však získávají zastoupení i ve sféře veřejné.¹⁰

3.2 Rozvoj neformální počítačově zprostředkované komunikace

Lidé se již po tisíce let potýkají s technickými obtížemi při záznamu řeči. Ať už se využívalo hliněných destiček, papyru, pergamenu, či papíru, produkce textu byla vždy limitována náklady na materiál a časovou náročností. Pisatel se musel v případě dodatečných oprav buď spokojit s nepřehledností a horší estetickou stránkou zápisu, nebo věnovat o to delší čas dalšímu přepisu načisto, případně důkladnému promýšlení každého slova ještě před jeho zapsáním. Tyto přitěžující okolnosti leckoho od pisatelství odradily. V dnešní době, kdy elektronický záznam (a následná editace) psaného slova nevyžaduje takovou investici materiální ani časovou, už však můžeme říci, že psaní je prakticky pro každého.¹¹ (Jistě můžeme namítnout, že ne každý vlastní osobní počítač, mnozí z nás se s ním však už denně setkávají v zaměstnání, v případě potřeby není nijak problematické získat k němu přístup např. ve veřejné knihovně.)

Už se nebojíme začít psát, jako když před sebou máme volný list papíru, který bychom nevhodným využitím znehodnotili, nejsme nuceni hned vážit každé slovo a do detailu promýšlet každou formulaci, můžeme se k jejich úpravě později vrátit a editovat jen tu část textu, o kterou nám jde, bez nutnosti přepisovat kvůli tomu zbytek textu. Při psaní na PC můžeme tedy, poprvé v historii písemnictví, tvořit téměř tak rychle, jak se myšlenky objevují, aniž bychom se museli zároveň zabývat formální úpravou.¹² Produkt tohoto tvůrčího postupu pak získává na spontánnosti a srozumitelnosti, víc se přibližuje mluvené řeči.¹³

Dnešní technicky vyspělé tvůrčí prostředí tedy umožňuje vznik většího množství textů od nejrůznějších autorů. Míra volnosti, kterou autor při produkci textu pociťuje, nahrává odkrytí většího množství faktorů vývoje současného běžně mluveného jazyka, ve srovnání s vyjadřovacími prostředky užívanými v oficiálním styku, který se častěji drží pravidel spisovného jazyka¹⁴. To spolu s novými možnostmi komunikace na dálku nahrává rozvoji

¹⁰ ČMEJRKOVÁ, S. E-čeština. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 5.

¹¹ KRÁLÍK, J. Sloh věku počítačů. *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 5, s. 58–59.

¹² ECO, U. Počítač je nástrojem ducha. *Literární noviny*, 1992, č. 12, s. 10.

¹³ KRÁLÍK, J. Sloh věku počítačů. *Naše řeč*. *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 2, s. 59.

¹⁴ GOLÁŇOVÁ, H. Východomoravský dialekt na internetu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 64.

neformálních diskurzních praktik (realizovaných zpravidla spontánním běžně mluveným jazykem, viz kapitolu 5).

Donedávna byla lingvistika omezena při sběru materiálu soukromé komunikace (realizované typicky mluvenou řečí) nutností diskutujícím předem oznámit, že jsou zaznamenáváni, což obvykle ovlivnilo i způsob jejich interakce. S přechodem tohoto typu diskurzu ze soukromých zpráv i do prostředí volně přístupných chatů a diskusí se ovšem této povinnosti zbavujeme a dostáváme se i ke zkoumání intimních dialogů a zpovědí, které v anonymním prostředí mnozí bez zábran zveřejňují.¹⁵

3.3 Typy neformálního internetového diskurzu

Neformální diskurzní praktiky na internetu můžeme dělit, jak už bylo naznačeno výše, dle soukromého a veřejného charakteru. (Z širšího pohledu na komunikaci všeobecně je pro internetovou komunikaci s více partnery, vzhledem k rozsahu komunikační sféry, příznačnější označení komunikace poloveřejná.¹⁶ Charakteristika této komunikace jako veřejné je zde tedy samozřejmě využita jen v intencích členění praktik neformálního internetového diskurzu a podmíněna praktickou neomezenou dostupností příspěvků.) Soukromá konverzace je zpravidla realizována mezi dvěma uživateli (angl. *one-to-one*) a typickými prostředky, využívanými k jejímu uskutečňování, jsou elektronická pošta (e-mail) a *instant messaging* (okamžitá výměna zpráv, v podstatě varianta chatu, uskutečňovaná pomocí specializovaného počítačového programu¹⁷).¹⁸ Typickým prostředím pro realizaci veřejných diskurzních praktik, kde pisatel oslovuje najednou větší množství uživatelů, jsou internetové diskuse a chat. V mnoha případech může soukromá diskurzní praktika využívat funkce původně náležející praktice veřejné (např. přeposílání e-mailů většímu počtu uživatelů zároveň¹⁹) a naopak (mnohá diskusní fóra obsahují i funkci soukromé pošty, na chatu je možnost tzv. *šeptání* –

¹⁵ HOFFMANNOVÁ, J. Intertextualita v současné elektronické komunikaci. In Hoskovec, T. – Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 164.

¹⁶ KRČMOVÁ, M. Současná běžná mluva v českých zemích. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 160.

¹⁷ VITOVSKÝ, A. *Anglicko-český a česko-anglický výkladový slovník Internetu*. Praha : AV Software, 2004, s. 122.

¹⁸ BARON, N.S. *Always On. Language in an Online and Mobile World*. New York : Oxford University Press, 2008, s. 14.

¹⁹ ČMEJRKOVÁ, S. Čeština v síti. *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 5, s. 228.

odesílání zpráv jen jednomu uživateli²⁰). Často tedy dochází k mísení charakteru těchto komunikačních kanálů, dělíme je proto na základě původní primární funkce, která je obvykle i uživateli stále chápána jako hlavní.²¹

V rámci veřejných diskurzních praktik můžeme dále dělit na základě opozice charakteru monologického a dialogického. Čistě monologický charakter na první pohled zachovávají statické webové stránky bez možnosti úpravy obsahu čtenářem, vylučující tudíž jeho přímé působení na proces utváření obsahu (přidání komentáře, hlasu v anketě aj.). K diskurzním praktikám bychom tedy mohli tvorbu osobního webu připojit jen velmi okrajově, avšak vzhledem k tomu, že *dnešní době dialogičnost dominuje a veškeré lidské počínání je chápáno jako dialog s ostatními jedinci*,²² i webová stránka je tedy ve skutečnosti zakotvena mezi ostatními internetovými prezentacemi. Autor může na svém webu jiné stránky komentovat, polemizovat s nimi nebo z nich čerpat inspiraci, stejně jako může reflektovat informace získané z dalších komunikačních prostředků a zdrojů. Jeho prezentace je volně propojena s ostatními a spolupodílí se na utváření dialogu v širším slova smyslu. K získání zpětné vazby je navíc i v tomto typu webové prezentace často vydělena zvláštní stránka s funkcí knihy návštěv (označována též synonymním anglickým výrazem *guestbook*), kde se do dialogu s autorem mohou dále zapojit i jeho čtenáři.

Větší roli hraje zpětná vazba u tzv. *blogů*. Jedná se o webovou aplikaci, která operuje s příspěvky řazenými dle data vytvoření (ve zpětné chronologii) a jejímž výsledkem je prezentace blízká deníkovému záznamu.²³ Pod každým ze vstupů se zpravidla vypisují reakce čtenářů, které tak autorovi poskytují přímější zpětnou vazbu a ovlivňují jej při psaní dalších příspěvků. Nezřídka se mezi komentáři objeví i polemika, která se může rozvinout v živou diskusi o tématu, v níž se často dále projevuje (a tudíž do přímého dialogu se čtenáři dostává) i autor blogu.²⁴

Mezi diskurzní praktiky dialogického charakteru patří internetové diskuse a chat. Nově prosazující se fenomén sociálních sítí (u nás získala na popularitě především síť

²⁰ JANDOVÁ, E. Úvodní repliky při komunikaci na WWW chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 17.

²¹ K tematice soukromé korespondence (nejen) na internetu dále viz HLADKÁ Z. a kol.: *Čeština v současné soukromé korespondenci: dopisy, e-mail, SMS*. Brno : Masarykova univerzita 2005.

²² ČMEJRKOVÁ, S. Monolog a dialog. In Čmejrková, S.; Daneš, F.; Kraus, J.; Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 23.

²³ VITOVSKÝ, A. *Anglicko-český a česko-anglický výkladový slovník Internetu*. Praha: AV Software, 2004, s. 122

²⁴ Srovnej např. blogy na serveru Blog.cz. Dostupné na WWW: <<http://blog.cz/>>.

Facebook.com) pak kombinuje vlastnosti téměř všech výše zmíněných praktik. Pisatel volí, zda jeho příspěvky má možnost číst a komentovat jen okruh uživatelů, které potvrdil jako své *přátele*, nebo je zpřístupní širšímu okruhu lidí. Nabízí se zde i možnost začlenit se do zájmové diskusní skupiny (s neznámými lidmi) a sociální sítě tímto způsobem mohou přebírat i funkci diskusních fór.²⁵

3.4 Internetový dialog většího množství uživatelů: diskuse a chat

Chat a internetové diskuse odděluje charakter komunikace: synchronní versus asynchronní.²⁶ V případě synchronní komunikace víme, nebo alespoň předpokládáme, že partner je právě *on-line* (připojen k internetu, prohlíží konkrétní stránku nebo má zapnutý program, prostřednictvím kterého diskuse probíhá) a naše repliky může ihned sledovat a reagovat na ně. Zpravidla dokonce očekáváme rychlou odezvu, podobně jako v rozhovoru tváří v tvář. Pokud se nám jí nedostane, podívujeme se, proč druhá strana *mlčí*.²⁷ Tento charakter nesou internetové chaty.

Chat tedy definujeme jako reprezentaci synchronní textové komunikace, konverzace či besedy, uskutečňované prostřednictvím internetu.²⁸ Odehrává se v reálném čase, v ohraničené skupině uživatelů, v prostředí tzv. chatovací místnosti, *chatroomu*.²⁹ K jeho uskutečnění nepotřebují uživatelé (oproti metodě *instant messaging*, viz výše) žádný speciální program, diskusní prostředí je vytvořeno na stránce v internetovém prohlížeči.³⁰

Pojem internetová diskuse oproti tomu obvykle ve slovníkových příručkách definován nebývá (srovnej zdroje v pozn. č. 28 a 30), pravděpodobně z toho důvodu, že jde o označení samovysvětlující, konstituujícím členům zde bez problému rozumíme. Pojem je však celkem rozsáhlý a může zastřešovat i praktiku komunikace na chatu, který bývá často charakterizován právě pomocí výrazů *internet* a *diskuse*, je vlastně také typem diskuse realizované prostřednictvím internetu.

²⁵ VÁCLAVÍKOVÁ, Z. *Sociální slangové výrazy používané v oblasti informačních a komunikačních technologií*. Diplomová práce. Olomouc : Univerzita Palackého, 2010, s. 15.

²⁶ BARON, N.S. *Always On. Language in an Online and Mobile World*. New York : Oxford University Press, 2008, s. 14.

²⁷ ČMEJRKOVÁ, S. *Čeština v síti. Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 5, s. 228–229.

²⁸ MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha : Academia, 2004, s. 165.

²⁹ JANDOVÁ, E. Úvodní repliky při komunikaci na WWW chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 17.

³⁰ VITOVSKÝ, A. *Anglicko-český a česko-anglický výkladový slovník Internetu*. Praha : AV Software, 2004, s. 44.

Pro potřeby této práce zužme význam termínu na jednotku asynchronní komunikace většího množství uživatelů v prostředí internetu. Internetové diskuse mohou někdy nabývat i charakteru vědeckých konferencí či disputací. Stránka pro diskutování bývá často součástí tematicky vyhraněných internetových stránek (sekcí diskusí má vedle chatu i projekt Lidé společnosti Seznam.cz), pro diskuse může být vyhrazen prostor také pod příspěvkem blogu nebo pod článkem na zpravodajském serveru.³¹ Ani jednou z této možností se v této práci však podrobněji zabývat nebudeme, zaměřujeme se na diskuse sdružené v rámci tzv. *diskusních serverů* (či *diskusních fór*), tj. Nyx,³² a sekcí speciálně k diskutování vydělených na komunitních serverech, Mimibazar a Omlazení.

Asynchronní komunikace se blíží spíše podobě vzkazů, které zanecháváme na internetu partnerovi, který tutéž stránku zrovna prohlízet nemusí (popř. není v daný okamžik vůbec připojen k internetu, je tzv. *off-line*), vrátí se k ní, bude si moci zprávu přečíst a zareagovat na ni později. Časový odstup samozřejmě není podmínkou, stránku mohou uživatelé prohlížet zároveň a reagovat na sebe ve velmi rychlém sledu, rozdíly v charakteru příspěvků na chatu a v internetové diskusi se tedy mohou stírat (viz dále), ale už sama možnost dlouhodobějšího zachování vzkazu je jedním ze základních rozlišovacích kritérií tohoto druhu komunikace. Předpokládáme-li navíc, že si proces archivace příspěvků na diskusním fóru většina pisatelů uvědomuje a při produkci na něj (alespoň podvědomě) bere ohled, promítá se tato vlastnost komunikačního kanálu zpětně i do procesu tvoření příspěvků. Dají se tedy vypožorovat výrazně odlišné tendence při diskutování na chatu a v diskusních fórech.

Tyto dva útvary se tedy, jak jsme již zmínili, v první řadě liší ve vztahu k elementu času. Pro synchronní chat je charakteristické spontánní vyjadřování, je zde kladen důraz na rychlost reakce, která je úměrně tomu i kratšího rozsahu. V internetové diskusi je oproti tomu běžný rozsáhlejší souvislý projev s delší dobou produkce (jejíž zkrácení zde ani není tak žádoucí). Roli zde hraje i trvalost: doba zobrazení příspěvku je na chatu omezena řádem minut až vteřin, zatímco u diskusních fór je obvykle počítáno s dostupností příspěvků i s odstupem několika měsíců až let.

Další rozdíly můžeme nalézt, posuzujeme-li tyto typy diskurzu podle příjemců sdělení: Část diskusních fór je přístupná širší veřejnosti, chat je ohraničen seznamem uživatelů

³¹ Srovnej např. server Novinky.cz <<http://www.novinky.cz/>>.

³² Vedle serveru Nyx.cz nalezneme v česky mluvící sféře internetu množství dalších takto specializovaných projektů, zmiňme např. Lopuch.cz, Lapiduch.cz, Okoun.cz či Hofyland.cz.

přítomných v *místnosti* (ačkoli jich můžou být až stovky a jejich seznam se může v okamžiku obměnit). Vezmeme-li tedy v potaz navíc fenomén internetové anonymity (viz kapitolu 4.1.3), v obou praktikách si pisatel vlastně vůbec není jist, pro koho píše, kdo je na druhé straně. Mezi běžné jevy v internetových diskusích i na chatu navíc patří odezva jiného uživatele, než na kterého byla mířena otázka. Všichni účastníci diskuse se na ní mohou aktivně podílet stejnou měrou, při sledování statistik si ale můžeme povšimnout, že ne všichni tak vždy činí, diskusní fóra i *chatroomy* obsahují část uživatelů, kteří jen sledují dění a sami přispívají jen výjimečně či nepřispívají vůbec.³³

Tyto diskurzní praktiky mají dále protichůdné tendence v případě opozice tematičnosti a atematičnosti. Už název *chat*, jenž vychází z anglického slovesa překládaného jako *tlachat*, *klábosit*, naznačuje záměr chvilkově nezávazně s někým prohodit pár slov, stálější diskuse je oproti tomu většinou soustředěna na konkrétní téma. I v případě chatovací místnosti je často definováno téma, většinou ale funguje jen jako prostředek ke shromáždění uživatelů s podobným zájmem, samotný obsah *pokecu* je pak s tématem svázán jen volně. Svědčí o tom míra obecnosti v názvech chatovacích místností, široce pojaté tematické (*Esoterika*, *Formule I*) nebo regionální zaměření (*Praha*, *Bruntálsko*),³⁴ témata diskusí bývají oproti tomu obvykle specifitější. Taktéž je-li diskuse moderována, zamezuje moderátor (nebo správce) výraznějším odchylkám od tématu, zatímco administrátor chatu potírá jen prohršky proti základním pravidlům chatu jako psaní vulgarismů, šíření reklamy apod.³⁵

Je však nutno podotknout, že ve snaze o charakteristiku těchto dvou typů neformálních diskurzních praktik popisujeme prototypy. Internetových diskusí je nepřeberné množství a v charakteru příspěvků se výrazně liší i mezi sebou. Dokonce i v rámci jedné diskusní skupiny se setkáváme jak s rozsáhlejšími příspěvky (v rámci této diskurzní praktiky k takové charakteristice můžeme např. řadit už texty s rozsahem deseti a více řádků textu), tak s reakcemi, jež sestávají z jedné věty, nevětného útvaru nebo dokonce jediného slova. Ve

³³ V chatové místnosti je vždy dostupný seznam přítomných, některá diskusní fóra zaznamenávají seznamy uživatelů, kteří dané téma sledují (tj. uloží si ho do osobního *seznamu oblíbených*, popř. se jim ve výpisu všech diskusních témat daného fóra sledované diskuse vypisují přednostně, a jsou upozorňováni na nové příspěvky). V uzavřených komunitách, kde je k prohlížení obsahu diskusí zpravidla nutná registrace, se pak objevuje i seznam uživatelů, kteří diskusi navštívili, kdy a případně kolik z nejnovějších příspěvků ještě nečetli. (Tento systém funguje i na serveru Nyx.cz.)

³⁴ JANDOVÁ, E. Úvodní repliky při komunikaci na WWW chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 17. Příklady názvů diskusí převzaty z WWW: <<http://chat.lide.cz/>>

³⁵ Pravidla pro slušné chování na chatu definována administrátory serverů Seznam.cz (pro chat v rámci projektu Lidé) na WWW: <<http://napoveda.seznam.cz/cz/nehodne-chovani-a-zakazane-aktivity.html>> a Centrum.cz (XChat) na WWW: <<http://xchat.centrum.cz/~guest~/help/index.php?root=88>>

výjimečném případě můžeme i zde narazit dokonce na odpovědi, které tvoří několikapísmenná zkratka (viz kap. 4.1.1.1) či emotikon (viz kap. 4.5.1). Ani zmíněná delší doba produkce příspěvku, a tedy i předpokládaná větší míra jeho promyšlenosti, samozřejmě není podmínkou. Proto jsou mnohé diskusní příspěvky prakticky totožné s jednotkami chatové komunikace a rozdíl mezi nimi se stírá. Mnohdy je tedy, jak bylo naznačeno výše, jediným faktickým odlišením archivace diskusních příspěvků na delší dobu a přístupnost většímu množství lidí, než jen bezprostředně přítomným v daném okamžiku v dané *chatovací místnosti*.

Koncept konstituující význam termínu *internetová diskuse* je tedy nutně (vzhledem k výše zmíněné různorodosti charakteru jejích jednotlivých realizací) založen na zobecnění. Základním kamenem pro distinkci takového konceptu je nám zde kontrastivnost s charakteristickou podobou chatu, již ilustruje např. Čmejrková v článku E-čeština³⁶ a která vyniká především úsečností jednotlivých zpráv a jejich častým grafickým ozvláštněním. Sledované diskuse pak můžeme postavit prakticky do opozice k chatu, neboť se zde naopak objevují zpravidla příspěvky delšího rozsahu, v nichž se pisatelé zpravidla alespoň snaží držet pravidel ortografie češtiny a až na výjimky také neexperimentují s grafickou podobou textu (ve smyslu střídání velkých a malých písmen, viz přílohy).

³⁶ ČMEJRKOVÁ, S. E-čeština. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 4.

4. Slohotvorní činitelé příspěvků internetových diskusí

Slohotvornými činiteli nazýváme soubor faktorů, které motivují výběr výrazových prostředků a ovlivňují tak výsledný styl komunikátu. Činitele plynoucí z vnějšího prostředí, které původce při produkci ovlivňují a usměrňují, označujeme jako slohotvorné činitele objektivní. Subjektivní slohotvorní činitelé jsou pak spjati přímo s původcem, s jeho svérázností a odlišnostmi od ostatních.³⁷

I příspěvky v diskusních fórech na internetu jsou utvářeny soustavou činitelů. Multikulturalita online prostředí a množství dalších vlivů se odráží v charakteru těchto komunikátů, ve způsobu jejich produkce i percepce. A v neposlední řadě i v podobě komunikačního kanálu, v podobě jazyka. V následujících podkapitolách se tedy budeme věnovat faktorům, které (vedle již zmíněného vydělení na základě vztahu k institucím) dále ovlivňují charakter jazyka a komunikace neformálního diskurzu zprostředkovaného internetem. Vzhledem k tomu, že u některých faktorů spolupůsobí vnitřní a vnější vlivy, nepoužijeme striktní dělení oddílů na objektivní versus subjektivní slohotvorné činitele, subjektivní však shrneme v závěrečné části této kapitoly, v části 4.7.

4.1 Prostředí internetu

Vedle technických podmínek elektronické komunikace, nesoucích s sebou nové možnosti i limitace, které byly popsány v kapitole 3, jsou formulovány i zásady vhodného chování v prostředí internetu. Pravidla jsou sdružena v tzv. netiketě, etiketě tohoto specifického způsobu komunikace. Různí autoři definují pravidla netikety v různé šíři a hloubce, obecně však uživatelé především kladou na srdce, aby pamatoval na to, že na druhém konci komunikačního kanálu je také člověk, na něhož by měl brát ohled. Netiketa varuje např. před nevhodností hromadného rozesílání nevyžádaných zpráv a k chování v diskusích radí, aby se uživatel nevyjadřoval agresivně a vulgárně.³⁸

Tato pravidla nejsou nijak zvlášť závazná, zakladatelé diskusních serverů si obvykle vytváří svá vlastní pravidla (obvykle v nich ovšem i tyto obecné zásady figuruje), některé diskusní prostory nemají dokonce zásady stanovené vůbec. Posuzování vhodnosti příspěvků je pak založeno na místní zvyklosti, z níž obvykle vzniká nejasně ohraničený soubor nepsaných pravidel. V tomto prostředí (viz dále, kap. 4.1.3) však mnozí stejně pravidel

³⁷ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003, s. 59.

³⁸ SATRAPA, P. Netiketa. Lupa.cz, server o českém Internetu [online], 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/netiketa/>> [cit. 16. 5. 2011].

nedbají, neboť při prohřešku zde nejsou ani významněji postižitelní: Jako řešení problematického uživatele volí administrátoři či moderátoři diskusí obvykle blokaci uživatelského jména či blokaci jeho IP adresy (IP adresa je unikátní sada čísel, která identifikuje počítač nebo jiné zařízení v síti³⁹). Ani jeden ze zmíněných postupů ovšem nemusí daného uživatele nutně zadržet, neboť ten se může znovu registrovat na serveru pod jinou přezdívkou a informace o IP adrese zvládne zkušenější uživatel počítače snadno zfalšovat.⁴⁰

Pro prostředí internetu je typická i provázanost dat, běžná je tedy v diskusích intertextovost (poměrně často se objevují citáty, aluze a parafráze z jiných zdrojů)⁴¹ a vynechávání kontextů. Běžně se uživatelé spoléhají na sdílený kulturní kontext. Ve zkoumaném materiálu můžeme natrefit například na spojení odkazující na kontext *jdu blejt, velebnosti* (z komediálních filmů Slunce, seno...), či *dukaz misto slibu* (reklamní slogan pro deodorant značky Old Spice).

K obecným předpokladům patří, že pokud se uživatel v kontextu ztrácí, může k dohledání spojitostí použít vyhledávač (typicky se odkazuje k vyhledávači společnosti Google, tápající uživatel si má věc *vygooglit*, viz také kap. 6.2.1).

4.1.1 Metody úspory času

Dnešní člověk je v každodenním životě hnán touhou stihnout co nejvíce úkolů a pronásledován stresem z možnosti jejich včasného nesplnění. Urychlení komunikace pak přechází z možnosti na nutnost. Akcelerace technické stránky přenosu dat se stává nedostačující a uživatelé hledají způsoby, jak zkrátit také dobu nutnou pro produkci komunikátu.

Největší důraz na rychlost produkce komunikátu je na uživatele tedy kladen v prostředí chatu (viz kap. 3.4), tyto tendence se ovšem objevují i v procesu tvorby příspěvků ostatních diskurzních praktik na internetu. Z komunikace na chatu se do širších vrstev komunikace šíří např. užití zkratk. Produkci komunikátu je možné také urychlit využitím

³⁹ VITOVSKÝ, A. *Anglicko-český a česko-anglický výkladový slovník Internetu*. Praha : AV Software, 2004. s. 126.

⁴⁰ Viz např. WWW: <<http://www.bleskovka.cz/zmena-ip-adresy.php>>.

⁴¹ HOFFMANNOVÁ, J. Intertextualita v současné elektronické komunikaci. In Hoskovec, T. –Sova, R. – Šeřčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 163–173.

eliptických konstrukcí.⁴² Ve sledovaných diskusích se nejčastěji objevovala elipsa v případě, kdy si můžeme obsah snadno domyslet, a to v případě obecných vyjádření (*na fotkách* [to nevypadá] *nic moc*, *se mi začalo zatmívat* [před očima], či *kondomy na párkových mužíčcích* [jsou] *ok*, kde bylo navíc užito krátké anglické slovo namísto delšího českého vyjádření *v pořádku*), zažitých obrátů a frází (*Ale proti gustu...* [žádný dišputát]) nebo v návaznosti na kontext diskuse (*ty vyšisovaný* [džíny] *nemám ráda*, *mám 163*[cm] nebo *odtamtud mám asi 4* [košile], kde je využito i zkrácení pomocí zápisu číslicí namísto číslovky). Ke zkrácení doby potřebné k produkci příspěvku slouží i univerbizační procesy, o nichž pojednáváme v kapitole 6.

4.1.1.1 Zkratky

*Zkratky a akronyma slouží především zkrácení, zhuštění textu, nezřídka se v nich kombinují velká a malá písmena, různé abecedy i kódy.*⁴³ Kromě původních českých zkratk, uplatňovaných ve veškerém písemném styku (*atd.*, *aj.*, *zn.*, *vel.*, *min.* a další), se v internetové komunikaci objevují nové zkratky českých slov, jako *mmch* (zastupující částici *mimochodem*), *mmnt* (*moment*), vzniklé jen ze záznamu souhlásek (podobně jako institucionalizované *stč.* – *staročeský*⁴⁴), nebo *z5*, *o5* (*zpět*, *opět*), využívající kombinace s číslicí, resp. její zvukovou podobou. Poněkud specifický je trend užívání zkratky *jj* pro zdvojenou odpověďovou částici⁴⁵ *jojo*, neboť ke zkrácení oproti prostému *jo* zde nedochází. Úspora času však spočívá v užití stejného písmene – pisatel nemusí na klávesnici přehmatávat, jen opakovaně stiskne tutéž klávesu. Na popularitě této zkratky se může podílet také zvýšená expresivita, způsobená reduplikací v původním výrazu. V diskusích se pak objevují i podobné zkratky *tjn* (*to jo no*) a *njn* (*no jo no*).

Vedle českých zkratk se na chatu – a následně v určité míře i na diskusních fórech – prosazují zkratky anglických výrazů (obvykle zastupující slova, fráze nebo i celé věty). Jedná se zpravidla o zkratky iniciálové (akronyma), utvořené z počátečních písmen konstituujících slov a zapsané velkými písmeny bez oddělení tečkami.⁴⁶ Nejčastější jsou zkratky frází

⁴² KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 122.

⁴³ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 275.

⁴⁴ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 565.

⁴⁵ Tamtéž. s. 65.

⁴⁶ Tamtéž. s. 566.

s funkcí částic, využití k členění výpovědi (např. *BTW* – by the way – mimochodem), naznačující vztah pisatele a obsahu výpovědi (*IMHO* – in my humble opinion – dle mého skromného názoru), pisatelův postoj či pocit (zděšení *OMG* – Oh my God! – Pane Bože!; *LOL* – lots of laughter – spousta smíchu, popř. laughing out loud – hlasitě se smát) aj.⁴⁷

Tyto zkratky jsou mezi anglicky hovořícími uživateli internetu rozšířené a zažité natolik, že některé z nich (*IMHO*, *LOL*, *OMG* aj.) už zařadil do svého rejstříku i britský výkladový slovník Oxford English Dictionary (ve vydání z března 2011).⁴⁸ Editoři OED poukazují ve zprávě o zařazení těchto výrazů do slovníku i na fakt, že v anglofonních zemích se začaly tyto zkratky používat i mimo kontext elektronické komunikace, v ostatních písemnostech, dokonce i v mluvené řeči. Záměrem pisatele nebo mluvčího je obvykle signalizovat neformální až klevetivý charakter promluvy, jindy záměrně přehánět až parodovat expresivitu, s níž zkratky užívají někteří pisatelé na internetu. Dalším z důvodů obliby jejich užívání mimo původní prostředí je snaha předvést, jak se mluvčí orientuje v trendech spojených s moderní technologií.⁴⁹

Užití těchto zkratk se postupně prosazuje i v česky psaných diskusních příspěvcích, přechází do češtiny zpravidla právě ze styku českých uživatelů s pisateli z anglicky mluvících zemí. Souvisí také jistě s všeobecnou tendencí *přebírání anglických iniciálových zkratk* (*akronym*), *nezřídka užívaných i v atributivní platnosti (jako anteponovaná přívlastková adjektiva morfologicky nezpracovaná)*. (...) *MW trouba (z angl. microwave), CD menu, LCD display apod. (...) Při užívání se někdy osamostatňují od výchozích víceslovných pojmenování a chápou se, příp. se i zvukově, slovotvorně nebo gramaticky chovají jako samostatná slova.*⁵⁰ (Srovnej kap. 6.)

Specifické je zkratkové vyjadřování v chatové komunikaci hráčů online her (např. *gg* – *good game* – *dobrá hra*), to se ovšem dá zařadit ke slangu (komunita vybudovaná na základě konkrétní hry či herního serveru může mít své specifické zažité zkratky) a

⁴⁷ Rozsáhlejší seznam zkratk s významem a českým překladem je dostupný na WWW v otevřené internetové encyklopedii *Wikipedia.org*: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_zkratk_v_online_diskusich>.

⁴⁸ LEE, A. LOL, OMG, ♥ Added To The Oxford English Dictionary. The Huffington Post [online]. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.huffingtonpost.com/2011/03/24/lol-omg-oxford-english-dictionary_n_840229.html> [cit. 28.3.2011].

⁴⁹ March 2011 update. Oxford English Dictionary [online]. 2011 [cit. 28.3.2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.oed.com/public/update0311>>.

⁵⁰ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 275.

do vyjadřování širšího okruhu uživatelů internetu jeho prvky zpravidla neprosakují.⁵¹ Výjimečně se ve sledovaných internetových diskusích objevují zkratky jedinečné, které si pisatelé vytvářejí sami, např. *do př.* [= příštího] *čtvrťka*, jejich význam je zpravidla z kontextu snadno odvoditelný. Zajímavostí je i zkratka *CZ*, která v diskusích označovala Českou republiku i český jazyk.

4.1.1.2 Opomíjení formálních znaků komunikátu

V diskusích na internetu se vedle nedostatků souvisejících s uživatelskou jazykovou inkompetencí (srovnej kap. 5) objevuje i nedodržení formálních náležitostí písemného styku z důvodu snahy o urychlení produkce komunikátu. Podobné projevy mohou být podmíněny i řadou dalších faktorů, nejčastěji technickou limitací prostředky komunikace na dálku, a často je nemožné odlišit, o který z důvodů se jedná.

*Pokud jde o velká písmena, někteří mluvčí je vůbec nepíší (např. kučera v německu), zřejmě kvůli rychlejšímu a jednoduššímu záznamu (vyhýbají se nutnosti použít kombinaci více kláves pro napsání jednoho znaku).*⁵² Případnou inkompetenci v této oblasti (např. psaní velkých písmen v místních jménech) v takovém zápisu neodhalíme. Podobně někteří pisatelé ve svých příspěvcích zcela vynechávají interpunkci, popř. nečlení věty v souvětí pomocí čárek a ohraničují až celé souvětí tečkou (ve výjimečných případech se tečka objevuje pouze na konci celého příspěvku, popř. ani to ne a tečka je nahrazena smajlíkem):

Moc se omlouvám ale co je to VS často to tu čtu a nevím :) :)

I v tomto případě je často nemožné rozlišit, jde-li uživatelskou jazykovou inkompetenci obecnou, nebo záměrné vynechávání za účelem zrychlení produkce komunikátu, ohraničené jen na jeho projev v internetových diskusích.

V případě psaní bez diakritiky se vedle možné motivace ušetřením času zdůvodňuje vynechávání diakritických znamének pisatelovou zvyklostí. V době, kdy se komunikace prostřednictvím internetu u nás teprve začínala prosazovat, byly běžné problémy s přenosem textu s českými znaky kvůli různým způsobům kódování na různých strojích. Při přenosu např. emailové zprávy se tak český text mohl stát nečitelným, jako nejjednodušší způsob, jak tomu předejít, se jevil právě odstranění diakritických znaků. *Pravidlo o psaní bez diakritiky se tak dokonce dostalo i do některých netiketových předpisů a doporučení. Tyto příručky*

⁵¹ Srovnej HOFFMANNOVÁ, J. Pařani a gamesy (Pokus o charakteristiku počítačových her). Naše řeč 81, 1998, č. 2–3, s. 197–201.

⁵² RYCHNOVSKÁ, L. *Analýza jazyka internetových diskusních fór s důrazem na teritoriálně příznakové prvky (srovnání chorvatštiny s češtinou)*. Diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 9.

*doporučovaly psát webové stránky zcela bez háčků a čárek.*⁵³ Přestože se jedná o problematiku více než deset let starou a v dnešní době již vyřešenou, někteří uživatelé mají tato starší pravidla pro psaní na internetu zažitá a těchto zvyklostí se nechtějí vzdát.⁵⁴ V současné době přetrvávají podobné potíže v mobilní komunikaci – při přenosu SMS zpráv. Stejným způsobem tedy může být limitován uživatel, který pročítá obsah internetu na mobilním telefonu a odesílá z tohoto zařízení svůj příspěvek do diskuse. Další část uživatelů zdůvodňuje absenci diakritiky ve svých příspěvcích psaním na počítačích bez softwarové podpory českých znaků, či s nečeskou klávesnicí (obvykle při pobytu v zahraničí).

4.1.2 Vliv anglického jazyka

Zkratky (viz výše) samozřejmě nejsou jediným projevem současného pronikání angličtiny do jiných jazyků. Angličtina bývá v dnešní době běžně označována jako *lingua franca* internetové komunikace. Její význam v internetovém diskurzu podmiňuje už fakt, že internet je v podstatě americkým vynálezem a přirozeně se tedy nejprve šířil do dalších anglicky mluvících zemí.⁵⁵ Další oporou vedoucí pozice anglického jazyka ve vlivu na internetovou komunikaci tvoří samo prostředí informačních technologií, jehož terminologie je založena taktéž na angličtině, pro většinu nově vznikajících počítačových programů, jejich součástí, i jednotek z oblasti hardwaru ani nevznikají ekvivalenty v dalších jazycích a původní anglická terminologie se přejímá.⁵⁶

Anglický jazyk však převažuje nad ostatními nejen v tvorbě technického rámce, ale i vlastního obsahu webových stránek, což souvisí s celosvětovým prvenstvím v počtu uživatelů tohoto jazyka na webu.⁵⁷ Britský deník *The Economist* potvrzuje vedoucí postavení angličtiny: asi 380 milionů lidí ji používá jako svůj mateřský jazyk, skoro dvojnásobek tohoto počtu jako druhý osvojený jazyk. Zhruba miliarda lidí se anglicky učí, třetina světové populace je tomuto jazyku nějakým způsobem vystavována. Předpokládá se, že kolem roku

⁵³ KASÍK, P. Háčky a čárky dělají problémy i po 600 letech. *Technet.cz* [online]. 2008. Dostupné na WWW: <http://technet.idnes.cz/hacky-a-carky-delaji-problemy-i-po-600-letech-fib-tec-technika.asp?c=A080117_180422_tec-technika_pka> [cit. 27.3.2011].

⁵⁴ HLADKÁ, Z. Pravopis v současné korespondenci mladých lidí (na materiálu tradičních dopisů, e-mailů a SMS). *Naše řeč*, 2006, roč. 89, č. 2, s. 73.

⁵⁵ NUNBERG, G. Will the Internet Always Speak English? *The American Prospect* [online]. 2002. Dostupné na WWW: <http://prospect.org/cs/articles?article=will_the_internet_always_speak_english> [cit. 14.3.2011].

⁵⁶ BOZDĚCHOVÁ, I. Jazyk počítačů. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 112.

⁵⁷ Top Ten Internet Languages. *Internet World Stats* [online], 2000-2011. Dostupné z WWW: <<http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>> [cit. 1.4.2011].

2050 bude půlka světa angličtinu ovládat. Je to jazyk globalizace – mezinárodního obchodu, politiky a diplomacie. Stejně tak jazyk počítačů a internetu.⁵⁸

Vliv angličtiny a výskyt anglicismů můžeme v dnešní době pozorovat víceméně ve všech oblastech lidské činnosti, nejpatrnější je vliv na jazyk reklamy a obchodování, marketingu.⁵⁹ Ve volnočasových aktivitách se pak s angličtinou běžně setkáváme například v oblasti filmové produkce, či v písňových textech. Z oblasti počítačů a internetu zejména programátoři (ale dnes už nejen oni) jsou zvyklí číst články v angličtině a běžně používají anglické termíny.⁶⁰ K mládeži se pak angličtina dostává především prostřednictvím počítačových her.

Podobně jako v prostředí chatu⁶¹ jsou i ve zkoumaných diskusích bez zvláštního upozornění či komentáře do příspěvků často zapojována anglická slova, někdy jsou vloženy také fráze, dokonce i celé věty, srovnej úryvek příspěvku (z diskuse Módní peklo): (...) *ta je dobrá*) And that's pretty much it. *Zbytek je uniformně jeden jako druhý*. Lze tedy vyzorovat rozšíření podvědomého předpokladu většiny diskutujících, že angličtinu ovládají i ostatní. Běžné jsou i (nijak zvláště neodlišené a neokomentované) odkazy na texty nebo videa v angličtině.

Je ovšem třeba si uvědomit, že pisatelova orientace v cizím jazyce přímo nesouvisí s jeho zvyklostí, zda bude cizí výrazy v produkovaní příspěvků používat, či ne. Kromě obecných zvyklostí uživatele může rozhodnutí zapojení cizího výrazu nebo citace do textu ovlivnit i jeho momentální úsudek (vyplývající z toho, jak pisatel vnímá komunikační prostředí a odhaduje komunikační partnery). Výsledný komunikát je tedy samozřejmě výsledkem vnitřních slohotvorných činitelů, které však bývají vnějším prostředím nutně ovlivňovány (viz též kapitolu 4.7 Subjektivní slohotvorní činitelé). Způsoby, jimiž se vliv angličtiny konkrétně projevuje v jazyce příspěvků diskusních fór, a příklady anglických slov a jejich možností zapojení do systému češtiny, jsou pak popsány v kapitole 6.

⁵⁸ The triumph of English: A world empire by other means. *The Economist* [online]. 2001. Dostupné z WWW: <http://www.economist.com/node/883997?story_id=883997> [cit. 16.3.2011].

⁵⁹ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 272.

⁶⁰ BOZDĚCHOVÁ, I. Jazyk počítačů. Tamtéž, s. 112.

⁶¹ Srovnej SVOBODOVÁ, D. Cizojazyčné lexikální přejímky v komunikaci na chatu. *Naše řeč*, 2007, roč. 90, č. 2, s. 67–80.

4.1.3 Uživatelská anonymita

Charakter komunikátu v opozičním internetovém diskurzu výrazně ovlivňuje i vysoká míra anonymity diskutujících. Uživatel si vytváří virtuální identitu⁶², která je (byť jen v omezené míře) definována několika znaky, které si sám volí. Jedná se především o uživatelské jméno či přezdívku, v diskusních fórech se vedle ní zpravidla objevuje volitelná uživatelská ikona (též angl. *avatar*; obrázek menších rozměrů, zpravidla 40x50 či 50x60 pixelů, který si uživatel sám vytvoří v grafickém editoru nebo vybere z tematické internetové stránky či diskuse), na chatu pak jsou jako povinné označeny údaje pohlaví a věk. Část uživatelů využívá absence omezení při tvorbě virtuální identity a volí možnost vystupovat v internetovém diskurzu jako někdo jiný.

4.1.3.1 Virtuální identita

Při registraci na diskusní server nebo chat si tedy uživatelé vytváří jména, pod nimiž budou vystupovat. Tyto jednotky se obvykle označují pojmy přejatými z angličtiny: *nickname* či *ID*. *ID* je zkratkou anglického slova *identity*, identita.⁶³

Výraz *nickname* (uživateli též často zkracovaný jako *nick*⁶⁴), překládáme do češtiny jako *přezdívka*. Na internetových diskusních fórech se můžeme setkat s oběma variantami, v obou jazycích navíc při převodu na internet získaly tyto výrazy poněkud odlišný význam. Na internetu se totiž *rozhodně nejedná o přezdívky v tom smyslu, jak je chápe onomastika*.⁶⁵ Etymologický slovník češtiny definuje termín přezdívka jako *neúřední, doplňkové vlastní jméno, které většinou charakterizuje osoby, místa nebo věci a vztahuje se k povolání, vlastnostem, původu atd. nositele jména*.⁶⁶ Internetová přezdívka však vůbec nemusí vyjadřovat žádný z charakteristických znaků člověka, kterému náleží, není mu přisouzena okolím na základě něčeho zjevného. V internetové komunikaci je totiž běžně tvůrcem a

⁶² ŠEVČÍKOVÁ, A. – ŠMAHEL, D. Virtuální identita, její vytváření a experimentování s identitou [online]. 2010. Dostupné z WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/david-smahel.php?itemid=10055>> [cit. 27. 4. 2011].

⁶³ pozn. Pojem *ID* se využívá v anglickém jazyce i mimo internetový diskurz – občanský průkaz je například nazýván *ID card* nebo přímo jen *ID*.

⁶⁴ MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia, 2004, s. 293.

⁶⁵ DAVID, J. „hele vis ze mas dobrej nick?“ (Nick jako předmět chatové komunikace). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 30.

⁶⁶ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 354.

носителем прездівкы татáž osoba, прездівка пак *vzniká jako výsledek autorovy snahy o sebezprezentaci*.⁶⁷

Uživatel tedy při tvorbě své prezdівкы klade důraz na to, co tato jeho identita o něm vypovídá, jaký dojem může v ostatních diskutérech vyvolat; ať už jde o snahu přiblížit se svým *nickem* dojmu z uživatelovy reálné osoby, jeho skutečné povahy a výchozích postojů, nebo naopak, aby se jeho nové internetové *já* od reality distancovalo a intencionálně působilo dojmem odlišným. Můžeme si povšimnout, že nositel prezdівкы je v tomto případě také obvykle citlivý na přesnost přepisu, když je oslovován nebo je jeho prezdівка citována, a ohrazuje se, pokud mu *nick* jiný diskutující komolí. Nejčastějším motivacím a procesům při tvorbě prezdівкы je věnována kapitola 6.2.3. Část uživatelů naopak volbu prezdівкы příliš nepromýšlí, některá ID jsou částečně nebo i celé dílem náhody. I tehdy ovšem může výsledná identita na ostatní uživatele nějakým způsobem působit (a mnozí by v ní zřejmě zcela spontánně hledali indikátory k charakteristice reálné osoby nebo motivaci vzniku prezdівкы).

4.1.3.1 Charakter anonymního prostředí

Specifika diskusního prostředí se promítají i do způsobu, jak uživatelé k diskusím přistupují a jak do nich přispívají. V anonymním prostředí vnímají uživatelé ostatní účastníky diskusí jako sobě rovné, tudíž se tu příliš často neobjevují znaky zdvořilosti, které bývají jinak vyjádřeny například vykáním – morfologicky, nebo graficky – kapitalizací počátečního písmene osobního zájmena v druhé osobě (*Ty, Vy*).⁶⁸ Pokud jde o sledované diskuse, na serveru Nyx se neobjevily žádné znaky zdvořilosti, je tu zvyklostí, že si všichni tykají; v diskusi na Omlazení si uživatelky také zpravidla tykají, už se zde ale v některých příspěvcích objevuje kapitalizace zájmen; na Mimibazaru se pak běžně mísí vykání a tykání, stejně jako zápis zájmen druhé osoby s velkým i malým písmenem.

Pisatelova vlastní anonymita snižuje i jeho pocit odpovědnosti za komunikát (po obsahové i formální stránce, srovnej kap. 5). Anonymita ostatních uživatelů vedle zdvořilosti nemotivuje ani k ohleduplnosti. Dá se tedy říci, že v diskutování na internetu uživatelé tendují k přímějšimu vyjadřování bez eufemismů, prosazují vlastní názor (a často nerespektují názor protichůdný), mají menší obavu z kritiky, odmítnutí nebo odsouzení jejich názoru než by nejspíše měli v osobní konfrontaci. S tím také zřejmě souvisí nevybíravé

⁶⁷DAVID, J. „hele vis ze mas dobrej nick?“ (Nick jako předmět chatové komunikace). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 27.

⁶⁸ KRAUS, J. Jazyková zdvořilost a nezdvořilost. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 31–32.

vyjadřování, zvýšený výskyt vulgarismů a slovních útoků na ostatní diskutující, bez ohledu na pravidla netikety.⁶⁹ Nevážnost internetového diskutování nahrává i užití nadsázky (např. v diskusi na Mimibazaru některé pisatelky zhodnocují velikost svého poprsí obratem *nemám prsa*) a ironie (té se budeme věnovat v kapitole 4.5.2).

Výjimkou jsou fóra moderovaná, která zde zastupuje diskuse na serveru Omlazení. Moderované diskuse mají obvykle přesněji a přísněji vymezena pravidla diskutování. Patří k nim zejména přísný zákaz vulgarismů, zákaz urážet ostatní diskutující a hádat se, zákaz hypertextově odkazovat mimo prostor serveru apod.⁷⁰ Na dodržování těchto zásad pak dohlíží administrátor, který může mazat nevhodné příspěvky, popř. i sankcionovat pisatele, kteří se proti pravidlům prohřeší (zpravidla zamezením přístupu do dané diskuse, či celkovou blokadou uživatelského účtu v diskusním systému). Moderované diskuse tak mohou vykazovat i charakter přímo protichůdný k typickým fórům nemoderovaným, na která se v práci primárně zaměřujeme. V příspěvcích diskuse na Omlazení se často objevují obraty zdůrazňující, že jde jen o pisatelčin názor (*podle mě, já myslím*), a i v případě, že jde o názor odlišný, obsahují příspěvky převážně kladné nebo neutrální hodnotící složky *ale proti gustu...*, *v klidu*, *v pohodě*, *žádnéj extrém* aj. Nelze samozřejmě jasně přiřadit tento charakter příspěvků snaze o respektování stanovených pravidel (a vyhnutí se případné sankci), tato ujištění, že jen o názor pisatele, který nikomu samozřejmě nevnučuje a s nikým se o něm nepře (popř. omluvu za to, že nesouhlasí *Promiň, ale jak (...) můžeš říct...*), zde však nacházíme v takové koncentraci, že to jistěmu ovlivnění pisatelů pravidly nasvědčuje. Ze srovnání s ostatními analyzovanými diskusemi můžeme soudit, že restrikce zde má vliv také na volbu jazykových prostředků diskutujících, stojí v opozici k spontánní produkci promluvy a může tedy bránit pisateli v užívání jazykového kódu, na nějž je běžně zvyklý, který je mu přirozený. (Nedá se říci, že by se pisatelé skutečně omezovali výhradně jen na slušné, spisovné vyjadřování, ale vliv omezení je zde patrný, jak si ukážeme dále.) Čtenář si z takovéto slušněji působící diskuse může odnést lepší pocit, z pohledu lingvistiky jde však o materiál, který odráží trendy v současné češtině a jejímu užívání mluvčími jen v omezené míře.

⁶⁹ SATRAPA, P. Netiketa. Lupa.cz, server o českém Internetu [online]. 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/netiketa/>> [cit. 16. 5. 2011].

⁷⁰ Diskuse Omlazení.cz: Pravidla diskuse. [Online.] Dostupné z WWW: <<http://www.omlazení.cz/sekce-pravidla.html>> [cit. 8. 3. 2012].

4.2 Situace, adresát

Komunikační situaci v užším smyslu ohraničuje konkrétní diskuse. Ta je zpravidla vymezena tematicky a aktivně se v ní zapojuje pomalu se obměňující skupina uživatelů. Při produkci příspěvku tedy pisatel bere v úvahu hypotetickou skupinu adresátů. Jak se již zmiňujeme v kap. 3.4, část uživatelů internetové diskuse jen čte a aktivně se neprojevuje, případně přispěje jen výjimečně. Obraz o diskusní skupině si pisatel tudíž vytváří jen na základě aktivně přispívajících (navíc zpravidla jen těch, kteří do diskuse napsali v nedávné době). Vzhledem ke zmiňované internetové anonymitě hrají při vzniku tohoto obrazu roli i detaily: určitý dojem z pisatele v nás vyvolává už zvolená přezdívka a uživatelská ikony, vedle nich pak samozřejmě i formulace samotných příspěvků (volba slovní zásoby, nálada zastoupená emotikony či jazyková správnost).

4.3 Funkce komunikátu

Stylistika tradičně rozlišuje funkce komunikátů na základě využití jazykových prostředků a zařazení výsledných textů. Vydělujeme takto především funkci prostě sdělnou (též informativní), odborně sdělnou a vzdělávací (v odborné literatuře, učebnicích apod.), persvazivní (především v publicistických a reklamních textech) a esteticky sdělnou (uplatňující se typicky v uměleckých textech).⁷¹ V intencích tohoto dělení ovšem příspěvky internetových diskusí příliš nerozčleníme, až na výjimky bychom totiž všechny řadili k funkci prostě sdělné.

Promluvy můžeme tedy dělit s využitím mimoligvistických poznatků z oblasti sociální komunikace. Základní funkce dle tohoto dělení jsou: funkce zpravovací (nunciativní), funkce působící, ovlivňovací (konativní), funkce estetická a funkce kontaktní. *V konkrétních promluvách (...) se vyskytují uvedené základní funkce pospolu, ovšem v různé míře a v různé hierarchii. Funkce kontaktní vystupuje do popředí v situacích, kdy chybí jiná motivace ke komunikování než udržení komunikačního kontaktu samého; takové situace se vyskytují někdy ve společenské konverzaci.*⁷²

I v jednotlivých formách neformálního internetového diskurzu je těmto funkcím přisuzována různá míra důležitosti. Toto prostředí už samo o sobě implikuje přítomnost funkce kontaktní. Ta je navíc akcentována atematičností chatové komunikace (srovnej

⁷¹ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003, s. 60.

⁷² HAUSENBLAS, K. Učební styl v soustavě stylů funkčních. *Naše řeč*, 1972, roč. 55, č. 2–3. Dostupné z WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5628>>. Z téhož zdroje je převzato i použité dělení.

kapitolu 3.4), jasně stavící tuto funkci do pozice funkce základní. Hlavnímu záměru navázat kontakt odpovídá i zvyklost pozdravit při vstupu do chatovací místnosti (chat se snaží přiblížit reálnému povídání si, jeho pravidla jsou proto založena na obecných zásadách slušného chování), diskutující na sebe navíc upozorní a dá najevo, že má o debatu zájem.⁷³ Ve zkoumaných internetových diskusích je výskyt pozdravů výrazně řidší. Nově přichází se častěji zapojí do diskuse přímo tematickým příspěvkem (případně příspěvek obsahuje pozdrav i tematický obsah zároveň, se samostatným pozdravem se ve sledovaných diskusích nesetkáváme). Tuto zvyklost podporuje i fakt, že se uživatelé na diskusním fóru nebo komunitním serveru zpravidla *potkávají* ve více diskusích a větším časovém rámci.

V přítomnosti zpravovací funkce se tedy odlišuje internetová diskuse od chatu (kterému tato funkce obvykle nepřísluší). Tato funkce se zde často stává hlavní, neboť uživatelé jsou obvykle zaměřeni především na téma, navštěvují diskuse přímo se záměrem něco zjistit nebo se podělit s ostatními o nějaký vlastní poznatek a navázání kontaktu pak považují až za druhořadé.

4.4 Ráz komunikátu

Jak bylo předesláno již v předchozí kapitole, jednotky komunikace v internetových diskusích spadají díky dostupnosti širokému okruhu potenciálních čtenářů do skupiny poloveřejných až veřejných projevů. V případě původních textů veřejných, v beletrii, vědecké literatuře či žurnalistice, autor tvoří s vědomím, že text bude přijímán na celospolečenské úrovni větším množstvím čtenářů.⁷⁴ Příspěvek do internetové diskuse je taktéž přístupný obrovskému množství potenciálních čtenářů, ve skutečnosti s ním však z této skupiny přijde do styku zanedbatelné procento. Přesto je velmi pravděpodobné, že okruh faktických čtenářů je o něco málo širší než ten, s nímž pisatel při produkci počítá.

Mohli bychom tedy očekávat, že uživatel bude při produkci pocíťovat tlak společnosti na jazykovou správnost (srovnej kap. 5) a uzpůsobí formu komunikátu jeho veřejnému charakteru. Ve většině sledovaných diskusí se tento princip ovšem neuplatňoval. Otázkou tedy je, proč se cítí diskutéři v této diskurzní praxi v soukromí (které je vzhledem k dostupnosti diskusí spíš jen zdáním). Důvodů může být celá řada: uživatel například zcela pragmaticky nepředpokládá, že jeho příspěvek by (vzhledem k nepřebornému množství textů

⁷³ JANDOVIÁ, E. Úvodní repliky při komunikaci na WWW chatu. *Čeština doma a ve světě. Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 17.

⁷⁴ KRČMOVÁ, M. Současná běžná mluva v českých zemích. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 160.

dostupných na internetu) mohlo a chtělo číst větší množství lidí. Roli může hrát i uživatelské zařazení neformálního diskutování na internetu mezi volnočasové aktivity, které obvykle spadají do našeho soukromí. Mnozí z nás byli navíc dříve než na diskutování zvyklí přes internet řešit komunikaci soukromou (nejčastěji formou e-mailu). Jistě nás může ovlivňovat i sdílení diskuse se zájmovou skupinou, což podmiňuje i tendence k užití neformálního jazyka a tykání.⁷⁵

4.5 Forma a míra připravenosti komunikátu

Z hlediska formy rozlišuje lingvistika tradičně sféru komunikátů psaných a mluvených a tyto sféry přijímá jako opoziční.⁷⁶ Mluvenost byla definována nepřipraveností a uskutečňovala se v soukromé sféře komunikace, psanost svou promyšleností a charakterem zpravidla veřejným.⁷⁷ Vztah mezi těmito dvěma jazykovými mody byl v lingvistice pojmán dvěma způsoby, které ovšem sdílí koncept, kde jedna forma je považována za primární a druhá je k ní vztahována. V případě, že je primární variantou mluvený jazyk, písmo je pojmáno jako druhořadé, jen jako prostředek k záznamu mluvy.⁷⁸ Pokud je favorizován psaný jazyk, díky větší oficiálnosti textů jím šířených, mluvené slovo pak nedosahuje vyššího standardu psané formy jazyka.⁷⁹ Pro oba přístupy navíc platí, že je každý z modů jazyka analyzován na základě jiných kritérií.

Současná jazykověda přechází k pojmání psané a mluvené formy jako dvou oddělených možností reprezentace jazyka, vzájemně svou existenci nepodmiňujících, a stanovuje parametry k posouzení, které budou mít obě formy společné. DuBartellová posuzuje komunikáty dle substance (psaná či mluvená), užitého média (pro mluvenou formu předkládá osobní kontakt „z očí do očí“, telefonickou komunikaci, rozhlasové a televizní vysílání aj., z oblasti dorozumívání se písmem pak rukopis, strojopis, tisk a digitální

⁷⁵ KRČMOVÁ, M. Současná běžná mluva v českých zemích. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 160-161.

⁷⁶ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003, s. 64.

⁷⁷ HUBÁČEK, J. – JANDOVÁ, E. – SVOBODOVÁ, D. – SVOBODOVÁ, J. *Čeština pro učitele*, 4. vyd., Odry : Vade mecum Bohemiae, 2010, s. 315.

⁷⁸ DuBARTELL, D. Language and technological media: Devising parameters for the relationships between speech and writing. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Havlová, E. (ed.) *Writing vs Speaking. Language, Text, Discourse, Communication*. Tübingen : Narr, 1994, s. 167.

⁷⁹ ČMEJRKOVÁ, S. – DANEŠ, F. – HAVLOVÁ, E. Preface from the editors. Tamtéž, s. 17.

zobrazení). Jako další parametry k posouzení komunikátu uvádí ještě modalitu (editovaný / spontánní modus jazyka) a varietu (standardní spisovná norma/nespisovný substandard).⁸⁰

Lingvisté si tedy v dnešní době uvědomují smíšený charakter nových způsobů komunikace, zvláště těch spojených s oblastí počítačů a internetu. *Např. komunikace na chatu nebo SMS zprávy probíhají sice mediálně psanou formou, po jazykové stránce však vykazují značné zastoupení prvků hodnocených jako primárně mluvené (uvolněná větná stavba, slovosled, morfologické charakteristiky hovorové či nespisovné, spojované především s každodenní komunikací).*⁸¹ Míru spontánnosti internetových diskusních příspěvků, přibližující je k charakteru mluvené řeči, můžeme vedle zcela objektivního hlediska – rychlého sledu příspěvků v čase – vypožorovat i z četnosti pravopisných chyb a překlepů. Na nich se podílí nejen touha co nejrychleji sdělit myšlenku, ale také to, že uživatelé obvykle nevnímají formulování příspěvků do online diskuse jako něco významného, čemu by měli (a chtěli) věnovat více času a pozornosti. I v případě, že se pisatel si pisatel před odesláním formulaci rozmyslí a rozhodne se příspěvek upravit, není samozřejmé, že pak opět příspěvek přečte. Paradoxně tak zpětnou editací vznikají i příspěvky méně koherentní – objevují se zde opakující slova, nebo slova naopak chybějí, poměrně časté je také vyšínutí z vazby. Zpětnou editací byly nejspíše ovlivněny příspěvky: *přijde mi, že ty druhý je hodně blbá fotky* či *a jsem spokojenost*. Interpretovat je můžeme i jako narušení kongruenčních syntagmat (shody mezi subjektem a predikátem *ty druhý je*, jménem a jeho shodným přívlastkem *blbá fotky*); mísení dvou různých možností vyjádření, mezi nimiž pisatel přecházel a při zpětné editaci namísto vytvoření celé věty znova volil úpravu některých větných členů (z kontextu můžeme rekonstruovat význam *ty druhý* [šaty na fotce nevypadají dobře], nebo [ta druhá] *je hodně blbá* [fotka]). V druhém příkladu mohlo dojít např. i k eliptickému vyjádření obratu *jsem samá spokojenost*.

Podobnost s nepřipraveným mluveným projevem nacházíme i ve způsobu výstavby textu, objevuje se zde velmi uvolněný slovosled – např. umístění shodného přívlastku za řídící jméno: *než džíny nějaké široké, spáchat atentát nějakéj*; nebo naopak umístění přívlastku typicky postponovaného před jméno *určitě budou mít někde takové barvičky bokovky*. Můžeme zde také pozorovat velké množství vycpávkových slov (*teda, jako, prostě...*) a

⁸⁰DuBARTELL, D. Language and technological media: Devising parameters for the relationships between speech and writing. Tamtéž, s. 167–168. Česká terminologie přejata z: ČMEJRKOVÁ, S. Čeština v síti. *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 5, s. 227.

⁸¹HUBÁČEK, J. – JANDOVÁ, E. – SVOBODOVÁ, D. – SVOBODOVÁ, J. *Čeština pro učitele*, 4. vyd., Odry : Vade mecum Bohemiae, 2010, s. 315.

neslovných výrazů (*ehm, hm, no* apod.), které jsou v mluvě typicky využívány k získání času na promyšlení, jak ve výpovědi pokračovat,⁸² a v psaném projevu tedy nejsou funkční. Pisatelé pak buď nepovažují za důležité se jim v tomto kontextu vyhnout, nebo je zapojují záměrně, aby ještě více přiblížili své příspěvky tomu, jak skutečně mluví, popř. přispěli k připodobnění diskuse ve virtuálním prostředí ke skutečné debatě s přáteli. Zdá se tedy, že pisatelé podvědomě tíhnou ke snaze o napodobení charakteru mluveného projevu, právě proto, že jsou zvyklí setkávat se s neformálním diskurzem právě v tomto jazykovém modu.

Tomuto charakteru odpovídají i pozdravy (které se ovšem hojně vyskytují jen na Mimibazaru, kde zpravidla zakládají nové podtéma; na Omlazení se objevují méně často a na Nyxu téměř vůbec) a oslovení. Oslovení jsou obvykle hromadná, zastřešující celou hypotetickou skupinu adresátů. Ve sledovaných diskusích, kam přispívají převážně ženy, jsou také se zřetelem k nim volena oslovení: *dámy, holky, slečny, děvčata* (popř. na Mimibazaru příznačné *maminky*). V diskusi Módní peklo na Nyxu se pak ojediněle objevuje oslovení zahrnující i muže – *dámy a pánové, holky a kluci*, popř. vše zastřešující lidi, neboť nejde (na rozdíl od ostatních dvou serverů) o převážně ženskou komunitu, jen o jednu z diskusí, kam přispívají převážně ženy. Diskuse na Mimibazaru je pak specifická tím, že uživatelky při registraci vyplňují vedle přezdívky i své občanské jméno (pro potřeby obchodování v místním bazaru), které se (zpravidla ve formě: křestní jméno plus iniciála příjmení) zobrazuje vedle přezdívky a uživatelské ikony i na fóru. Pisatelky toho pak využívají a rády se vzájemně oslovují křestními jmény, a zvlášť jejich domácími variantami (*Káťo, Evi, Kamčo, Adi* atp.).

V diskusi na Omlazení se oslovení jednotlivců zpravidla nevyskytují, v diskusi na Nyxu natrefíme na konkrétní oslovení také spíše výjimečně, a to v podobě přezdívky nebo jejího zkrácení (obzvláště pokud jde o přezdívku dlouhou nebo víceslovnou, objevilo se zde např. *Mount* či *Mountko* namísto *Mountbatten*, nebo použití základového jména přezdívky *Zuzkaou* pro oslovení *Zuzko*). Diskuse je zde ovšem provázána tak, že na začátku odpovědi na konkrétní příspěvek se objevuje hypertextový odkaz na něj, a to ve formě přezdívky autora původního příspěvku s dvojtečkou. Takovýto odkaz tedy může oslovení v jeho funkci zastupovat. Tomu nasvědčuje i začlenění tohoto odkazu (resp. přezdívky) do věty, příspěvek často pokračuje malým písmenem (např. *IF_: to mi zas tak špatný nepříjde... i když domů bych si to nedala :))*).

⁸² ČMEJRKOVÁ, S. Mluvíme a píšeme. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 11.

Charakter mluvenosti je na chatu zřetelnější než v asynchronních diskusích, na diskusních fórech se s možností delší doby produkce komunikátu může zvyšovat i míra jeho promyšlenosti (jak bylo ovšem naznačeno, není to podmínkou), většina zmíněných faktorů zde ale působí podobně.

4.5.1 Absence nonverbálních projevů komunikace

V mluveném projevu hraje významnou roli nonverbální komunikace. Jedná se o soubor faktorů (gesta, mimika, tón hlasu aj.) naznačujících psychické rozpoložení autora, postoj k tématu a adresátovi, záměr výpovědi aj. Výraz tváře mluvčího nám poskytuje klíč k dešifrování sdělení.⁸³ *Mluvený projev je multidimenzionální (vidíme gesta, mimiku, slyšíme hlas, intonaci), psaný projev se opírá o jeden kanál, jen o ten grafický.*⁸⁴

I přispěvatelé internetových diskusí absenci mimojazykových projevů pociťují a často se snaží je alespoň naznačit. Přestože například intonaci si můžeme jen domýšlet a nemáme pro ni v psané podobě výpovědi žádný indikátor, s identifikací neviděného výrazu obličeje partnera, alespoň v dichotomii pozitivní – negativní, nám v online prostředí pomáhají tzv. emotikony. Jedná se o textové nebo grafické schematizované zachycení výrazů obličeje spojených s emocí, která je typicky doprovází.⁸⁵ Přestože emotikon odkazuje k neverbálním rysům komunikace tváří v tvář jen velmi obrysově a stylizovaně, stává se hlavním znakem blízkého kontaktu na velkou vzdálenost a přispívá tedy k utváření *nového stylu, nového registru a možná i nového existenčního modu jazyka*.⁸⁶ V textové podobě bývají emotikony kombinacemi interpunkčních znamének, symbolů a písmen.⁸⁷ Základní pozitivní emotikon nebo také *smajlík* je pak tradičně zapisován variantami :) :-) (výrazněji emotivní, smějící se, je zapisován :D :-D), negativní potom :(:-(. Ve zkoumaném materiálu se setkáváme i se zintenzivněním reprezentace úsměvu pomocí zmnožení závorky :)) :))) , popř. užití několika

⁸³ ČMEJRKOVÁ, S. Když tvář promlouvá aneb o neverbální komunikaci. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 26.

⁸⁴ ČMEJRKOVÁ, S. Mluvíme a píšeme. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 10.

⁸⁵ VITOVSKÝ, A. *Anglicko-český a česko-anglický výkladový slovník Internetu*. Praha: AV Software, 2004, s. 126.

⁸⁶ ČMEJRKOVÁ, S. E-Čeština. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 4.

⁸⁷ MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha : Academia, 2004, s. 107.

totožných emotikonů za sebou. Existuje řada dalších emotikonů a jejich variant,⁸⁸ způsoby jejich užití ve větě a v příspěvku obecně jsou popsány v kap. 5.2.4.

Ke zdůraznění výpovědi nebo její části se užívá grafické zvýraznění textu. Část, na niž je kladen důraz, je psána velkými písmeny (*tohle by bylo mnohem lepší BEZ podprsenky*), popř. řidčeji odlišena řezem písma (tučné, kurzíva) nebo podtržením (případně i kombinací výše uvedených), pokud to prostředí diskusního fóra umožňuje.⁸⁹ Jev typický pro chatovou komunikaci, kdy ozvláštnění textu (např. střídáním velkých a malých písmen: *PoKeCá NěkDo??*⁹⁰) autor využívá k upoutání pozornosti, se do prostředí internetových diskusí zpravidla nepřenáší.

Důraz kladený na výpověď může být v písmu reprezentován i interpunkcí, vedle užití vykřičníku se objevuje i jeho zmnožení, v otázce pak i kombinace většího množství otazníků a vykřičníků: *to musí byt nemoc, ne??* V komunikaci na chatu byla také zaznamenána výrazná tendence zdůrazňovat části projevu, popř. navodit dojem zvýšení hlasu či křiku⁹¹ reduplikací liter (zpravidla samohlásek): *nudáááááá šílená já chci pokecat plosííííím moc*.⁹² Tento trend ve sledovaných diskusních fórech v takové míře nepozorujeme, běžně se znásobení hlásky objevovalo jen v citoslovcích (*uáááá, brrrrr* apod.), u jiných slovních druhů zde bývá zmnožení hlásky spíše výjimečné (jako příklad uveďme intenzifikaci částice *ne-e* nebo kvantifikátoru *hoooodně*). Porovnáme-li jednotlivé sledované diskuse mezi sebou, můžeme si povšimnout, že nejčastější je zmnožení v diskusi Módní trendy na Mimibazaru – objevuje se zde nezřídka zmnožení hlásek (*ty sooooooooouuuu, nííííic*), interpunkčních znamének (typicky *???*) i opakování celých slov (*ano, ano, ano* nebo *děkuji děkuji děkuji moc*). Zmnožení je výrazně méně časté na Nyxu (typicky se uplatňuje ve výše zmíněných případech citoslovce, a to zmnožení hlásky nebo i celého slova), podobně na Omlazení je zmnožení spíše výjimečné (ve sledované diskusi se objevuje zmnožení hlásek jen v případech *nuuuuuuda* a *mooc*,

⁸⁸ Podrobněji k této problematice viz např. KOMRSKOVÁ, Z. Emotikony a jejich využití v současných textech. Bakalářská práce. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2010.

⁸⁹ Pozn.: Některá diskusní fóra dovolují pouze vkládání čistého textu (plus případně grafické emotikony z vlastní standardizované sady – např. Mimibazar nebo <<http://www.lide.cz/>>), jiné umožňují formátování textu podobně jako při tvorbě HTML stránky (Nyx); Omlazení.cz pak dokonce nabízí k tvorbě příspěvku prostředí s funkcemi textového editoru.

⁹⁰ KANTOROVÁ, Z. *Jazyk uživatelů počítače*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská Univerzita. Filozofická fakulta. Ústav bohemistiky, 2009, s. 35.

⁹¹ HUBÁČEK, J. – JANDOVÁ, E. – SVOBODOVÁ, D. – SVOBODOVÁ, J. *Čeština pro učitele*, 4. vyd., Odry : Vade mecum Bohemiae, 2010, s. 315

⁹² Autentický záznam z chatu převzat z: ČMEJRKOVÁ, S. *E-čeština. Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 6.

z interpunkčních znamének se běžně opakuje jen tečka k oddělení částí výpovědi, při volném kladení myšlenek za sebe a k napodobení pauzy v nepřipraveném mluveném projevu).

4.5.2 Ironie

Ironie je definována rozporem mezi doslovným významem sdělení a jeho významem zamýšleným, intendovaným. Především pro komunikaci mladých lidí je jistě příznačné, že balancují na hraně mezi spontánností a stylizací, mezi bezprostředností na jedné straně a ironizací, shazováním partnerů i sebe sama na straně druhé. Neformální konverzace na internetu je pro svou minimální informativnost mimořádně „náchylná k ironii“. Přítomnost ironizujícího, nevážného podtónu je nedílnou součástí způsobu komunikace v této skupině.⁹³

To platí v plné míře o komunikaci mladistvých na chatu, i mnohých diskusních fórech (přestože věk diskutujících zde nezřídka může být hranici dospělosti vzdálenější). Autentické příklady zde pocházejí z diskuse Módní peklo na serveru Nyx.

Sebeironie, přiznání vlastního nedostatku, bývá zpravidla nástrojem obrany, chrání uživatele před slovním napadením ze strany někoho jiného. Jindy užívá pisatel zdůraznění vlastního nedostatku k ospravedlnění negativního, kritického přístupu, např. v kritice způsobu oblékání plnoštíhlé ženy: *sama nejsem nijaká éterická 50kg slečinka aby nedošlo k omylu že jsem nějaká vychrtlina kategoricky kritizující váhové kategorie 80kg+.* V replice *ano jsem tlustá, ošklivá, jak mnozí mohli vidět, a závidím* je pak domnělá sebeironie ve skutečnosti spíše vyjádřením opozice k názoru (který se v diskusi objevil dříve), že člověk, jenž sám nesplňuje daná estetická kritéria, nemá právo ostatní kritizovat, a pokud to přesto dělá, je motivován závistí. V příspěvku *no jo, jsem blbá* pak autorka obecným vyjádřením hodnotí jeden konkrétní omyl, kterého se dopustila. Příspěvky, které jsou si formou velmi blízké, tedy mohou pracovat na vyvolání rozličných dojmů. Možností je také sebeironie k vyjádření nadhledu, odstupu – obratem *jsem byla mladá a blbá* pisatelka zároveň říká, že se v současnosti cítí být zkušenější a rozumnější.

Nadsázku, ironii nebo sarkasmus může vedle emotikonu značit také kurzíva nebo uvedení daného slova nebo větné části do uvozovek. Ve zkoumaných diskusích se objevila i signalizace ironie pomocí intencionální odchylky od jazykové normy. To ale nemusí fungovat jako jasný signál, zvláště pokud není uživatelův projev jinak bezvýhradně jazykově korektní (srovnej kapitolu 5.2.3). Citování z cizího textu využívají pisatelé i jako narážku na způsoby vyjadřování, které odmítají, kterým se případně i posmívají. K odhalení těchto jevů je ale

⁹³ HOFFMANNOVÁ, J. Ironický rozměr stylu internetové komunikace (se zaměřením na intertextovou signalizaci ironie). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 36.

zpravidla třeba širší znalost kontextu, dlouhodobější sledování diskuse, popř. rozsáhlejší pozorování formulace názorů konkrétního uživatele. Na obdobný způsob vyjadřování totiž můžeme běžně narazit v jiných diskusích nebo u jiného uživatele, na první pohled nás tedy neupoutá a hned jej neodhalíme. K tématu ironizace výpovědi využitím lexikálních prostředků vybočujících z běžného registru pisatele a kontextu diskuse (a příkladům jeho realizace ve sledované diskusi) viz dále kapitolu 6.3.

Výše popsané možnosti zastoupení prvků nonverbální komunikace ovšem nemusí vždy pomoci k správnému dešifrování podtónu, nálady či komunikačního záměru výpovědi. Smajlík může značit pozitivní přístup k problému či snahu o odlehčení, stejně jako ironii nebo sarkasmus. V případě, že chybí jakýkoli jednoznačný signál pro ironii, usuzují čtenáři, zda se o ironii může jednat z celkového vyznění příspěvku, na základě kontextu diskuse nebo vlastního názoru. Nezřídka se objevují i otázky ověřující, zda jsme podtón příspěvku správně identifikovali: *mysleno vážne, nebo ironicky?*, popř. emotivní: *tos nemyslela vážně, že ne. je to ironie, řekni, že ironie :)))*. Dojde-li k mylné identifikaci podtónu příspěvku, následuje vyjasnění, popř. i uklidnění rozrušeného reagujícího, že skutečně šlo o ironii nebo nadsázku: *aha, já zapomněla u toho občas vztyčit ceduli Ironie*. Vzhledem k četnosti zmíněných případů nepochopení a výzev, aby dodatečně vysvětlili, jak to mysleli, uvádí někteří přispěvatelé přímo do textu jasný komentář o tónu, v němž se právě vyjadřují: *a myslím to vážně*. či *(bez ironie!)*.

4.6 Téma

Už v předchozí kapitole bylo naznačeno, že internetové diskuse, v protikladné tendenci k chatu, jsou obvykle založeny na určitém tématu. Téma diskusi samozřejmě ovlivňuje i po stránce stylové. Tematická oblast do jisté míry podmiňuje oblast užití slovní zásoby. Téma má pro různé druhy diskusí rozdílnou důležitost. V některých diskusích se uživatelé snaží o konstruktivní výměnu názorů výhradně k tématu, zatímco v jiných se drží zadaného tématu jen volně a dle momentálního zájmu se od něj mohou i odchýlit. Diskuse, které nemají věcné téma definováno vůbec a jsou ohraničeny na základě geografických údajů (městem nebo regionem), popř. bývají označeny obecnými výrazy jako „pokec“, čímž se blíží charakteru chatu (srovnej kap. 3.4), příliš obvyklé nejsou.

Ze sledovaných diskusí jsou témata prvních dvou (Módní peklo... a Módní trendy...) definována jen vágně, jedná se o tematickou oblast, v níž mohou diskutující volně předkládat dílčí témata a věnovat se jim dle momentálního zájmu. Jak již bylo zmíněno (v kap. 4.1.3.2),

moderovaná diskuse na serveru Omlazení.cz je pak příkladem méně typického, velmi úzce vymezeného tématu, kde jsou odchylky nežádoucí. Proto je taková jednotlivá diskuse také oproti prvním dvěma výrazně kratšího rozsahu.

4.7 Subjektivní slohotvorní činitelé

Výše popsané vlivy patří převážně k činitelům objektivním, vnějším. Zvnitřňují se však tím, jak je konkrétní pisatel vnímá, jak na něj působí a nakolik se tímto působením nechá při vlastní produkci textu ovlivnit. Kupříkladu vliv anglického jazyka může pisatel pociťovat, může být v tomto jazyce vzdělán, a tedy schopen porozumění a produkce textu, a přesto se rozhodnout se k výrazům z cizího jazyka neuchýlit (zvláště pokud nepředpokládá stejnou znalost u druhé strany).

Různorodost jazyka můžeme pozorovat v mnoha rovinách: už národní jazyk sám o sobě je souborem značně heterogenních složek (viz dále kapitolu 5). I v rámci jeho variet je třeba počítat s rozdíly mezi jazykovým územ jednotlivých mluvčích.⁹⁴ Tyto rozdíly mohou být dány např. vzděláním, rozhledem, mírou orientace v tematické a souvislostech, vyjadřovacími a socializačními schopnostmi. Slohotvorní činitelé, kteří vycházejí ze člověka samého a jeho vlastností, jsou jím podmíněni a reflektují jeho individualitu, jsou nazýváni činiteli subjektivními.⁹⁵

Vyfiltrujeme-li příspěvky jednotlivých přispěvatelů, i ty mohou vykazovat jisté kolísání ve volbě jazykových prostředků (srovnej kap. 5.1.2), nejen v závislosti na komunikačním prostředí, ale i v rámci téhož druhu diskurzu.⁹⁶ V prostředí internetové diskuse se často v rámci jediného příspěvku, někdy dokonce uvnitř jediné věty, běžně střetávají jazykové jevy a jednotky z nejrozličnějších stylových rovin (k tomu víc v následujících kapitolách).

⁹⁴ DANEŠ, F. Heterogenost, diferencovanost a variabilnost jazyků. Národní jazyky a jejich variety z pohledu sociolingvistického. Hoskovec, T. –Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 17.

⁹⁵ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003, s. 68.

⁹⁶ DANEŠ, F. Heterogenost, diferencovanost a variabilnost jazyků. Národní jazyky a jejich variety z pohledu sociolingvistického. In Hoskovec, T. –Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 17.

5. Vztah ke kodifikaci jazyka

Tato kapitola se snaží postihnout, jakou varietou, popř. jakými varietami, českého jazyka přispěvatelé internetových diskusí obvykle píší, prezentuje protipóly možných postojů k nutnosti dodržování pravopisné normy při psaní na internetu a argumenty jejich zastánců. K postižení charakteru internetového diskutování pomáhá i pozorování přístupu uživatelů samých, jakých chyb si uživatelé u ostatních všímají (a jakých si naopak nevšímají a proč), a tudíž, na čem jsou tyto jejich postoje založeny. V závěru kapitoly se pak věnujeme některým syntaktickým zvláštnostem, které se v tomto typu komunikace objevují, konkrétně zvyklosti v používání (či spíše nepoužívání) větné interpunkce mezi pisateli.

5.1 Útvary národního jazyka a jejich zastoupení na internetu

5.1.1 Variety současného českého jazyka

Jako základní reprezentativní formu národního jazyka vnímáme jazyk spisovný, standardní. Tato podoba jazyka je vymezena souborem institucionálně stanovených pravidel, nikoli však časem nepodléhající vlivu úzu⁹⁷, tj. způsobu, jakým lidé jazykové prostředky používají (bez ohledu na to, jsou-li vhodné nebo nevhodné, správné nebo nesprávné).⁹⁸

Kromě toho definují lingvisté i jazykový substandard, nižší standard, spontánně mluvenou a všeobecně akceptovanou nespisovnou podobu národního jazyka. Bývá označována také běžná mluva, běžně mluvený jazyk a splývá s pojmem původně interdialektické obecné češtiny.⁹⁹ Tato teritoriálně a sociálně nepříznaková hypervarieta je prostoupena množstvím obtížněji postihnutelných hypovariet non-standardních,¹⁰⁰ které jsou vymezeny teritoriálně (dialekty, interdialekty) nebo sociálně (slang, argot, profesní mluva).¹⁰¹

⁹⁷ DANEŠ, F. Heterogenost, diferencovanost a variabilnost jazyků. Hoskovec, T. –Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 18.

⁹⁸ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 516.

⁹⁹ Tamtéž, s. 81.

¹⁰⁰ DANEŠ, F. Heterogenost, diferencovanost a variabilnost jazyků. In Hoskovec, T. –Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 19.

¹⁰¹ HUBÁČEK, J. – JANDOVÁ, E. – SVOBODOVÁ, D. – SVOBODOVÁ, J. *Čeština pro učitele*, 4. vyd., Odry : Vade mecum Bohemiae, 2010, s. 24.

5.1.2 Čeština internetových diskusí

Veřejný či poloveřejný charakter tohoto způsobu komunikace by nasvědčoval snaze o užívání spisovného jazyka. Menší pocit odpovědnosti za komunikát a dojem soukromí a sounáležitosti ve virtuální komunitě se sdíleným zájmem (viz předchozí kapitoly) ovšem v působení na pisatele zřejmě převažují, a ti se tedy nejčastěji uchylují ke spontánnímu vyjádření běžnou mluvou. Jde o jazyk, který je uživateli přirozený, promyšlená je pak občasná záměna prvků teritoriálně příznakových, jimiž by se jinak bez rozmyslu spíše vyjádřil, za takové, u nichž předpokládá celonárodní rozšíření. Vyhýbá se tak možnosti nepochopení a nutnosti dodatečného vysvětlování uživatelům z jiného regionu, které by stálo v protikladu ke snaze o časovou úspornost. Výrazné prvky dialektů (a interdialektů) se tedy v internetových diskusích uplatňují jen okrajově, spíše zřídka (ze sledovaných diskusí uveďme teritoriálně příznakový obrat *budou až dýl*, ve smyslu později). K rysům obecné češtiny, které se objevují ve sledovaných diskusích, řadíme v hláskosloví především: [í] (zapisované často jako *y*) na místě spisovného *é* (*zahlídla*, *Mně je to jasný*; *stejně je to ošklivý a šišatý*; *nepiju mlíko*, *blbá dýlka* aj.), *ej* na místě spisovného *i/y* (*brejle*, *lejt savo*; *bejvalá přítelkyně*; *jeden muj bejvalej*; *ty kejty nahore*...). Z tvaroslovných rysů obecné češtiny se objevuje unifikace koncovek instrumentálu plurálu zakončením *-ma* a stírání rodových rozdílů u adjektiv a zájmen v plurálu (*ty výrazy jsou strašný*; *extremně štíhlý holky* atd.). K příkladům uvedených jevů můžeme připojit ještě např.: *kečupový polívky*, *se zařezanejma minišortkama*; *s ne příliš štíhlejma lejtama*; *na foceno na modelkách s hezkýma prsama* apod. O něco menší frekvenci pak má krácení vokálu (*neni*, *nenosim*, *mam*), zjednodušení souhláskových skupin (*prázny*, *sou*), odstranění koncového *i* u sloves v 3. osobě plurálu přítomného (*chtěj*, *nemaj*, *píchaj*, *pořádaj*), koncové slabičné *l* v příčestích zde naopak zpravidla zůstává zachováno (*řekl*).¹⁰²

Dokonce i v prostředí moderované diskuse na serveru Omlazení, kde pravidla ke snaze o jazykovou správnost, potažmo spisovnost, nabádají, se obecná čeština uplatňuje. Není zde dominantní, tak jako v nemoderovaných diskusích, objevuje se zde ale řada hláskových a morfologických jevů i lexika z této variety. Často se (nejen) zde objevuje i střídání kódů, oscilace mezi jazykem spisovným a obecnou češtinou.¹⁰³ Důvodem může být nedůsledná snaha o produkci spisovného útvaru, popř. pisatelova neznalost (a tedy považování některých

¹⁰² Teorie: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 82. Příklady pak pocházejí opět z hlavní sledované diskuse Módní peklo.

¹⁰³ SGALL, P. Běžná mluva a lingvisté v Čechách a na Moravě. In Hoskovec, T. – Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 28–29.

nespisovných tvarů za správné – např. nesprávná pádová koncovka *k některým *kalhotům*). Nesourodý příspěvek může vzniknout i v případě, kdy se pisatel spontánně částečně přizpůsobuje kódu příspěvku, na který reaguje, např.:

A: *tohle zerou chudy lidi (...)*

B: *Chudý lidi jsou teda pravděpodobně tak chudí (...)*

Dále se budeme věnovat postojům pisatelů ke kodifikované podobě jazyka a kodifikaci jako takové. K tématu uplatnění lexikálních prostředků z obecné češtiny vizte kapitolu 6.

5.2 Pravopis v diskusích na internetu

5.2.1 Postoje k pravopisu

Stejně jako k lidem, zvířatům a věcem se různým způsobem vztahujeme, zaujímáme určitý postoj i k jazyku. Jazyk je ve své podstatě jen nástrojem komunikace, stává se nám ale (na rozdíl od jiných nástrojů) vlastním, mateřský jazyk se učíme od dětství a vnímáme jej tedy jako součást sebe sama. Vedle postoje instrumentálního si tedy můžeme vytvářet k jazyku například vztah etický či morální, kdy si svého jazyka vážíme a cítíme odpovědnost za něj i kulturní a dějinnou hodnotu s ním spojenou. Někteří lidé zaujímají k jazyku postoj tradicionalistický a odmítají jakékoli jazykové změny a novoty. Postoje k jazyku mohou nabývat i výrazně citového, emotivního charakteru, a to jak pozitivního, tak negativního.¹⁰⁴

I v prostředí neformálního internetového diskurzu se projevují tyto protikladné tendence. Řada uživatelů kodifikovanou podobu jazyka brání, trvá výhradně na jejím užívání i v neformálním internetovém diskurzu (neboť chápe internetové diskutování jako formu veřejné komunikace) a nabádá ostatní k tomuž. Část pisatelů oproti tomu pravidla odmítá a v neformální komunikaci jejich dodržování považuje za zbytečné (spíš jen výjimečně se objeví vyhraněnější názor odmítající kodifikaci jazyka úplně).¹⁰⁵

Z první zmíněné skupiny, zastánců normy, pak velká část uživatelů přisuzuje z projevů dobré znalosti jazyka největší význam korektnosti pravopisné, někdy až na úkor ostatních jazykových rovin. Pisatelova nekompetentnost v této jazykové rovině pak často odvádí

¹⁰⁴ DANEŠ, F. O postojích uživatelů k jazyku. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 28–29.

¹⁰⁵ MŽOURKOVÁ, H. Postoje k pravopisu v diskusích na internetu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 127.

čtenářovu pozornost od obsahu sdělení a v mnoha případech dokonce negativně ovlivňuje čtenářův dojem o pisatelově vzdělání, intelektu či schopnostech vyjadřování.¹⁰⁶

Můžeme se zde setkat i se značně vyostřeným názorem této myšlenkové skupiny. Věta *Radši se nauč pravopis.* (a její modifikace) se pro některé diskutující stala téměř kouzelnou formulí, odmítající z důvodu jazykové inkompetence celý příspěvek, ne-li rovnou pisatele samého a jeho právo vyjádřit vlastní názor.

V konfrontacích tedy výtky gramatické chyby někdy nahrazuje i protiargument k obsahu, jindy volí kritizující uživatel postup zopakování chyb ve snaze o jejich zvýraznění či zveličení. Věřící, že si původní pisatel chybování uvědomí, na základě předpokladu, že u ostatních chybu vnímáme snadněji než sami u sebe. Pokud si původní pisatel chybu skutečně uvědomí, přichází následně omluva za nepozornost, nebo naopak ohrazení se, že forma není tak podstatná:

A: a není to třeba prave v tomhle typu diskuze ale uplne jedno?

B: a tak tu budem psát jako blbci, kdiš je to jedno.

Nesouhlas je zde vyjádřen ironií značenou intencionálním chybováním, napodobujícím možné důsledky nezájmu, proti němuž se reagující ohrazuje. V případě, že si pisatel chybu ani takto neuvědomí, nevnímá narážku a reaguje zpravidla na faktický obsah kritického příspěvku bez ohledu na formu.

Uživatelé, kteří vystupují často a ostře proti pravopisným chybám v diskusních příspěvcích, bývají ostatními označováni (i sami sebe někdy s nadsázkou nebo omluvným podtónem označují) výrazem *grammar nazi*. Přípodobnění k extrémistickému hnutí naznačuje nepřiměřenou kritičnost a urputnost v boji proti vymýcení pravopisných chyb. Původ tohoto označení je nejasný, velmi rychle se však v prostředí internetu rozšířilo, až se dostalo i do běžné slovní zásoby českých diskutujících: *Já fakt napsala Playboj? Grammar Nazi mě vyloučí z klubu.*

Vycházíme-li z předpokladu, že u mladší generace převládá tendence nepřikládat závaznosti (nejen jazykových) norem moc velký význam,¹⁰⁷ je jistě překvapivým zjištěním, že

¹⁰⁶ MŽOURKOVÁ, H. Postoje k pravopisu v diskusích na internetu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 127–129.

¹⁰⁷ DANEŠ, F. O postojích uživatelů k jazyku. In ČMEJRKOVÁ, S.; DANEŠ, F.; KRAUS, J.; SVOBODOVÁ, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 29–30.

ve sledovaných diskusích, kde převažuje věk diskutantů mezi dvaceti a třiceti lety, se většinou na dodržování pravopisné normy trvá a její porušování je vnímáno negativně.¹⁰⁸

V rámci tohoto diskusního serveru dokonce existuje diskuse s názvem *gramatické kiksy na nyxu*, kde se uživatelé dělí o postřehy pravopisných chyb v ostatních diskusích na fóru (viz dále). Zřídka (není to dle pravidel stanovených správcem diskuse žádoucí) se zde rozvine diskuse, snažící se přijít na to, jak mohl pisatel takovým způsobem chybovat, co jej k tomu asi vedlo.

Kritický přístup k jazykovým chybám je v myslích uživatelů podmíněn snahou o zajištění diskutování na jisté úrovni.¹⁰⁹ Na druhou stranu, uživatelé jsou zde skutečně, jak se zdá, otevřenější k novinkám v jazyce a cizojazyčným vlivům. V přímém rozporu se zájmem o diskutování na výši zde pak stojí všudypřítomná vulgarita (srovnej kap. 6).

Na všech diskusních fórech, o kterých práce pojednává, se setkáváme se zástupci obou protipólů vztahů k pravopisu, jak se zastánci dodržování normy, tak s těmi, kteří důležitost kodifikace zpochybňují a držet se normy odmítají. Na každém ze zkoumaných fór je tomuto fenoménu věnována pozornost, na většině z nich je pro něj vydělena i samostatná diskuse: *gramatické kiksy na nyxu* (které se budeme podrobněji věnovat záhy), *Mimibazar: Kam zmizela správná čeština ???*; případně se k tomuto tématu stočí obecnější diskuse o etiketě diskutování apod., jako v případě Omlazení: diskuse *Lidé na Omlazení*.¹¹⁰

5.2.2 Pravopisné chyby, jak je vnímají sami diskutující

Abychom zjistili, jaké zkušenosti stojí u uživatelů za formulací výše zmíněných postojů, podívejme se na příklady chyb, které běžně registrují a proti nimž se staví. Poznatky v této části práce jsou založeny na sledování tematické diskuse s názvem *gramatické kiksy na nyxu* v období leden 2010 až březen 2012.¹¹¹

Nejčastějším terčem kritiky jsou zde záměny i/y, a to za prvé uvnitř slov: **do svicarska*, **kyla* (kilogramy), **prototip*, **cinik*, **kinute testo*, **prič*, **spyse* (spíše),

¹⁰⁸ Pozn.: Na serveru Nyx můžeme vedle verbálních reakcí vypožorovat přijetí příspěvku i z jeho bodového hodnocení: U každého příspěvku na tomto diskusním serveru je možné udělit hlas pro nebo proti, podle toho, jak se k jeho obsahu (popř. i formě) stavíme. Celková bilance je pak značena kladnou či zápornou číslicí přímo u příspěvku (viz přílohu).

¹⁰⁹ MŽOURKOVÁ, H. Postoje k pravopisu v diskusích na internetu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 127.

¹¹⁰ Přímé odkazy: <http://www.mimibazar.cz/rodinne_foto.php?id=3459856&user=0&order=0&typ=4>, <<http://www.omlazení.cz/lide-na-omlazení-40-106255-1.html>>.

¹¹¹ Archiv této diskuse je obsažen v příloze č. 6.

močového *měchíře, *lysty, *mystičky, *pyžmo a mnoho dalších. Kritika si pak zvláště libuje v poukazování na prohřešky založené na mezerách ve znalosti vyjmenovaných slov (a slov od nich odvozených): *nazívat, *obvikle, *nelíbylo, se jim to *rozbylo, *dobivatelé vesmíru, *třpítí se, *samozamikací, *omil aj.

Často se objevovala a byla kritizována i chybná i/y v koncovce slovesa, způsobená nedodržením shody v základní skladebné dvojici: *zbyly jsme tam dva, konečky *zesvětlali, kůžičky *zahřáli, děti *nezažili nebo projížděli jsme a *krátily dlouhou *chvíly. Dále tentýž problém v koncovkách substantiv z důvodu neznalosti deklinačních vzorů nebo zařazení jména k nesprávnému vzoru (a to nejen v intencích volby i/y): ke *koncy desky, založit *diskuzy, omeleta s *hribami, s *okurkovočesnekovým *sósikem, *známích, popř. může dojít i k dříve zmíněnému mísení jazykových kódů a tak i koncovek spisovných a nespisovných: v blízkosti byla elektrárna a ta svíma velkýma proudy vyvolávala indukci.

Další hojně reflektovanou chybou byla záměna znělé a neznělé souhlásky: *hybnotyzujes, *tažky, měnovej *font, *střich, *schořela, *ad', *vit', často se opakující *podpadek a záměny nebo nerozlišování významů slov holt a hold. Akcentována je i problematika volby z opozice s/z v předponách: *sprovozněná televize, *nestvární, *zprávně, *skusit, *spůsobem. (Zatímco záměna předložek s a z byla zmíněna jen výjimečně, zpravidla díky blízkosti u dalších problematických jevů: sem si zapoměla vzít čokoládičku dnes a včera s adv. kalendáře.)

Z méně frekventovaných chyb uveďme například chybný výběr z konkurenčních skupin hlásek bě/bje: *objedy, *oběktiv. Volba z variant mě/mně byla zachycena uvnitř slov (ve *firmně), nesprávně zvolené pádové tvary osobního zájmena já se uživatelé po nějaké době rozhodli kvůli četnosti tohoto problému ignorovat (dle slov jednoho z přispěvatelů: a neřešilo se to tu tisíckrát, že chyby tohoto charakteru sem nebudeme pastovat? ...to by tu za chvíli pak nebylo nic jiného než mě/mně).¹¹² Stejně tak se ve sledovaných diskusích často objevuje (a v této diskusi o chybách není zmiňována) chyba ve volbě mezi krátkým a dlouhým vokálem v pádové koncovce zájmen (ji/jí, vaši/vaší apod.).

Podobně zde přispěvatelé popisují, že v průběhu času rezignovali i na citování chybně utvořeného podmiňovacího tvaru slovesa být: *by jste apod. Tento častý problém by se dal zařadit k tvarům hyperkorektním, kdy se pisatel snaží o spisovnost, ale chyba vznikne nesprávným zařazením k dojmově podobnému jazykovému jevu nebo principu, zpravidla na základě malé zkušenosti s ortograficky korektním zápisem daného výrazu. Podobně i

¹¹² K výrazu *pastovat* viz také kap. 6.1.1.3.

**součástnost*, **slizský* nebo pádová koncovka ve spojení s **dvěmi tanečními scénami* (která je zřejmě podmíněna i koncovkami okolních slov ve stejném pádě).

Konkrétní případy chybné interpunkce se zde řeší jen výjimečně, zastírá-li chybějící interpunkce v daném případě skutečně významové vztahy. Kritice je ovšem podrobena obecná tendence vynechávání interpunkce vůbec: *vynechat diakritiku, to je většinou srozumitelné. absence interpunkce totálně znemožní pochopení textu.*

Uživatelé sice vyjadřují, že nejsou s obecným stavem spokojeni: *absolutní ignorace čehosi jménem interpunkce už je dneska bohužel normální*, ale uznávají, že při důslednosti v poukazování na tyto chyby by opět neřešili nic jiného. Někteří také nepřisuzují chybám v interpunkci takovou důležitost: *nikdo nikde tady neřeší čárky (řešej se tady vyloženě hrubý kixy)*. Někteří pisatelé jsou i zde k určitým chybám benevolentnější a nepovažují je za tak zásadní z důvodu vlastní inkompetence v dané jazykové oblasti. Poukazují také na to, jak početná skupina běžně chybujících v dané oblasti je: *někdo (drtivá většina národa?) to holt neřeší no*. Toto však přirozeně jako argument nepřijímají další diskutující a ohrazují se: *Stejně jako hodně lidí neřeší měkké a tvrdé y, mě/mně, bychom/bysme/by jsme, koncovky za číslovkami... kdybychom se měli řídit drtivou většinou národa, můžem rovnou zrušit spisovnou češtinu, ať si každý píše tak, jak uzná za vhodné, ostatní to buď pochopěj, co tím autor chce říct anebo je to problém jejich a nikoliv autora...*

5.2.3 Intencionální chybování

Vedle uživatelské nepozornosti a jazykové inkompetence se na četnosti ortograficky chybných textů na internetu podílí i záměrné chybování. Pozornost tomuto fenoménu (konkrétně v případě dětských pisatelů) věnoval i deník Mladé Fronty, který představil výsledky nedávného průzkumu snažícího se osvětlit četnost pravopisných chyb při psaní na internetu nebo tvorbě SMS zpráv žáky základních škol. Článek má uklidnit rozrušené rodiče předložením zjištění, že děti se často dopouštějí chyb záměrně, pro zábavu (či odreagování), jako způsob odlišení školního života od volného času nebo jej využívají jako formu (pre)pubertální rebelie, odmítnutí pravidel.¹¹³

U dospělých je intencionální chybování využíváno především jako prostředek poukázání na chybu druhého nebo k ironizaci výpovědi nebo fenoménu, k němuž se vyjádření vztahuje. Pisatelé mohou záměrně chybovat, aby naznačili či zdůraznili svůj nesouhlasný postoj k diskutované záležitosti. Např.:

¹¹³ WALLEROVÁ, R. Rodiče, neděste se chyb v esemeskách. *Mladá Fronta Dnes*. Praha : 31. 3. 2011, s. A4.

Tady je to každý pes, jiná ves. Tady ta má velkou večerní toaletu, jiná koktejlky, tato kostýmek jako do kanceláře, další batikovanou hrůzu a Kubelková si vezme seksi kožené šortčky jak do nočního klubu.

Odchylka od kodifikované podoby zde signalizuje rozpor mezi domnělým záměrem, s nímž si majitelka daný kus oděvu obléká, a jak výsledek působí na pisatele; popř. už záměr je považován za nesmyslný, neboť popsané odění je považováno za neadekvátní k dané společenské události¹¹⁴ (hodnocení je pravděpodobně obsaženo i v deminutivu *šortčky*, srovnej kap. 6.3.1). Podobně funguje záměrné chybování ve spojení *uberftipné tričko* nebo u výrazu *voživení*¹¹⁵, kde zápis s lokálním příznakem, protetickým *v*, může navíc vyjadřovat pisatelovo kritické zhodnocení jevu, který nejspíš vnímá jako měšťácký.

Podobně, když chtějí diskutující upozornit jiného uživatele na jazykovou chybu v jeho příspěvku, často jeho chybnou repliku citují nebo napodobují, a naznačují tak původnímu pisateli, že je považován za hloupého nebo nevzdělaného. (Uživatelé, kteří se uchylují k tomuto postupu, však zároveň věří, že si dotýčný na základě takového podnětu svou chybu zpětně uvědomí.)

5.2.4 Specifika diskusních příspěvků v rovině syntaktické

Míšení původně oddělovaných charakterů psanosti a mluvenosti v tomto způsobu komunikace (viz kap. 4.5), se odráží i ve výstavbě textu. Obdobně jako mluvený text, i příspěvek internetové diskuse se často jeví jako uvolněný, neúplný, neurovaný a útržkovitý.¹¹⁶ Pauzy, užívané v mluveném projevu k poskytnutí času na promyšlení pokračování výpovědi, se (vzhledem k asynchronnímu aspektu tohoto typu komunikace a menšímu tlaku na rychlost produkce – srovnej kap 3.4) v diskusních příspěvcích zpravidla nepozorujeme (resp. prodlevám není ani uživateli samými přikládána důležitost). Jinak je ovšem, jakkoli to může být překvapivé, většina rysů mluvenosti zachována: V příspěvcích se často objevují neukončené výpovědi (v textu bývají naznačeny tradičně třemi tečkami), apoziopeze¹¹⁷. Často se zde objevuje volné kladení myšlenek za sebe, juxtapozice, ve snaze

¹¹⁴ Popř. lze výraz chápat jako fonetický přepis, i v tom případě se v něm však objevuje zřejmě záměrná odchylka od pravopisné normy s tímž pisatelským záměrem.

¹¹⁵ Jedná se o výraz pro mnohobarevné melírování vlasů.

¹¹⁶ ČMEJRKOVÁ, S. Mluvíme a píšeme. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 11.

¹¹⁷ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 44.

o co nejvýstižnější, nejvěrnější zachycení myšlenkových pochodů.¹¹⁸ Volné kladení vět za sebe bez užití vhodného spojovacího výrazu však může přispět i k pravděpodobnosti nedorozumění nebo dezinterpretace, absence vhodné spojky může zastírat kauzální vztahy apod. S vyšínutím z vazby, kdy si autor v průběhu věty formulaci rozmyslí, použije jinou, aniž by zpětně opravil začátek, se zde zpravidla nesetkáváme. Může ale nastat rozpor mezi konstituujícími členy, neshoda v čísle, rodě aj. na základě zpětné editace příspěvku (kdy si uživatel nevšimne některého členu, který by bývalo bylo také třeba upravit), jak popisujeme (spolu s dalšími přenesenými znaky mluvené řeči) již v kapitole 4.5.

O absenci grafických náležitostí, velkých písmen a větné interpunkce, které mohou být podmíněny několika různými faktory, pojednává už kapitola 4.1.1.2. Zajímavostí je, že zatímco v některých příspěvcích čárky chybí, v jiných naopak přebývají nebo jsou nesprávně umístěny (např. *Lepší než, kdyby tvrdila “sluší ti to“ a za zády se smála*). Dalším specifikem psaní na počítači je dodržování zásad typografie. V internetových diskusích si můžeme nedostatků v této oblasti všimnout poměrně často, objevuje se především nevhodné použití mezer v okolí interpunkčních znamének (nadbytečná mezera před čárkou či tečkou, nebo naopak chybějící mezera po nich). Prostředí elektronické diskuse navíc obvykle znemožňuje užití dolních uvozovek dle českého standardu; používání uvozovek v internetových diskusích je celkově značně uvolněno a zvláště v případě kombinace s přímo sousedící větnou interpunkcí se pravidly často neřídí (viz také výše uvedený příklad).

Ve sledovaných diskusích si můžeme povšimnout i různých možností umístění emotikonů, ty v jednotlivých příspěvcích zaujímaly různé pozice v rámci věty i mimo ni. Spíše zřídka se emotikon objevil uprostřed věty, těsně připojen ke konkrétnímu výrazu, k němuž se zřejmě vázala pisatelova emoce. Emotikony se častěji pojily k celé výpovědi, byly tedy pak umístěny na konci věty, a to před tečkou, nebo za ní (stejně i v případě zakončení otazníkem nebo vykřičníkem):

Počítám ale, že ty musí být mnohem větší :~)!

Tak se mi tak zdá, že jsem na obaly nějaká zatížená. :DD

Interpunkční znaménka byla také často z těsné blízkosti emotikonu vynechána, sám smajlík potom plnil funkci znaku ukončujícího výpověď. Tato tendence se objevovala především na úplném konci příspěvku, jehož předchozí věty byly zakončeny tradičními znaky. Tuto funkci ale pozorujeme i v případě, že po větě ukončené smajlíkem následuje další

¹¹⁸ Srovnej kap. 2.2 a ECO, U. Počítač je nástrojem ducha. *Literární noviny*, roč. 1992, č. 12, s. 10.

text (kde navíc na začátku stojí velké písmeno, v případě, že pisatel velká písmena používá – viz kap. 4.1.1b):

*A nevěsta v Crocsech :) Což je ovšem předpokládám součást vtipu.
takže není :-) škoda :-)*

Spíše ojediněle bylo v diskusích využito emotikonu namísto slova: v diskusi na Mimibazaru se objevilo užití emotikonu znázorňujícího kočku ke kladnému zhodnocení fotky jedné z uživatelů *jste [kočka]*, či smajlík se zdvihnutými palci v hodnocení kalhot *ty soooooooooouuuu :-)*. O něco častěji zde pak bývá větný člen, typicky podmět či předmět, nahrazen hypertextovým odkazem (na fotografii nebo stránku s popisem objektu, o který se jedná). Ten obvykle není přímo začleněn do větné struktury namísto daného členu, ale stojí samostatně před nebo za větou. Věta na něj ovšem poukazuje a daný větný člen je v ní vynechán. Např. *<http://www.italiedoskrine.cz/benetton-98j-kabelka-15140> koupit nebo ne?;*

*včera jsem si objednala [boty], už se moc těším
<http://www.mimibazar.cz/foto.php?id=52455554>;
nebo tak jsem si udělala radost....jsou super pohodlné.
http://www.mimibazar.cz/rodinne_foto.php?id=4012719.*

6. Internetové diskuse z hlediska lexikologie a slovotvorby

Lexikální prostředky v jazyce dělíme na neutrální – spisovné, frekventované a ve využití univerzální – a příznakové. Příznakovost lexému se může časem měnit, především v rámci opozice lexému spisovného a nespisovného, pak dochází k posunu hranice spisovnosti. Dle příznaku dobového vydělujeme archaismy, historismy, a na druhé straně neologismy.

6.1 Slovotvorné procesy a jejich vlivy

Neologismy jsou *projevy i výsledky jazykové kreativity a také prostředky nepřetržité regenerace, restrukturalizace a stabilizace slovní zásoby*.¹¹⁹ Neformální diskurz v prostředí internetu nahrává volnosti v zacházení s jazykem, nespoutaným pravidly, umožňuje zapojení tvořivosti a expresivity v procesu pojmenovávání. Vznik nového lexika výrazně ovlivňují také faktory zmíněné v kapitole 4: vliv anglického jazyka a tendence ke zkracování (v souladu s principem jazykové ekonomie). *Příznak novosti se zakládá na pojmenování nového obsahu novou formou* (tj. neologismy), nebo jde o *lexikální prostředky, jejichž příznak novosti spočívá v přiřazení nového obsahu (významu) existujícímu výrazu*, tj. neosémantismy.¹²⁰

Z procesů utváření nových pojmenování v češtině můžeme uvést například vznik nových názvů osob – pomocí sufixace (nejčastěji příponami *-er*, *-ař/-ář*, *-ák*, *-ista...*) jména konatelská, činitelská, příslušenská, jména nositelů vlastností aj.; popř. pojící se s typickým předmětem či produktem, který má daná osoba v oblibě, k jejímu zájmu, politickému, náboženskému či ideologickému přesvědčení.¹²¹ Označení ženských osob vzniká vedle přechýlení i na základě výše popsaných motivací bez závislosti na pojmenování mužského protějšku. Pojmenování ženských osob přejímaná z angličtiny (zpravidla pokud se týká např. povolání, které typicky zastává žena) pak užíváme v původním tvaru nebo s připojením typického sufixu ženského rodu *-ka* (tj. *miss* i *misska*, *au-pair* i *au-pairka*).¹²² Další novinky se

¹¹⁹ MARTINCOVÁ, O. Úvodem. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 7.

¹²⁰ Tamtéž, s. 10.

¹²¹ OPAVSKÁ, Z. Nová pojmenování osob. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 29.

¹²² OPAVSKÁ, Z. Nová pojmenování ženských osob. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 40–42.

objevují v pojmenováních akcí a abstrakcí, ve zkoumaných textech se tyto názvy ovšem obvykle nevyskytují. Trendy převládající ve vytváření nových adjektivních a slovesných pojmenování viz dále (srovnej také Martincová, O. a kol., 2005). Jedinečné slovotvorné procesy můžeme pozorovat především v tvorbě přezdívek (viz kap. 6.2.3), k neologismům řadíme i nové zkratky a zkratková slova, viz kap. 4.1.1.1.

6.1.1 Přejímání slov z cizích jazyků

Cizí slova byla do češtiny přejímána už od jejích počátků. S časem se jen měnily zdroje, z nichž přejímky pocházejí. Do systému spisovné češtiny se zapojily výrazy původem z němčiny, románských i ostatních slovanských jazyků. Po sametové revoluci se čeština otevřela západním vlivům a došlo k přívalu nových výrazů především z angličtiny¹²³ (zaměříme se tedy konkrétně na ni). K anglicismům řadíme i dříve přijaté a v systému již adaptované výrazy, lingvistika se však zabývá především anglicismy neadaptovanými nebo jen částečně adaptovanými. Přejímání cizích slov je dynamický, otevřený proces, stále se objevují nové výrazy, s nimiž je jazyk konfrontován (obzvlášť v dnešní době, která je charakterizována rozvojem a popularitou komunikačních a informačních technologií, kde je vliv anglického jazyka zásadní), jednotlivé přejímky a jejich typy procházejí různými fázemi tohoto procesu (zpravidla se pohybují mezi jazykovým standardem a substandardem). Adaptovanost cizího výrazu v jazyce ovlivňují faktory jako stáří přejetí, typová vzdálenost původního a přejímacího jazyka, frekvence užití a příslušnost k centrální nebo periferní slovní zásobě, operativnost, synonymie v přejímacím jazyce (je-li potřeba užívat cizojazyčnou přejímku) apod.¹²⁴ Novodobé výpůjčky jsou nezdárka ne zcela adaptované, labilní, často hovorové a pocíťované jako cizí.¹²⁵

6.1.1.1 Fonetická adaptace

Prvním hlediskem je adaptace fonetická. Český tvar slova můžeme vytvořit například převodem zvukové podoby slova v původním jazyce na české hlásky a následným zápisem českými grafémy. (Zde dochází vzhledem k odlišnostem ve fonetickém systému češtiny a

¹²³ SVOBODOVÁ, I. Je čeština v zajištění cizích slov? In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 97–98

¹²⁴ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 272–273.

¹²⁵ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 542.

angličtiny nutně k aproximaci.¹²⁶ V češtině se tak pod vlivem angličtiny mohou vyskytnout nezvyklé, až expresivně působící skupiny hlásek.)¹²⁷ Je také možnost zachovat původní pravopis a přejmout i výslovnost, nebo vyslovovat původní zápis podle českých pravidel. V jazyce mohou tedy snadno vznikat dubletní tvary a jen časový odstup ukáže, která varianta je produktivnější.¹²⁸ U slov běžně používaných se uplatňuje spíše převod na český pravopis, u termínů se obvykle ponechává pravopis původní, pravidla pro tuto oblast zacházení s jazykem však nejsou pevně stanovena.¹²⁹

V internetových diskusích se setkáváme s oběma možnostmi: se zápisem původním i s fonetickým přepisem výslovnosti. Velmi často se objevuje více variant téhož výrazu, a to i v rámci téže diskuse. V diskusi Módní peklo se např. často objevuje přepis názvu sociální sítě variantami *fejsbuk* i *fejsbůk*. Různé varianty téhož pojmenování vznikají i různou mírou adaptace v dalších jazykových rovinách: Na serveru Omlazení můžeme pozorovat nuance v procesu přejímání slovního spojení (které je přímo tématem vybrané diskuse) *skinny jeans*, a to na základě odlišností mezi jeho tvarem v rejstříku jednotlivých diskutujících, o tom dále v části 6.1.1.5.

Každý pisatel si může sám zvolit, které variantě dá přednost, přijímá některou z těch, které byly už v diskusi použity, nebo si vytváří vlastní. Může docházet i ke kolísání v mluvě jednotlivce, pokud se (ať už vědomě, či automaticky) přizpůsobuje trendu nebo zvyklosti v tomto komunikačním prostředí, v dané diskusi, nebo konkrétnímu komunikačnímu partneru. V přejímání slov z cizího jazyka (typicky tedy angličtiny) pociťují pisatelé volnost. Ta je způsobena tím, že jde obvykle o výrazy okrajové, slangové aj., a lokálně užívané – nepronikají mezi většinu uživatelů českého jazyka, jsou tedy málo zakotvené v lexiku (ani o zakotvení neusilují), často jde o výrazy módní s krátkou životností, které z jazyka po čase opět vymizí, aniž pronikly do centrální slovní zásoby.¹³⁰

Zvláště jde-li o anglická slova, která ještě nebyla zavedena do systému češtiny a nejsou v češtině běžně používána (tj. výrazná většina neologismů), mohou nastat odchylky

¹²⁶ SVOBODOVÁ, I. Je čeština v zajetí cizích slov? In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 100.

¹²⁷ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 273–274.

¹²⁸ Tamtéž, s. 274.

¹²⁹ SVOBODOVÁ, I. Je čeština v zajetí cizích slov? In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 101.

¹³⁰ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 543.

právě v procesu přizpůsobení českému fonetickému systému. Může se objevit i přepis chybný a to zvláště u slov, která pisatel sám zná jen ze zápisu a jejich výslovnost odhaduje.

Fonetickému přepisu nahrává především tendence produkovat komunikát charakterově podobný běžné neformální mluvě. Fonetický přepis (zpravidla) doplněný záměrnou pravopisnou chybou pak pisatelé využívají k signalizaci ironie. Zvláště užití přepisu adjektiv *cool* a *sexy* je obvykle výrazně příznakové a naznačuje rozpor mezi intencí kritizovaného objektu a pisatelovým dojmem: *je to ultra kchůl hipster* (fonetický přepis akcentuje přidech), *nesmíme zapomenout sexiíííí pózu* (kde je navíc expresivita zdůrazněna zmnožením hlásek) či *aby byl člověk seksí*. Také v označení kusu oděvu za *háj fešn*¹³¹ využívá pisatelka fonetického přepisu k naznačení pravého opaku, podle ní se právě o obdivuhodný výtvar zařaditelný k tomuto pojmu nejedná. Z dalších příkladů vyberme např. *šourům*, či *pártikvín* (srovnej kap. 4.5.2).

6.1.1.2 Morfologická adaptace

Morfologickou adaptací se do systému češtiny začleňují především substantiva a to tak, že je přiřadíme k deklinačnímu vzoru a začneme skloňovat. Snadněji se tedy adaptují ta anglická jména, která mají ve výslovnosti stejné zakončení jako některý z českých deklinačních typů, jména s jiným zakončením pak zpravidla zůstávají nesklonná. Některým nesklonným jménům může být také v procesu počešťování změněn rod či připojena koncovka, aby se mohla přiřadit k deklinačnímu vzoru. (Řidčeji se morfologicky adaptují adjektiva; přejímání sloves je pak převážně proces slovotvorný, viz dále.)¹³²

*Morfologická adaptace nevyžaduje adaptaci grafickou a zvukovou, a naopak, i když souvislost mezi nimi existuje.*¹³³ Ve sledovaných diskusích si můžeme často povšimnout například těchto morfologicky adaptovaných výrazů: blog (*článek na blogu, vliv módních blogů, některé další módní blogy* aj.), photoshop / fotošop (*photoshopem není co zkazit, vypadá jako namalovaná ve fotošopu*), info (*a do info ses dívala?*) či report (*Díky za vase reporty; maruška o tom psala taky nějaký report*). Název sociální sítě Facebook bývá také

¹³¹ Výraz *High fashion*, překládaný jako vysoké krejčovství, označuje nákladné oděvy od světových módních návrhářů. Užívá se též označení *haute couture*, viz WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Haute_couture>.

¹³² BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 274.

¹³³ Tamtéž.

často morfologicky začleňován: *na facebooku*, *z facebooku*.¹³⁴ S ním souvisí i výraz *like*, který je morfologicky adaptován s významovým posunem: anglické sloveso *like* (mít v oblibě) je v konkrétním prostředí (sociální síť Facebook) užito na tlačítku k vyjádření podpory nebo souhlasu s daným příspěvkem, jedno kliknutí na toto tlačítko se pak v mluvě uživatelů začalo označovat počítatelným substantivem maskulina, tj. jeden like [lajk]. V diskusi se zpravidla objevuje v zápisu bez fonetické adaptace, adaptovaný ho pisatelé zřejmě považují za příznakový, a tak se v přepisu objevil v uvozovkách *navíc mám jen čtyři "lajky"*, výjimečně se zde vyskytuje také ve slovtvorné adaptaci, odvozeném slovese *lajkovat* (opět jde o výraz pro dané prostředí netypický a tedy příznakový). Ve větě *dají se tam najít vetsi hardkory* je pak výraz *hardcore*¹³⁵ adaptován foneticky i morfologicky, vytvořením množného čísla.

Rozdíly můžeme pozorovat i v morfologickém začlenění názvů módních značek. Některé názvy zůstávají při začlenění do věty nesklonné, jiným přiřazují pisatelé koncovky. Nejčastější bývá přiřazení k rodu mužskému (neživotnému): *v Cottonfieldu*, *v Promodu*, *z Nextu*; nebo střednímu *Jednou to bylo Orsay*. Možné je i zařazení k rodu ženskému (zvláště je-li název značky či obchodu zakončen na *-a*, a je tedy možné jej zařadit k deklinačnímu vzoru žena): *v Zaře*, *pánská Zara*. Pokud je jméno značky odvozeno od osobního jména, objevuje se i skloňování odpovídající tomuto jménu nebo připojení předložky *u* (vážící se typicky k osobám) namísto *v*, např. *prádlo z Markse a Spencera*; *u Dorothy Perkins kupuju aspoň trička*. U víceslovných názvů značek je pak nasnadě užití zástupné iniciálové zkratky (např. *VS* za *Victoria's Secret*), některé značky samy preferují označení iniciálovou zkratkou, zvláště v případech, jde-li o dvě jména, kde je navíc spojka *a* (resp. anglické *and*) nahrazena znakem *&*: *C&A* (*Clemens and August*), *H&M* (*Hennes and Maurice*). Čeští diskutující pak často vynechávají právě spojovací znak *&* (zřejmě kvůli složitému zápisu na klávesnici) a objevují se varianty *HM*, *CA*, které bývají i adaptovány tak, že první písmeno se vysloví jako jeho nesklonný název (*há*) a druhé jako slovtvorně adaptované, skloňovatelné (*emko*). Jedná

¹³⁴ Konstituujícím členu *book*, kniha, by spíše odpovídalo přiřazení k rodu ženskému, varianta je tedy zřejmě zvolena proto, aby slovo zachovávalo při skloňování podobu základu. Roli může ovšem hrát i analogie s maskuliny *web* či *server*.

¹³⁵ *Hardcore* doslova překládáme jako tvrdé jádro, zde je výraz spojen s negativní konotací, přispěvatelé Módního pekla v takovém případě užívají také výrazy *esence zla*, popř. *esence pekla*. V jiném kontextu, zvláště v diskusi mladistvých, se však o negativní hodnocení jednat nemusí, jde o označení čehokoli neobvyklého, nějakým způsobem vybočujícího. Synonymní jsou pak výrazy (*to je*) *hustý*, *drsny*, *krutý* apod. Chejnová pak předkládá jako synonymní obrat *to je síla*. (CHEJNOVÁ, P. Diskurz českých *childfree*. *Jazykovědné aktuality*, 2011, roč. 48, č. 1–2. s. 17.)

se zřejmě nejprve o adaptaci provedenou v mluvené řeči, dostává se však i do zápisu, ve sledovaných diskusích jsou celkem běžná označení *Háemko*, *Céáčko*.

6.1.1.3 Slovotvorná adaptace

*Slovotvorná adaptace anglicismů souvisí se stupněm jejich adaptace pravopisné, výslovnostní, popřípadě morfologické. Bud' jde o přejímání hotových, slovotvorně utvářených pojmenování z angličtiny (zejména u formálně obdobných typů,¹³⁶ tj. typicky názvy osob odvozené od názvu činnosti sufixem -er,¹³⁷ např. *bloger*), nebo tvoření slovotvornými postupy a prostředky analogickými s postupy domácími, od anglických základů. Nejčastější bývá derivace, kompozice a zkratkové tvoření u podstatných jmen, derivace a konverze u přídavných jmen a derivaci u sloves.¹³⁸ Časté je také přejímání anglických akronym (viz kap. 4.1.1.1), k nim bývá často také v slovotvorném procesu připojena koncovka, která je pomáhá přiřadit k českému deklinačnímu typu¹³⁹ a naznačuje familiárnost (např. *smska*, *mp3ka*), v internetových diskusích ovšem proti tomuto procesu stojí princip jazykové ekonomie.*

U tvoření sloves je nejproduktivnější připojení typického sufixu *-ovat*.¹⁴⁰ Někdy však není přesně určitelné, o jaký pojmenovávací princip se jedná, zda jde o odvození od přejatého substantiva, nebo adaptaci anglického slovesa.¹⁴¹ Např. anglický výraz *upload*, může být slovesem (= nahrát [data] na internet) i podstatným jménem slovesným (označujícím proces nahrávání), přejatý výraz *uploadovat* tedy může být vytvořen převodem z anglického slovesa, i odvozením od přejatého substantiva *upload* [aploud] (-u, m.).

Ke slovesům tohoto typu řadíme (ze sledovaných diskusí) také např. *linkovat* (= poskytnout hypertextový odkaz, tzv. *link*), *blogovat*, *fotošopovat*¹⁴². Při adaptaci využívají

¹³⁶ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 275.

¹³⁷ OPAVSKÁ, Z. Nová pojmenování osob. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 23.

¹³⁸ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 275.

¹³⁹ Tamtéž, s. 276.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 275.

¹⁴¹ MARTINCOVÁ, O. Nová slovesná pojmenování. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 120.

¹⁴² V angličtině existují i slovesa (*to*) *blog* a (*to*) *photoshop*, označující proces blogování nebo upravování v grafickém programu). Viz např. Oxford Dictionaries [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://oxforddictionaries.com/definition/blog>> a <<http://oxforddictionaries.com/definition/Photoshop>>.

pisatelé i dalších přípon, často dochází i k tvorbě většího počtu synonym s různým zakončením, např. *googlovat* a *googlit*, *uploadovat* a *uploadnout*, *linkovat* a *linknout*, *fotošopovat* a *fotošopnout*, *bookovat* a *booknout*. (Páry sloves vytvořené sufixy *-ovat* a *-nout* bývají zpravidla vidovými dvojicemi.) K takto adaptovaným slovesům pak bývají běžně připojovány i předpony: *vygooglit*, *ublognout*, *napastovat* apod. Některá slovesa se navíc objevují výhradně ve variantě s fonetickým přepisem základu, např. *lajkovat* (z angl. *like* – mít rád, mít v oblibě), nejspíše proto, aby bylo hned jasné spojení s angličtinou a nedocházelo k nejasnostem.

Zajímavostí je, že některá takto nově utvářená slovesa jsou homonymní s existujícími českými slovesy, např. *(na)pastovat* (z angl. *paste* – vložit, zpravidla vložit do diskuse zkopírované obrázky nebo text; *teď jsem našla, co jsi pastovala*), či *linkovat* (viz výše). (Podobně i derivované substantivum *chatař*, označení účastníka online chatu, je homografem k existujícímu jménu; díky anglické výslovnosti základu je ale zároveň i homofonem [četař].)

Na druhé straně, k některým přejímaným jménům jsou vytvářena hovorová a slangová synonyma, kde se výraz záměrně komolí a foneticky a slovtvorně přizpůsobuje,¹⁴³ a tímto procesem mohou také vznikat nové významy již existujících forem. Jde obvykle o jazykovou hru, v diskusích se tak objevuje např. výraz *modelína* (původně jednoslovné označení modelovací hmoty, plastelíny), ve významu modelka (*na modelíně v rámci přehlídky*), viz dále (v části 6.3.1).

Adjektiva se adaptují obvykle příponou *-ní* (*-ivní*, *-bilní*, *-ální*), popř. *-ický*. V tvoření nových adjektiv však převažuje odvozování od již přejatých substantiv.¹⁴⁴ Odvozováním dalších pojmenování vznikají celé řady neologismů, vzhledem k uživatelské volnosti v zacházení s jazykem v tomto komunikačním prostředí se objevuje i větší počet synonym vytvořených připojením různých přípon, můžeme kupříkladu narazit na adjektiva *fotošopovaný* i *fotošoplý*. Obecně jsou četná adjektiva vztahující se k novým značkám, produktům a službám, např. *facebookový* (např. *pokud jsou facebookovými fanoušky zvoleni za nejstylovější muže*), *blogový* či *blogovací*.

6.1.1.4 Překlad

¹⁴³ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 276.

¹⁴⁴ SVĚTLÁ, J. Nová adjektivní pojmenování. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 120.

Získávání nové slovní zásoby kalkováním, doslovným překladem, se uplatňuje jen zřídka.¹⁴⁵ Ale i v této oblasti komunikace se s jeho příklady můžeme setkat. K sémantickým kalkům¹⁴⁶ patří např. slovo *okna* vzniklé překladem názvu produktu Windows, popř. se objevuje i zápis ve tvaru *vokna* či *wokna* (kde počáteční *w-* poukazuje na původní výraz). Gramatickým kalkem¹⁴⁷ je pak výraz *ksichtokniha*, převod názvu sociální sítě Facebook (první ze složek je navíc slovo citově zabarvené, volené zřejmě záměrně, aby přidalo kompozitu negativní hodnotící příznak). Dále se objevuje kupříkladu hybridní kalk¹⁴⁸ názvu programu Photoshop, *fotokrám*, kde první složka kompozita je jen graficky upravena (*photo* → *foto*) a při převodu druhé složky (*shop* = obchod, krám) bylo opět zvoleno slovo příznakové: jde buď i zde o negativně expresivní příznak, nebo o hovorovost. *Rozlišujeme také kalky frazeologické, které překladem kopírují strukturu frazému*,¹⁴⁹ např. hybridní *být in* (být módní)¹⁵⁰ a analogické *být out* (nebýt módní, i být tzv. mimo).

6.1.1.5 Další vlivy anglického jazyka

*Vliv angličtiny můžeme pozorovat i v ostatních rovinách jazyka. (...) V rovině morfologické a syntaktické jde především o šíření nesklonných anglických adjektiv, a to v syntaktické funkci anteponovaného přívlastku (...) a o používání anglických substantiv v adjektivní funkci bez jakýchkoli formálních změn.*¹⁵¹ Obzvláště v oblasti marketingu roste frekvence výskytu proprií, názvů firem a značek, v pozici anteponovaného přívlastku před obecným jménem, což je v přímém rozporu s pravidly české skladby.¹⁵² I v prostředí sledovaných diskusí se tedy objevují názvy nových produktů ve funkci přívlastku

¹⁴⁵ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 276.

¹⁴⁶ *Kalky sémantické vznikají tak, že slovo existující v daném jazyce v jistém významu získá další význam podle cizí předlohy.* (KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 210.)

¹⁴⁷ *Kalky gramatické (...) kopírují morfologickou/morfematickou strukturu přejímaného slova, tj. překládá se každý morfém.* (Tamtéž.)

¹⁴⁸ *Hybridní kalky se vyznačují tím, že některé morfémy jsou přeloženy a alespoň jeden je přejat ve foneticky adaptované podobě z výchozího jazyka.* (Tamtéž.)

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 276.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² NAKLÁDALOVÁ, L. Tesco linka zdarma! *Čeština doma a ve světě*, 2004, roč. 12, č. 1–2, s. 21–22.

v neadaptované podobě *na facebook strance* (popř. i se zápisem pomocí zkratky: *plány zahrnují FB stránku, iPhone aplikaci* aj.

Poměrně běžně se tedy v jazyce objevuje i spojení českého (popř. adaptovaného) jména s cizojazyčným atributem a naopak. K typickým anglickým atributů spojovaným s českými jmény patří (ze sledovaných diskusí) především výrazy *super*, *cool*, *sexy* či *trendy*, které bývají v prostředí Módního pekla zpravidla ironizovány (především pomocí fonetického přepisu, případně i s odchylkou od jazykové normy k vyjádření ironie, viz výše): *super šou*, *super věc*, *super pyzamo*, *to byl dost cool model*, *trendy věci*, *sexy kocky*, *sexy postavicky*, *sexy pradelko*, *sexy lady*, *sexy rtiky v sexy rude*; *to je přece pro ty sexy lidi z trendy klubů*, *ne?* aj.

Cizí jazyk a snahy o zjednodušení a zkrácení mohou hrát roli i v případě spojení českého přívlastku s českým přídavným jménem, a to například v případě užití genitivu substantiva namísto posesivního adjektiva ve funkci antepoňovaného přívlastku, ve sledovaných diskusích se objevuje např. *chlapa sako*. I další typicky postpoňované přívlastky se často dostávají do antepozice, zmiňme například spojení *na 160cm a na 190cm holčiče*, převedené ze spojení, *na holčiče vysoké 160 cm či 190 cm* (popř. *na holčiče, která měří...* či *která je vysoká...*), kde je navíc elidováno adjektivum *vysoký*, zřejmě proto, že z kontextu (z hodnot číslovek) čtenář snadno odvodí, že jde o tělesnou výšku.

Už v názvu diskuse *na Omlazení, Skinny jeansy*, můžeme pozorovat spojení anglického adjektiva a jedné z možností adaptace substantiva *jeans*. V této diskusi pak můžeme narazit i na další varianty – *skinny jeans*, *skinny džíny*, *skinny džínsy*, popř. i osamostatněné (a tedy substantivizované) adjektivum *skinny* (popř. i v zápisu *skinny*).¹⁵³ Podobně narazíme v diskusi na Mimibazaru na *chino kalhoty* (popř. opět substantivizované *Jaké chino máte...?*).¹⁵⁴ Na Mimibazaru i Nyxu se pak objevuje slovtvorná adaptace výrazu *slim jeans* (s obdobným významem jako *skinny*, *slim* = úzký) na jednoslovné *slimky*, což nás přivádí k tématu univerbizace.

6.1.2 Univerbizace a další možnosti zkracování

Univerbizací rozumíme vznik jednoslovného pojmenování motivovaného synonymním vyjádřením víceslovným. Řeší tedy rozpor mezi formální vícečlenností slovního

¹⁵³ Toto užití odpovídá také snaze o zrychlení produkce příspěvku.

¹⁵⁴ *Skinny* je označení pro kalhoty přiléhající těsně na tělo, které mají člověku padnout jako druhá kůže (z angl. *skin* = kůže), *chino* je pak označení pro vazbu tkaniny. Viz <http://en.wikipedia.org/wiki/Skinny_jeans>, <http://en.wikipedia.org/wiki/Chino_cloth>.

spojení a jednotností jeho významu a je projevem jazykové ekonomie,¹⁵⁵ která je zvláště v prostředí internetové komunikace velmi žádoucí. Univerbizované jednotky bývají obvykle nespisovné,¹⁵⁶ což neformálnímu prostředí, na jehož popis se zde soustředíme, také vyhovuje.

Nejproduktivnější je zde nahrazení sousloví sufixálním útvarem. Univerbizovaná jednotka vzniklá derivací reflektuje rod řídícího substantiva, zachovává základ atributu a připojuje typicky přípony *-ák* nebo *-ka*.¹⁵⁷ Atribut je typicky vyjádřen adjektivem, vzhledem k výše zmíněnému vlivu angličtiny, uvádějícímu do češtiny možnost užití substantiva jakožto shodného přívlastku uváděného před řídícím jménem (viz předchozí kapitolu), však toto už není podmínkou.

Ve sledovaných diskusích můžeme narazit kupříkladu na tyto univerbizované jednotky: *maturák* (maturitní ples), *plesovky* (plesové šaty), *flashka* (ze spojení *flash karta*, karta s typem paměti flash), *šustákovka* (šustáková bunda) nebo již zavedený tvar *mobil* (mobilní telefon). Jde tedy především o výrazy uplatňující se i běžném neformálním styku, v mluvě. Specifickým výrazem z této oblasti komunikace je pak např. *diskuzák*, jednoslovné označení pro diskusní server.

Zřídka se zde objevují také zkrácené verze již dříve univerbizovaných jednotek, např. *fitko* (z výrazu fitcentrum) či *webka* (webkamera). K urychlení produkce přispívá i nahrazení spisovných výrazů kratšími nespisovnými, např. *páč* (poněvadž),¹⁵⁸ *ňák* (nějak).

V souladu se snahou o zkrácení výpovědi pracuje i převod víceslovného neshodného přívlastku (realizovaného typicky substantivem s předložkou) na jednoslovný anteponovaný shodný přívlastek: *asi nevlastnila bezramínkovou prsenku* (z výrazu *podprsenka bez ramínek*, zde je navíc slovo *podprsenka* zkráceno vynecháním předpony¹⁵⁹), *hezké nepytlovité proticivíci letní řešení* (z *řešení proti civění*, zamezující civění). Krácení je možné také zjednodušením slova vynecháním hlásek nebo slabik, vedle výše zmíněného odstranění předpony se objevilo i vypuštění slabiky uvnitř slova *nevylézací*, uplatňuje se zde i užití předpony superlativu namísto celého slova *oboje by bylo nej* (= nejlepší). Objevuje se zde i

¹⁵⁵ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 505–506.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Originálním, ve zkoumaném materiálu jedinečným, příkladem je pak zkrácení spojky protože na *pže*.

¹⁵⁹ Zároveň jde o intertextový odkaz na film *Jak básníci přicházejí o iluze*, kde byl výraz *prsenka* (postavou cizince jen omezeně ovládajícího český jazyk) použit.

komprese přívlastku do předpony řídicího jména, zde v případě prefixoidu *ex*-¹⁶⁰ ve smyslu bývalý, a to typicky u názvů osob naznačujících mezilidské vztahy, nejčastěji partnerské: *exmanžel*, *exmanželka*, *expřítel*, *expřítelkyně*, spíše výjimečně pak i vztahy příbuzenské: *extchýně*. U pojmenování partnerů bývá tento prefixoid užíván i samostatně, a tedy substantivizován: *jeden muj ex to fakt sledioval* [sic]).

S podobným záměrem jsou zde někdy i expresivní fráze komprimovány do (formálně) jediného výrazu: *notosnadne*, *bléfuj* ve snaze umocnit dojem (v tomto případě překvapení či znechucení). Podobný záměr může však být naplňován i zcela protichůdnými procesy, replika *tyvoletyvoletyvole* využívá vedle komprese do jednoho výrazu k umocnění dojmu také reduplikaci původního zvolání. I hotová kompozita zde byla v několika případech rozšířena o expresivní hodnotící složku: *retrohnusnopárty*, *šedohnědohnusné*. Neformální a familiární, popř. hodnotící příznakovost získávají i zkrácené varianty jednoslovných výrazů: *gynda* (gynekologie) či *transka* (transvestita).

6.1.3 Tvorba přezdívky

Fenoménu přezdívek v internetových diskusích je věnována už kapitola 4.1.3.1, zde se budeme věnovat vlivům působícím na proces vzniku přezdívky a oblastem, jimiž bývají přezdívky často motivovány. Konkrétní příklady pocházejí ze serveru Nyx.cz, kromě diskuse *Módní peklo* tentokrát jako zdroj přezdívek sloužila diskuse věnovaná přímo této tematice, *Jak jste si vybrali svůj "nick" a co znamená. Svěřte se :)* Na základě pozorování (a porovnání s pracemi o přezdívkách na chatu) však usuzujeme, že mnohé tendence se dají zobecnit nad rámec tohoto diskusního serveru.

Na úvod je nutno zmínit, že uživatelé na tomto diskusním fóru jsou při zadávání přezdívky technicky limitováni: sestavovat mohou z písmen abecedy bez diakritiky, číslic a několika málo speciálních znaků – konkrétně zde je povolen jen jediný, podtržítko: *_* (na jiných diskusních serverech se limitující pravidla mohou lišit, obecně ale bývá nějakým způsobem přítomna – přinejmenším v podobě omezení celkového počtu znaků). Samozřejmý je i v této oblasti vliv anglického jazyka, mj. proto, že někteří uživatelé uvádí, že přezdívkou používají i na cizojazyčných, mezinárodních fórech, v kontaktu realizovaném (převážně) anglicky. Na fóru Nyx.cz se přezdívky vypisují velkými písmeny (a neuplatňuje se tedy ani

¹⁶⁰ Prefixoidy jsou definovány jako nevyhraněné, přechodné morfémy, mísí se v nich charakter prefixů a kořenových morfémů. (KOCHOVÁ, P. Prefixace u nových substantiv. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 82.)

zde střídání velkých a malých písmen, příznačné pro chat a tamní uživatelská ID¹⁶¹); dále v práci se proto držíme stejného způsobu zápisu.

6.1.3.1 Význam přezdívky

Jak již bylo zmíněno, internetová přezdívka vzniká jako výsledek autorovy snahy o sebe prezentaci. Přezdívka se spolupodílí na prvním dojmu, který z uživatele ostatní členové diskusní skupiny získávají.¹⁶² Zatímco na chatu si uživatelé přezdívky mezi sebou i půjčují a vytváří si často nové,¹⁶³ na diskusních fórech se umělá identita zpravidla jeví jako trvalejší. Pisatel si uvědomuje, že s delší dobou přístupnosti jeho příspěvků je i jeho online identita zapamatovatelnější a jeho projevy skládají pro ostatní diskutéry jakousi mozaiku, která se stává klíčovou v tom, jak daného uživatele a jeho další texty vnímají, přijímají a jak se k němu podvědomě staví. Pouze změnit přezdívku obvykle není možné, je zde jen možnost starou přezdívku opustit a založit si jiný uživatelský účet s novým jménem. Vzhledem ke ztrátě přístupu k datům z původního účtu si ale uživatelé svá ID spíše nemění. Přístup k přezdívkám na serveru Nyx.cz ilustrují úryvky diskuse reflektující nedávnou změnu *nicku* jedné z uživatelek (z původního *MACATA_PRDELKA* na *MAR_TINA*, v následujícím úryvku je označena písmenem B):

A: *Osobní poznámka: Zabíla jsi Macatou? Nebo na nás teď budete dvě?*

B: *ano, macatá je mrtvá :) ještě budu tak měsíc kontrolovat mail apod.*

A: *Škoda, měla jsem ji ráda.*

B: *ale uznej, že život s takovým nickem není snadný. to si to jeden radši hodí.*

A: *Uznávám, právě proto jsem vždycky obdivovala její odvahu.*

C: *witaj do nového života. Já si nevšimla, než se o tom mluvilo, lidi poznávám podle avatarů:D*

D: *Tady se dá změnit nick?*

E: *ze se zalozis znovu! Cimz prijdes o vse, cos mela pod puvodnim, pratele a kluby si booknes znovu, to je v pohode, pristup k svymu puvodnimu, tedy historii mas taky...jen holt budeš najednou nekdo jiny, coz mnozi radi vyuzivaji k prudení:-)*

D: *Tak to nechci... jsem tu registrovaná 7,5 roku a jsem na to hrdá!*

¹⁶¹ Srovnej DAVID, J. „hele vis ze mas dobrej nick?“ (Nick jako předmět chatové komunikace). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1-4, s. 27.

¹⁶² JANDOVÁ, E. Úvodní repliky při komunikaci na WWW chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1-4, s. 17.

¹⁶³ David, J. „hele vis ze mas dobrej nick?“ (Nick jako předmět chatové komunikace). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1-4, s. 27.

V diskusi o výběru přezdívek navíc uživatelé často zmiňují, že jejich přezdívka pro ně má zvláštní význam, má tradici, že se jí drží a používají ji i jinde na internetu: [moje přezdívka] *pochází už z dětského portálu alik.cz :) .. což byl asi jeden z prvních serverů, kde sem vůbec se registroval, Svůj nick používám něco přes dva roky [...] jinak ale asi za chvíli se přejmenuju protože mě stve jak tenhle nick má i dost jiných lidí ale zatím jsem vždycky první kdo ho nikam regne*¹⁶⁴ :). Většina uživatelů tedy při tvorbě přezdívky zpravidla usiluje o jedinečnost, spolu s požadavkem, aby je výsledný nick stručně a výstižně charakterizoval.¹⁶⁵

6.1.3.2 Motivovanost přezdívky

Motivovanost vlastními jmény

Velice časté je v přezdívce využití antroponyma, a to uživatelevo vlastního rodného jména, hypokoristika, přezdívky užívané i mimo prostředí internetu, nebo jejich modifikací; s převodem příjmení do přezdívky se naopak téměř nesetkáváme. Má-li *nick* spojitost s příjmením uživatele, bývá tento původ spíše zprostředkováván mezikrokem, kdy se z příjmení nejprve stává přezdívka v původním významu (udělovaná nejčastěji přáteli, vrstevníky ve škole či spolupracovníky), již dotyčný přijme jako součást definice sebe sama a použije ji tedy i k sebe prezentaci. Z příspěvků do diskuse o přezdívkách vyberme např.:

KYNDA: Původní nick je Kynd'a - vzniklo z příjmení Kyncl - kamarádi mě na základce šikanovali a vymysleli mi tento nick jako posměšek... když jsem ho po roce přijal za svůj, stal jsem se legendární :)

Skupina přezdívek motivovaných rodnými jmény je skutečně početná, ze seznamu uživatelů můžeme pro ilustraci námatkou vybrat několik položek ze začátku a konce abecedy: ADAM, ADAMFC, ADAMH a ZUZAK, ZUZIPA, ZUZKU.

Kromě svých vlastních jmen sahají uživatelé pro inspiraci ke jménům historických osobností KARELCTVRTY, QUEENMARY i současných celebrit: CHER, SANTANA aj. Populární jsou i výpůjčky jmen fiktivních postav z literatury, divadla a filmu: MACBETH, ROMEO, ZORRO, EVITA či FANTOMAS.¹⁶⁶ Vzhledem k tomu, že mnoho diskusí na serveru Nyx.cz se věnuje tematice fantastické a vědeckofantastické literatury a filmové tvorby těchto žánrů, výrazně jsou zde zastoupena jména postav z fikčních světů (především z Tolkienovy

¹⁶⁴ Sloveso *regnout* vzniklo zkrácením původního *registrovat*, motivováno principem jazykové ekonomie, odlišná přípona pak sloveso zařadila nejen do jiné slovesné třídy, ale také k jinému vidu, významově tedy odpovídá tvaru *zaregistrovat*.

¹⁶⁵ ŘÍHOVÁ, M. Přezdívky na chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 34.

¹⁶⁶ Srovnej ke kulturní motivovanosti nicků na chatu: HOFFMANNOVÁ, J. Intertextualita v současné elektronické komunikaci. In *Teorie a empirie : Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 169.

Středozemě: *FRODO, GANDALF, GALADRIEL* aj.). Stejně tak si zde můžeme všimnout velkého množství přezdívek se jmény hrdinů kultovních sci-fi filmů a seriálů: *NEO, MORPHEUS* (Matrix); *ANAKIN, HAN_SOLO, OBIWANKENOBI* (Hvězdné války); *SPOCK* (Star Trek) či *RIMMER, LISTER* a *KRYTON* (Červený Trpaslík).

V prostředí chatu je obvyklé využití toponym v přezdívkách, což souvisí s tendencí relativně frekventovaného oblastního vymezení chatovací místnosti.¹⁶⁷ Na diskusních fórech je využití místního názvu v přezdívce spíše výjimkou, setkala jsem se pouze s přezdívkou *YMLADRIS*, označující místo ve fantaskním světě (opět z pera J. R. R. Tolkiena), která byla nejspíše zvolena pro dojem exotičnosti.

Z dalších typů proprií je zde například výjimečně využit název hudební skupiny *JUDAS_PRIEST* (na čemž se zřejmě podílí i jeho singulárová forma) nebo značky: *SAGEMA* (*muj nick vznikl ze znacky mobilního telefonu. Byl to muj první a tak na něj nostalgicky vzpomínám. A když už ho teď neprodávaj, tak mu tímto vzdávám hold (i když na něj hodne lidí nadávalo ja si nemohla stezovat). A protože jsem ta, tak je na konci A.*).

Motivovanost apelativy

Z apelativ se uživatelé nejčastěji inspiroují v říši zvířat: *KRALICEK, ZABICZKA, LISHKA, CHAMELEONKA_X* aj. Samozřejmostí jsou i názvy zvířat v angličtině *BUTTERFLY, KITTY*, velmi produktivní jsou zde anglické varianty jména vlk s nejrůznějšími atributy: *SHADOWWOLF, LONEWOLF* aj. Kombinace jména s atributem se uplatňuje stejně tak u českých slov (např. *STARAKRYSA*), se jmény z mnoha tematických oblastí.

Objevuje se zde využití substantiv nejrůznějších významových kategorií: označení postů *PAPEZ*, povolání *KOMINIK, LAWYER* (právník), lidských vynálezů *SAMOPAL, SAMOVAR*, dokonce i využití pojmů označujících skutečnosti nemateriální, abstraktní *SAMOTA, SMICH*.

Další vlivy

Kromě kombinace atributu se jménem do jediného výrazu se objevuje i sdružení celé fráze do přezdívky *TOJEKONEC, ANA_CO_MA_DOST*, či *HOMESWEETHOME*. Adjektiva se vedle kombinace s řídícím substantivem objevují i samostatně, a to i adjektiva poměrně netypická, jako např. *SAMOLEPICI, KYTAROVEJ*.

Uplatňuje se i kombinace s číslicí. Někdy je využito její podobnosti s literou: *3LINK4* (Elinka), *EKOLKA, M4Y4* (Maya); spíše ojediněle se číslo vztahuje k nositeli přezdívky

¹⁶⁷ DAVID, J. – „hele vis ze mas dobrej nick?“ (Nick jako předmět chatové komunikace). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1-4, s. 28.

(*BUTTERFLY89* uvedl/a: *Je mi 21, číslo v nicku je rok narození.*), často je jen náhodným prvkem, zajišťujícím jedinečnost výsledného ID: *JIMMI15*, *JIMMY23*, *JIRKA4147* (*No moje přezdívka "Pomi" byla už zabrána, takže sem napsal svoje jméno a natukal k tomu náhodně nějaký čísla.*). Ze stejného důvodu se někdy objevuje i reduplikace liter: *DRRAK*, *KACHNAA*, *JIRIKK*, *MATTES*.

Pro ozvláštnění nebo k obejití technické limitace (nemožnost použití diakritiky v přezdívce) někteří uživatelé přepisují původní ryze české znaky pomocí spřežek, popř. skupiny konsonantů, která se např. v angličtině čte stejně (š – sh aj.): *PASHAK*, *KATCHABA*; či *LUKACZECH* (zapojující navíc element jazykové hry).

Při tvorbě internetové přezdívky se uplatňuje i princip více či méně volné asociace, někteří uživatelé uvádějí, že ani nevědí, proč se daným způsobem pojmenovali, případně je to jen tak napadlo. Natrefíme i na paradoxní identity: *ANONYM_CZ* či *NEORIGINALNI*. V menším počtu případů se setkáváme s tím, že vytvořená přezdívka je dílem okamžiku, náhody a nemá pro uživatele žádný zásadní (ani tajný, skrytý) význam: přezdívku *456* její majitel popsal: *nicneříkající náhodná posloupnost kláves :).*

6.2 Lexikum v diskusích na internetu

Vedle dobového příznaku (v prostředí internetových diskusí tedy typicky příznaku novosti u výsledků výše zmíněných aktuálních slovtvorných procesů) u lexémů dále pozorujeme příznak expresivní, a to pozitivní (slova familiární, deminutiva, hypokoristika a dětská slova), nebo negativní (výrazy pejorativní, zhrubělé a vulgární). V neposlední řadě je příznaková příslušnost výrazu k regionálně nebo sociálně ohraničené jazykové varietě¹⁶⁸ (srovnej kap. 5.1.1).

Neologismy často příznakovost ztrácejí, zvláště pokud se s jimi označovanými objekty setkáváme v každodenním životě.¹⁶⁹ Čeština na internetu je přirozeně, vzhledem k tomuto komunikačnímu prostředí, prosycena termíny z oboru informačních technologií. V dnešní době se však už počítače rozšířily mimo okruh odborníků-programátorů jako pracovní nástroje dalších profesí i prostředky zábavy a trávení volného času; s přechodem technologií do rukou neodborných uživatelů se i tedy původní profesionalismy dostávají do běžné mluvy

¹⁶⁸ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003, s. 139–141.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 139.

širšího okruhu lidí.¹⁷⁰ Přítomnost těchto jednotek v neformálním internetovém diskurzu už tedy spíše nepovažujeme za výrazněji příznakovou. Pro uživatele už nepůsobí názvy z prostředí počítačů a internetu nezvykle nebo cizorodě, což dokazuje mj. i přechod od psaní výrazu internet s velkým počátečním písmenem (jako názvu jedinečného vynálezu) k zobecnění a zápisu s malým písmenem.¹⁷¹

V prostředí internetové diskuse se samozřejmě mohou objevovat slangismy související s diskutovanou zájmovou oblastí a diskutující skupinou, velká část z nich se ovšem běžně uplatňuje i v osobním styku, a proto nejsou, jako takové, pro tento způsob komunikace specifické. Výrazně ovšem přispívají k různorodosti a barvitosti jazyka užívaného v rámci této diskurzní praxe. Všechny zkoumané diskuse mají společné téma módy, proto jsou samozřejmě prosyceny lexikem z této tematické oblasti: pojmenování jednotlivých kusů oděvu a jejich částí, označení materiálů, střihů a dezénů, stejně jako názvy značek, obchodů, popř. jména módních návrhářů. Jedná se o termíny i slangové výrazy, časté je výše zmíněné přejímání výrazů z anglického jazyka s různými možnostmi adaptace. Ve všech diskusích jsou častá slova z obecné češtiny, anglicismy a neologismy, v kontrastu s nimi se ovšem výjimečně objevují i výrazy knižní – např. spojka *ač*, nebo obrat *blahé paměti*. Jednotlivé diskuse se pak liší především v zacházení s výrazy citově zabarvenými. Pro ilustraci rozdílů v užití lexikálních prostředků mezi jednotlivými diskusemi nejprve charakterizujeme lexikum v hlavní sledované diskusi, ostatní dvě diskuse s ní pak porovnáme.

6.2.1 Lexikum v diskusi Módní peklo na serveru Nyx

Diskuse Módní peklo na serveru Nyx.cz je už zakladatelkou (s mírnou nadsázkou) definována jako *terapeutický klub, kde si můžete volně zanádat na cokoli, co se vám hnusí, ať už je to skutečně hnusné nebo vás k tomu vedou jen vlastní averze, komplexy, politická příslušnost nebo náboženské vyznání!* Můžeme tedy již předem očekávat, že zde narazíme na pojmenování nevybíravá, což koresponduje i s dříve zmíněnou obecnou tendencí diskutování v anonymním prostředí internetu – nebrat ohledy. Příspěvky jsou zde tedy často kritické, jízlivé a posměšné, frekventované je i využití ironie a sarkasmu. Za zmínku stojí také velmi výrazná expresivita některých příspěvků.

¹⁷⁰ BOZDĚCHOVÁ, I. *Jazyk počítačů*. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 112.

¹⁷¹ *Internet*. Jazyková poradna ÚČJ AV ČR. Dostupné na WWW: <<http://www.ujc.cas.cz/poradna/odpo.html#Internet>>.

Nevybíravé vyjadřování je samozřejmě prostoupeno množstvím vulgarismů. Označení ňader jako kozy zde není ojedinělé, zvláště oblíbené je pak sousloví kozy ven užívané ke kritické reflexi příliš hlubokého výstřihu. Výraz prdel se hojně využívá nejen jako označení části těla, ale i jako synonymum ke slovu legrace ve spojeních z prdele, bez prdele, bude *prdel*, popř.:

Tak pro tu prdel bych si to snad i koupila :D :D

to si dělají prdel?

Jinak jako předpokládám, že to píše někdo, kdo z toho má nehoráznou prdel

Tentýž výraz se zde celkem samozřejmě vyskytuje i v expresivních zvoláních: *no do prdele!* nebo v aktualizacích lidových rčení:

Mám takový dojem, že svět se v prdel obrací.

to vypadá, jako kdyby to vytáhnul někdo krávně z prdele

Tento, v diskusi velmi populární vulgarismus je využit i ve spojení *prdel světa*, jakožto zapadlé, zapomenuté místo, *krajský prdelákov*, *jsem z prdelovic s 3 a půl tisíci lidmi* se zapojením slovotvorného procesu jako elementu jazykové hry. Pro ilustraci dalších negativně citově zabarvených výrazů uveďme například repliky:

Z blábolů o umění je mi na blití.

umeleckej flusanec

Kočka byla ten den obzvláště nasraná.

*Negativní expresivita se mnohdy postupně stírá, kromě toho je dnes jazykové společenství k expresivům mnohem tolerantnější než kdysi.*¹⁷² I v této diskusi si všímáme, že se uživatelé nad zmíněnými výrazy zpravidla nepohoršují a jejich užívání vnímají jako běžné (navíc přesto, že vulgarismy zde často pocházejí z pera žen).

Méně často se zde pak objevují slova s kladným citovým příznakem. Domácká slova bývají běžně užívána k označení členů rodiny: *ségra*, *brácha*, *táta*, *máti* – *máma* – *mamka* i *maminka*, a dalších blízkých osob: *kámoš*, *kámoška*. Přeneseně pak v charakteristice *kluk* už *aspoň nevypadá jako Jarda z Horní dolní* pisatelka využila znaků familiárnosti k vyjádření, že zmiňovaný módní blogger¹⁷³ na ni předtím působil nezajímavě, obyčejně, jako každý druhý.

Ve snaze o zmírnění negativní exprese, nahrazují někteří uživatelé problematický výraz: *ses potento, ne?* či *je celá potentovaná štěstím* (základ slova, nesoucí negativní náboj,

¹⁷² ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003, s. 140.

¹⁷³ Označení pro tvůrce blogu s tematikou módy.

je nahrazen zájmenem). Na podobném principu funguje i částečná substituce vulgárního výrazu hvězdičkami nebo tečkami: *tváří se jako p..a; těhotenská móda pro pokročilé ku***; když mám tunik v šatníku tři p***le*. Funguje zde v podstatě autocenzura, přestože použití vulgarismu se pisatel ve skutečnosti nevyhne.

Eufemismy jsou zde naopak spíše výjimečné, podobně se jen ojediněle objevují některé dětské výrazy jako *vyčůrat se, čůrání*, které pak bývají využity, podobně jako v běžné řeči, jen z důvodu absence jiného neutrálního výrazu pro *močení* (neboť tento výraz může v uživatelské neformální mluvě působit nemístně, strojeně). V diskutování na serveru Nyx.cz se neuplatňují ani další pozitivně citově zabarvená slova. Proti hypokoristikům zde někteří uživatelé dokonce otevřeně bojují, o čemž svědčí mj. existence diskuse s názvem *Spolek proti zdobnělinám – na začátku byl "človíček"* (shromažďující a pohoršující se nad výrazy, s nimiž se členové setkali nejen v rámci tohoto diskusního serveru). Deminutiva bývají tedy v tomto prostředí elementem překvapivým. Jejich nepřislušnost do vlastního registru tedy pisatelé často využijí k naznačení ironie:¹⁷⁴

promluva by byla, kdyby to její uměničko někdo pochválil, protože je to strašný.

Klikat opatrně, pokud náhodou mocinky nemiliskujete loštomilá bejbátka.

Formou je zde intertextově odkazováno¹⁷⁵ na osobu nebo objekt, které se přispěvatel snaží zesměšnit, resp. vyjadřuje přesvědčení, že se původní pisatel takovým způsobem vyjadřování ztrapňuje sám. Ironie tu tedy slouží jako hodnotící prostředek. Právě deminutiva pak pisatelé volí na základě pozorování, že jsou oblíbenou součástí slovní zásoby objektů kritiky. Některá z těchto slov a spojení se navíc často opakují, z kontextu pozorované diskuse jsou to např. atribut odvozený od deminutiva: *sluníčkové* (tj. vždy a v každém případě pozitivní; popř. umocněno spojením s deminutivem *sluníčkovéj človíček, sluníčkoví lidičkové*), nebo slovo *mimísek* (alternativa již existujícího deminutiva *miminko* a jeho krácené varianty, dětského slova *mimi*). Při dlouhodobějším pozorování si můžeme povšimnout procesu, kdy bylo takové slovo nejprve jen citováno z jiného (kritizovaného) zdroje, načež v kontextu zdomácnělo a diskutující si jej začali už i podvědomě spojovat s původním prostředím a skutečnostmi. Někdy pak dokonce na základě vypůjčených vzorů diskutující vytváří pro potřeby situace deminutiva vlastní, bez nutnosti, aby bylo užití slova u terčů

¹⁷⁴ HOFFMANNOVÁ, J. Ironický rozměr stylu internetové komunikace (se zaměřením na intertextovou signalizaci ironie). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 35.

¹⁷⁵ Tamtéž.

kritiky zaznamenáno. Podobně funguje i signalizace ironie pomocí intencionálního chybování (srovnej kapitoly 4.5.2 a 5.2.3).

Negativní příznak mohou v tomto kontextu získávat i univerbizované jednotky, vznikající na kritizovaných diskusních fórech: domácí tvary *tvořilka* (ze spojení tvořivá žena) či *těhulka* (těhotná žena). Obvyklý zdejší postoj k těmto i výše zmíněným výrazům ilustruje (přestože s až nezvykle velkou mírou expresivity) příspěvek: *BLIJU!!!!z mimibazarů, mimísků,těhulek,manžů a tuleníček!*. Výpověď prezentuje odmítavý postoj i k obměně jednoslovného výrazu manžel na *manža*, deminutivum *tuleníčko* je v původním kontextu, na mateřském diskusním fóru, označením pro sex.¹⁷⁶ Název diskusního serveru Mimibazar je zde apelativizován a použit jako zastřešující termín pro množství fór s obdobným zaměřením, tzv. babyweby,¹⁷⁷ a dochází tedy k extenzi významového rozsahu.¹⁷⁸

Jak jsme zmínili (v kap. 6.1.1), nové významy zde získávají i v systému již zavedená česká slova, slovo *modelína* bývá v tomto kontextu obvykle synonymem k pojmenování *modelka*. Kromě společného slovního základu s hovorovým označením pro modelovací hmotu se v pojmenovacím procesu pravděpodobně projevila analogie s výrazy *figurína*, popř. *barbína* (zobecněné pojmenování panenky Barbie). Podle stejného vzoru byl nejspíše utvořen i nový výraz *blogerína*, na základě pojmenování *blogerka*, ženského protějšku k označení *bloger* (ten, kdo bloguje, tj. vytváří blog). Objevuje-li se v diskusi výraz *kvěťák*, jde nejčastěji o přenesené pojmenování dámského účesu, který s danou zeleninou sdílí tvar. Ve všech uvedených případech výrazy získávají také navíc poněkud negativní, pejorativní příznak.

V případě, kdy chce pisatel užít takto příznakových slov v promluvě jen pro barvitost jazyka, bez negativní konotace, musí tento záměr explicitně zmínit, aby nebyl jeho komunikát automaticky řazen jinam. Např. příspěvek *Stojím o všechny [sic] vaše blogísky, sem s nimi, jste taková veselá kopa všechny tady :) (bez ironie!)* využívá způsobu vyjadřování, která je pro Módní peklo netypický, autorka se proto rozhodla zařadit na jeho konec vysvětlující komentář.

Diskuse Módní peklo je zaměřena na kritiku prohrěšků v oblasti módy, úprav vizáže apod. Běžná jsou zde tedy slova kritická: zmiňování umělci jsou zpravidla *zneuznaní*, často se

¹⁷⁶ Princip ironizace užitím lexika kritizované skupiny se zde kryje s přístupem pozorovaným na fóru pro bezdětné z přesvědčení, viz CHEJNOVÁ, P. Diskurz českých *childfree*. *Jazykovědné aktuality*, 2011, roč. 48, č. 1–2. s. 18.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 16.

¹⁷⁸ Srovnej KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. s. 43, heslo Apelativizace. A tamtéž, s. 151, heslo Generalizace významu.

objevují u slov prefixoidy *pseudo-*, *rádoby-*, vyjadřující rozpor mezi (uměleckým) záměrem a skutečným působením na publikum. Často se objevují i výrazy hanlivé – přirovnání módního oděvu k hadru na podlahu, či přímé negativní hodnocení výrazy jako *hnus*, *strašný*, *nechutný*, *debilně ušitý* či *debilně nošený* apod. Poměrně časté jsou metafory, srovnání a asociace (obvykle při vysvětlování, proč z hlediska pozorovatele nebyl tvůrčí záměr autora naplněn). U přirovnání je běžné negativní hodnocení *se oblíká jako mamlas*, *si taky nepřipadám jako debil*, *osobně mi přijde jako kravina nabarvit se*. Běžně se objevuje přirovnání věci k jiné: *punčocháče co se tváří jako podvazky*, *celek [= šaty] je tak trochu moc jako aranžovaný závěs*; osoby k věci *vypadat jako porcelánová panenka*; či osoby k osobě (nezřídka k celebritě, kde se spoléhá na sdílený kulturní kontext) *ta má oblicej jako blancarovicova*, *pokud nemá rty jako angelina jolie* aj. Se sdíleným kulturním kontextem a klišé pracují i přirovnání *se oblíká jako podprůměr z ČVUTu* nebo *aspoň nevypadá jako Jarda z Horní dolní*. Nezřídka se objevují i přirovnání velmi obrazná a neotřelá, např. *se rozhodla vypadat jako nasranej zubr*, *vypadá nejmní jako bordelmamá s prošlou záruční lhůtou*.

Přestože je kritizování spojeno s negativními emocemi, mnozí si tuto aktivitu evidentně užívají a rádi vymýšlejí obrazná vyjádření, srovnání i úplně nové výrazy, aby postihli svůj dojem z prezentovaných fotografií. V jazykové rovině se zde tedy jasně projevuje snaha o originalitu, vtipnost a nápaditost výrazu. Vzájemně mezi uživateli funguje na určitém stupni důvěrnost: mají pocit, že se už znají, ohraničenost komunity (přestože nemusí být jasná), působí dojmem blízkosti a vzájemnosti.¹⁷⁹ Vzájemně si tedy kromě výměny názorů mohou vyměňovat i pochvaly za zajímavé objevy a přiléhavé popisy, dávat si navzájem za pravdu: *to je přesný pojmenování :))*, *naprosto souhlasím*, *Tohle mě dostalo*, popř. *no tak to mě sundalo :D*. Nebojí se ale ani razantně a nevybíravě vyjádřit nesouhlas s jiným diskutujícím: *co je to za blbost?*; *chacha, to je kravina*, popř. *to jsou kecy*; *mne tydle omezeněcky kecy fakt serou:-)* apod. (méně často pak bývá nesouhlas spojen s omluvou, jako *nezlob se na mě, ale to jsou takový kecy*). Mohou se dostat až k nadávkám, např. *nauč se číst idiote!*. Pisatel zřejmě počítá s tím, že si i druhá strana uvědomuje, že jde o konverzaci nevážnou, prosycenou zvýšenou expresivitou a nadsázkou (srovnej kap. 4), a nebude tedy kritiku nebo urážku brát úplně vážně (popř. nebude si to brát osobně). Nebo je mu to vzhledem k vlastní anonymitě a nepostižitelnosti jedno.

¹⁷⁹ HOFFMANNOVÁ, J. Ironický rozměr stylu internetové komunikace (se zaměřením na intertextovou signalizaci ironie). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 36.

6.2.2 Lexikum v diskusi Módní trendy na serveru Mimibazar

V diskusi Módní trendy na Mimibazaru nás zaujme především menší počet obhroublých slov a vulgarismů. To je nejspíš ovlivněno tím, že jde o komunitu maminek, které bývají zvyklé se takovým výrazům v mluvě s dětmi a před dětmi vyhýbat (neuchýlí se k nim tedy tak snadno ani tam, kde se s dětmi nesetkávají, v internetové diskusi). Ve sledovaném materiálu se vulgarismus objevil jen jeden, a to ve frázi kriticky hodnotící přemíru nadšení jedné z diskutujících *se neposer*; obhroublé je pak ještě slovní spojení *vyžraný prase*. Poměrně běžně užívaným obratem zde ale je, že něco *vypadalo blbě*, nebo *je to blbá fotka*, dalo by se tedy říci, že v tomto případě se příznakovost stírá.

Častá jsou naopak slova s pozitivním citovým příznakem, vedle zmíněných domáckých variant křestních jmen jsou to především zdrobněliny: *barvičky*, *skleničky*, *sandálky*, *v šatíčkách*, *sáčko*, *maminky*, *králíčka*. Citové zabarvení nesou i tvary *mamině*, *kozajdy*, *prcek* nebo adjektivum *slabounké*, podobně i univerbizované obecně české výrazy *ke spodárům*, *punčocháče*, *absták*. Na vyvolání dojmu působí i komprese víceslovného spojení do přívlastku [boty] *“alababička”*, na negativní impresi je pak založeno označení bot jako *křápy*. Můžeme si tedy povšimnout, že lexikální jednotky odsuzované příspěvateli Nyxu (viz výše), zde nejsou až tak časté a všudypřítomné, jak by se z této kritiky mohlo zdát.

Zajímavostí ve sledovaném úryvku bylo i přenesení pojmenování materiálu na celek z něj vyrobený, tj. metonymie. Objevují se zde tedy postupně spojení *pončo z králíka* – *vzala bych si králíčka* – *jděte v králíčku*.

6.2.3 Lexikum v diskusi Skinny jeansy na serveru Omlazení

Jak již bylo zmíněno, v diskusi na serveru Omlazení platí pravidla, podle nichž je pisatelům zakázáno používat vulgarismy, důrazně doporučeno je jim pak nehádat se, respektovat názor druhých a chovat se slušně. Nedá se však říci, že by výsledkem byly uctivé příspěvky s vytříbeným jazykem. Přestože se zde většina příspěvků přibližuje spisovnému jazyku více než v ostatních sledovaných diskusích, uživatelky zde nezhledka využívají i hovorové koncovky, hovorová a obecně česká slova (*kila*, *centák*, *do půli zadku*), neologismy a anglicismy. Ani zakázaným vulgarismům se uživatelé vždy nevyhnou, aby ale nebyly tak výrazné a nezachytilo je vyhledávání (popř. automatická kontrola příspěvků při odeslání¹⁸⁰), ve zkoumaném materiálu například pisatelka nahradila jedno z písmen ve vulgarismu tečkou:

¹⁸⁰ Na serveru Omlazení není patrné, zda taková kontrola funguje nebo ne, nicméně existují internetové diskuse, kde jsou příspěvky automaticky kontrolovány už při odeslání.

prd.l. I zde se často objevuje výrazně kritické negativní hodnocení, výrazy bývají však oproti výše zmíněným (*odporný, nechutný, hnus* apod.) o něco méně expresivní, např. *dost hrozný*.

Specifikem této diskuse je časté využití eufemismů, zjemnění je provedeno zpravidla užitím komparativu přídavného jména namísto jeho základního tvaru, např. *silnější stehna*. V tomto případě jde navíc o zmírnění záměnou příznakového adjektiva *tlustý* za *silný*. Podobný proces bývá užit i v označení osob: *jestli je hubená, nebo silnější*. Podobně je tomu v případě charakteristiky slovy *slečna kypřejších tvarů*. Další možností eufemizace je namísto příznakového, hodnotícího přívlastku použít negaci jeho antonyma, tj. *na nevysokých holkách* namísto *malých*. Originálním eufemismem je pak nahrazení výrazu *prase* ve spojení *nejsem* [tlustá jako] *prase* označením *rochňa* (motivovaného pojmenováním činnosti, která je prasatům přisuzována jako typická). Eufemizace nepříjemných skutečností a vyhýbání se pejorativním pojmenováním jsou jevy pro prostředí internetu, kde je běžné spíše nevybíravé vyjadřování, poměrně netypické. Stojí vlastně v přímém rozporu s obecnou tendencí nebrat ohledy. Můžeme se proto domnívat, že jde o manifestaci snahy podřídít se pravidlům a bránit se možnosti smazání od moderátora (písatelky jsou při výběru těchto tvarů nejspíše motivovány obavou, že by mohly být nařčeny z toho, že někoho urážejí).

Najdeme zde také řadu obrazných přirovnání: [silnější slečny v upnutých kalhotách] *vypadaj jak jitrnice, ty ucucelé džíny dělají nohy typ "terénní slepice"* i v jazyce již poměrně zažitých obrátů *rovná jak prkno, 50 kg i s postelí* aj. Často jde také nejspíše o formu zmírnění výrazu (např. oproti vyjádření *malá prsa, tlusté či ošklivé nohy* apod.)

Negativní hodnocení bývá navíc doplněno omluvou či zdůrazněním, že jde jen o pisatelčin osobní názor, který nechce nikomu vnucovat. Jak jsme již předeslali v kap. 4.1.3.2, obraty *podle mě, za mě, já si myslím* (či *nemyslím*)..., jsou tak četné, že jde nejspíše také o snahu, aby i v případě nesouhlasu a kritiky příspěvky nepůsobily tak hádavě a pisatelky tedy nebyly moderátory postižitelné. Tato vyjádření působí někdy až křečovitě, například jasný nesouhlas (a možná i odsouzení názoru druhé strany) vyjádřila jedna z příspěvatelek takto: *Je to tvůj názor, který sice nechápu, ale respektuju*. Příspěvky tedy působí takovým dojmem, že pokud by v daném diskusním prostředí smazání a postih nehrozily, použily by pisatelky i expresivnější vyjádření.

7. Závěr

Práce se snaží charakterizovat pojem internetové diskuse, popsat charakter tohoto komunikačního prostředí a vlivy, které jej utváří. Nejprve bylo nutné pojem vymezit, zařadili jsme jej tedy do skupiny několika typů neformálního diskurzu zprostředkovaných internetem, které byly moderní lingvistikou více prozkoumány. Zejména jsme jej porovnali s fenoménem online chatu, k němuž má internetová diskuse velmi blízko: obě tyto diskurzní praktiky realizují komunikaci většího množství uživatelů, objevují se v nich podobné jevy a mají podobné charakteristiky. Jasně rozdělení bylo tedy možné stanovit jen na základě jejich chování v čase: asynchronní charakter a trvalost. V chatu je pak dominantní funkce kontaktní, zatímco v tematicky zaměřených diskusích jde především o předání informací a vyjádření názorů.

Pokusili jsme se popsat hlavní vlivy, které utvářejí prostředí internetové diskuse, a jak může toto prostředí působit na uživatele při produkci komunikátu. Jedná se především o neformálnost a anonymitu prostředí internetu, která může svádět k nevybíravému až vulgárnímu vyjadřování a nezájmu o formu projevu (objevuje se hlavně velký počet překlepů a pravopisných chyb, protože uživatelé nejsou ochotni věnovat mnoho času na promyšlení, popř. dodatečné čtení a opravu příspěvků). Zabývali jsme se také tím, jak pisatelé vnímají diskusní prostředí spíše jako menší uzavřenou komunitu (navzdory tomu, že jsou příspěvky prakticky dostupné daleko většímu okruhu lidí), a příspěvky proto mohou být otevřenější a zasahovat i do jejich soukromí. Popsali jsme blízkost charakteru diskusních příspěvků a neformálního, nepřipraveného mluveného projevu a v souvislosti s tím problematiku, jak se pisatelé vypořádávají s absencí nonverbálních projevů komunikace: emoce jsou zpravidla manifestovány slovně nebo emotikony (smajlíky naznačují nejčastěji přátelský či nevážný tón promluvy), objevuje se také zdůraznění části výpovědi velkými písmeny, jejich zmnožením nebo zmnožením větné interpunkce.

Věnovali jsme se také uplatnění jednotlivých variet národního jazyka a postojům přispěvatelů internetových diskusí k užívání kodifikované podoby jazyka. Díky nevázanosti a spontánnosti vyjadřování v diskusních příspěvcích odráží internetové diskuse charakter současného běžně mluveného jazyka, sledování jeho vývoje nám pak může naznačit i možnosti dalšího vývoje ve spisovném jazyce.¹⁸¹

¹⁸¹ LAMPRECHT, A. – ŠLOSAR, D. – BAUER, J. *Historická mluvnice češtiny*. Praha : SPN, 1986. Kapitola Způsoby poznání jazykového vývoje a prameny k němu, s. 21–24.

Sledovali jsme trendy ve volbě lexikálních prostředků z různých stylových rovin i variet národního jazyka a obecně tendence v zacházení s jazykem u příspěvatelů internetových diskusí, co mají ve více diskusních fórech společného a čím se naopak odlišují. Z oblasti lexika jsme se zaměřili na tvorbu nových slov a jejich přejímání z cizích jazyků, konkrétně z angličtiny. V typické sledované diskusi jsme u pisatelů pozorovali kreativitu při volbě jazykových prostředků a jejich různorodost (včetně zapojení výrazně expresivních a negativně příznakových slov). Toto zacházení s jazykem je podmíněno pocitem uvolněnosti v komunikačním prostředí. V moderované diskusi naopak vnímáme omezení pocitu volnosti, restrikce (a strach z odstranění nevhodného příspěvku nebo sankce) zbavuje pisatelův projev spontánnosti a poskytuje omezený prostor jeho kreativitě v zacházení s jazykem. Na druhé straně však ke kreativitě i inspiruje, pisatelé zde promýšlí, jak slušně opsat vulgarismus či vhodně uvést negativní kritiku. Moderované diskuse působí díky častějšímu užití spisovného jazyka (nebo alespoň snaze o jazykovou správnost) jaksi reprezentativněji, *na úrovni*, oproti diskusím volným, které na první pohled mohou působit dosti chaoticky a vzhledem ke zdůrazňování expresivity a užití vulgarismů vlastně i primitivněji. Je-li však naším zájmem pozorovat moderní vývojové tendence češtiny v běžné řeči uživatelů a jejich ovlivnění prostředím internetu a internetové diskuse, jsou pro nás tyto neuhlazené diskuse více vypovídajícím pramenem.

Literatura a zdroje

BARON, N.S. *Always On. Language in an Online and Mobile World*. New York : Oxford University Press, 2008.

BLINKA, L. Jak komunikujeme přes internet: bez ostychu a bez zábran! [online]. 28. 4. 2010 [cit. 15. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/david-smahel.php?itemid=9645>> .

BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 271–279.

ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha : ISV, 2003.

ČMEJRKOVÁ, S. Čeština v síti: Psanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu). *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 5, s. 225–247.

ČMEJRKOVÁ, S. E-čeština. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 4–15.

ČMEJRKOVÁ, S. Když tvář promlouvá aneb o neverbální komunikaci. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 25–27.

ČMEJRKOVÁ, S. Mluvíme a píšeme. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 9–12.

ČMEJRKOVÁ, S. Monolog a dialog. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 20–23.

ČMEJRKOVÁ, S. – DANEŠ, F. – HAVLOVÁ, E. Preface from the editors. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Havlová, E. (ed.) *Writing vs Speaking. Language, Text, Discourse, Communication*. Tübingen : Narr, 1994, s. 11–19.

DANEŠ, F. Heterogenost, diferencovanost a variabilnost jazyků. Národní jazyky a jejich variety z pohledu sociolingvistického. Hoskovec, T. – Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 17–25.

DANEŠ, F. O postojích uživatelů k jazyku. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 28–30.

DAVID, J. „hele vis ze mas dobrej nick?“ (Nick jako předmět chatové komunikace). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 26–32.

DuBARTELL, D. Language and technological media: Devising parameters for the relationships between speech and writing. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Havlová, E. (ed.) *Writing vs Speaking. Language, Text, Discourse, Communication*. Tübingen : Narr, 1994. s. 167–173.

ECO, U. Počítač je nástrojem ducha. *Literární noviny*, 1992, č. 12, s. 10.

- GOLÁŇOVÁ, H. Východomoravský dialekt na internetu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 64–67.
- HAUSENBLAS, K. Učební styl v soustavě stylů funkčních. *Naše řeč*, 1972, roč. 55, č. 2–3. Dostupné z WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5628>>.
- HLADKÁ, Z. Pravopis v současné korespondenci mladých lidí (na materiálu tradičních dopisů, e-mailů a SMS). *Naše řeč*, 2006, roč. 89, č. 2, s. 73–88.
- HOFFMANNOVÁ, J. Intertextualita v současné elektronické komunikaci. In Hoskovec, T. – Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006, s. 163–174.
- HOFFMANNOVÁ, J. Ironický rozměr stylu internetové komunikace (se zaměřením na intertextovou signalizaci ironie). *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 35–41.
- HOFFMANNOVÁ, J. Pařani a gamesy (Pokus o charakteristiku počítačových her). *Naše řeč*, 1998, roč. 81, č. 2–3, s. 197–201.
- HUBÁČEK, J. – JANDOVÁ, E. – SVOBODOVÁ, D. – SVOBODOVÁ, J. *Čeština pro učitele*, 4. vyd., Odry : Vade mecum Bohemiae, 2010.
- CHEJNOVÁ, P. Diskurz českých *childfree*. *Jazykovědné aktuality*, 2011, roč. 48, č. 1–2, s. 16–21.
- JANDOVÁ, E. Úvodní repliky při komunikaci na WWW chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 17.
- Jazyková poradna ÚČJ AV ČR. Dostupné na WWW: <<http://www.ujc.cas.cz/poradna>>
- KANTOROVÁ, Z. *Jazyk uživatelů počítače*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, Filosofická fakulta, Ústav bohemistiky, 2009. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.
- KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- KASÍK, P. Háčky a čárky dělají problémy i po 600 letech. *Technet.cz* [online]. 2008 [cit. 27.3.2011]. Dostupné z WWW: <http://technet.idnes.cz/hacky-a-cariky-delaji-problemy-i-po-600-letech-fib-/tec_technika.asp?c=A080117_180422_tec_technika_pka>.
- KOCHOVÁ, P. Prefixace u nových substantiv. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 76–82.
- KOMRSKOVÁ, Z. Emotikony a jejich využití v současných textech. Bakalářská práce. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2010. Vedoucí práce PhDr. Radka Čapková, Ph.D.
- KRÁLÍK, J. Sloh věku počítačů. *Naše řeč*, 1997, roč. 80, č. 2, s. 57–63.
- KRAUS, J. Jazyková zdvořilost a nezdvořilost. In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha : Academia, 1996, s. 30–32.

KRČMOVÁ, M. Současná běžná mluva v českých zemích. In Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha : Academia, 1997, s. 160–172.

LAMPRECHT, A. – ŠLOSAR, D. – BAUER, J. *Historická mluvnice češtiny*. Praha : SPN, 1986. Kapitola Způsoby poznání jazykového vývoje a prameny k němu, s. 21–24.

LEE, A. LOL, OMG, ♥ Added To The Oxford English Dictionary. The Huffington Post [online]. 24.3. 2011 [cit. 28.3.2011]. Dostupné na WWW: <http://www.huffingtonpost.com/2011/03/24/lol-omg-oxford-english-dictionary_n_840229.html>

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha : Academia, 2004.

MARTINCOVÁ, O. Nová slovesná pojmenování. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 119–133.

MARTINCOVÁ, O. Úvodem. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 7–11.

MŽOURKOVÁ, H. Postoje k pravopisu v diskusích na internetu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 126–131.

NAKLÁDALOVÁ, L. Tesco linka zdarma! *Čeština doma a ve světě*, 2004, roč. 12, č. 1–2, s. 21–22.

NUNBERG, G. Will the Internet Always Speak English? *The American Prospect* [online]. 2002 [cit. 14.3.2011]. Dostupné na WWW: <http://prospect.org/cs/articles?article=will_the_internet_always_speak_english>.

OPAVSKÁ, Z. Nová pojmenování osob. In Martincová, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha : ÚJČ AV ČR, 2005, s. 19–39.

OPAVSKÁ, Z. Nová pojmenování ženských osob. Tamtéž, s. 40–53.

RYCHNOVSKÁ, L. *Analýza jazyka internetových diskusních fór s důrazem na teritoriálně příznakové prvky (srovnání chorvatštiny s češtinou)*. Diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, 2010. Filosofická fakulta, Ústav slavistiky, Vedoucí práce Mgr. Pavel Krejčí, Ph.D.

ŘÍHOVÁ, M. Přezdívky na chatu. *Čeština doma a ve světě*, 2006, roč. 14, č. 1–4, s. 34.

SATRAPA, P. Netiketa. Lupa.cz, server o českém Internetu [online], 2005 [cit. 16. 5. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/netiketa/>>.

SGALL, P. Běžná mluva a lingvisté v Čechách a na Moravě. In Hoskovec, T. – Sova, R. – Šefčík, O. (ed.). *Teorie a empirie: Bichla pro Krčmovó*. Brno : MU, 2006. s. 27–38.

SVOBODOVÁ, D. Cizojazyčné lexikální přejímky v komunikaci na chatu. *Naše řeč*, 2007, roč. 90, č. 2, s. 67–80.

SVOBODOVÁ, I. Je čeština v zajetí cizích slov? In Čmejrková, S. – Daneš, F. – Kraus, J. – Svobodová, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 97–101.

ŠEVČÍKOVÁ, A. – ŠMAHEL, D. Virtuální identita, její vytváření a experimentování s identitou [online]. 2010 [cit. 27. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/david-smahel.php?itemid=10055>>.

The triumph of English: A world empire by other means. *The Economist* [online]. 2001 [cit. 16.3.2011]. Dostupné na WWW: <http://www.economist.com/node/883997?story_id=883997> .

VÁCLAVÍKOVÁ, Z. *Sociální slangové výrazy používané v oblasti informačních a komunikačních technologií*. Diplomová práce. Olomouc : Univerzita Palackého, 2010. Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce PhDr. Hana Marešová, Ph.D.

VITOVSKÝ, A. *Anglicko-český a česko-anglický výkladový slovník Internetu*. Praha : AV Software, 2004.

WALLEROVÁ, R. Rodiče, neděste se chyb v esemeskách. *Mladá Fronta Dnes*. Praha : 31. 3. 2011, s. A4.

<http://www.bleskovka.cz>

<http://cs.wikipedia.org>

<http://lide.cz>

<http://www.mimibazar.cz>

<http://www.modnipeklo.cz>

<http://www.novinky.cz>

<http://www.nyx.cz>

<http://www.oed.com>

<http://www.omlazeni.cz>

<http://oxforddictionaries.com>

<http://www.seznam.cz>

<http://xchat.centrum.cz>

Resumé

Bakalářská práce se zaměřuje na fenomén internetové diskuse, konkrétně na neformální internetovou diskusi a tři její manifestace, které spojuje téma módy. Internetová diskuse je nejprve zařazena do kontextu dalších způsobů komunikace realizované prostřednictvím internetu, a je pak definována na základě účasti většího množství uživatelů, veřejnosti (faktické veřejné dostupnosti versus uživatelův dojem soukromí) a dialogičnosti. V neposlední řadě je odlišena od online chatu, a to dle tematičnosti, asynchronního a trvalejšího charakteru.

Cílem práce je postihnout charakter jazyka těchto diskusí a popsat současné trendy v zacházení s češtinou v tomto komunikačním prostředí. Prostor internetu obecně je specifické provázaností dat (v diskusi to odráží zapojení hypertextových odkazů a vynechávání kontextů, které je zde ovšem možné poměrně snadno dohledat) a anonymitou, která často vede k nevybíravému vyjadřování až vulgaritě. Běžná je také snaha o zrychlení produkce komunikátu, poplatná obecnému zrychlení životního stylu (uživatelé chtějí strávit na produkci příspěvku co nejméně času, což vede k četnosti překlepů, vyšinutí z větné vazby, pravopisných chyb apod.).

Jazyk diskusních příspěvků je porovnán s charakterem běžné neformální mluvy, k níž má velmi blízko, a jsou zde popsány možnosti nahrazování nonverbálních projevů komunikace (nahrazení emocí a grimas emotikony, možnosti zdůraznění části výpovědi v textu, velkými písmeny nebo zmnožením). Představujeme zde také různé postoje uživatelů k nutnosti kodifikace jazyka a jejího dodržování a představuje nejčastější pravopisné chyby, které se v diskusích objevovaly a byly ostatními diskutujícími negativně přijímány.

Dále se práce věnuje možnostem obohacování slovní zásoby tvoření nových slov zkracováním, spojováním několika výrazů do jediného (univerbizací) či přejímáním slov z cizích jazyků, v dnešní době nejčastěji z angličtiny (zabýváme se jednotlivými možnostmi adaptace cizojazyčných výrazů do češtiny). Následuje charakteristika běžně užívaného lexika ve sledovaných diskusích, se zaměřením na zacházení s výrazy citově zabarvenými. Dotýkáme se i tématu vlivu moderace a možnosti cenzury na charakter diskuse a volbu jazykových prostředků.

V přílohách pak předkládáme ukázky technického řešení prostředí jednotlivých internetových diskusí a poměrně rozsáhlý archiv příspěvků sledovaných diskusí.

Summary

This bachelor's thesis is concerned with the phenomenon of Internet discussions, namely the informal online discussion boards hereby manifested by three different examples connected by a common topic of interest, fashion. Firstly, the phenomenon is contextualized in the group of other types of computer-mediated communication realized by the medium of the Internet. Secondly, it is defined by the factors of public accessibility (versus the participants' illusion of privacy) and dialogic, interactive properties. Lastly, it is put in contrast with online chat concerning the presence of a topic, asynchronous and more permanent character.

The aim of the thesis is to analyze and describe the way contemporary Czech language is used in this particular environment. Typical features of the internet in general are data connectedness, hypertext linkage and elision of contextual information (which is usually easy to find elsewhere), as well as users' anonymity, which often leads to unscrupulous behaviour and vulgarity. It is also common that users tend to spend as little time on the production of a post as possible, which may lead to higher frequency of typographical and grammatical errors.

The language of the discussion posts is compared to the character of colloquial speech which is quite similar. The thesis also introduces various ways of compensating the absence of nonverbal messages (moods and facial expressions are usually substituted by emoticons, particular words or phrases are emphasized by capitalization or multiplication of the letters). It also presents different users' opinions on language codification (and keeping to it in informal communication situations) and it lists the most frequent grammatical errors as noticed by users themselves.

One of the important parts of this thesis also covers the possibilities of creating neologisms by various word-formation processes (mostly univerbation or shortening by clipping, acronymy, blending or their combinations) and adaptation of loan words from other languages (nowadays it is mostly from English). This is followed by overall characteristics of lexemes usually featured in the posts, especially differences in the usage of certain lexical items according to their emotional charge (diminutives and vulgarisms) in different environments. Finally, the factor of moderation or censorship and its impact on the nature of discussion posts and the choice of lexical units is also addressed.

The appendices then present the examples of how the environment of an internet discussion can be built and quite extensive archives of the analyzed discussions' content.

Klíčová slova / Key words

internet

Internet

diskuse

online discussion

chat

online chat

lingvistika

linguistics

jazyková analýza

linguistic analysis

diskurz

discourse

komunikace

communication

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka z prostředí diskuse Módní peklo na serveru Nyx.cz

Příloha č. 2: Archiv příspěvků diskuse Módní peklo

Příloha č. 3: Příspěvky diskuse Módní trendy na serveru Mimibazar.cz

Příloha č. 4: Ukázka z prostředí diskuse Skinny jeansy na serveru Omlazení.cz

Příloha č. 5: Příspěvky diskuse Skinny jeansy

Příloha č. 6: Archiv příspěvků diskuse Gramatické kiksý na nyxu

Příloha č. 7: Archiv příspěvků diskuse Jak jste si vybrali svůj "nick" a co znamená. Svěřte se :) na serveru Nyx.cz

Přílohy jsou uloženy ve zvláštních souborech (na přiloženém CD).

Příspěvky v diskusích na serveru Nyx.cz jsou vypisovány ve zpětné chronologii, pro zachování posloupnosti je tedy čteme od konce dokumentu. Archiv diskuse Módní peklo je pro svou rozsáhlost rozdělen do několika souborů, v tomto případě tedy čteme od konce části označené nejvyšším číslem.